CATALOGUS CODICUM MANUSCRIPTORUM

IN BIBLIOTHECA

MONASTERII CREMIFANENSIS

ORD. S. BENED.

ASSERVATORUM

IN MEMORIAM ANNI A FUNDATO MONASTERIO MC. JUBILAEI

EDIDIT

P. HUGO SCHMID,

PROFESSUS CREMIFANENSIS ET BIBLIOTHECARII ADIUTOR.

TOM. I. FASC. III.

LENTII.

PROSTAT IN LIBRARIA EBENHOECHIANA (HENR. KORB).

MDCCCLXXXI.

tidem differt. De auctore iam dixi ad cod. 1 nr. 8. Eund. tract. habes in codd. Florian. 242 nr. 2 et 339 nr. 3 (Czerny, p. 102, 138), in cod. Run. 36 nr. 1 (Weis, p. 36), saepius in codd. Mellic. (Kropff, p. 171) et Vindobb. (Tabb. codd. III, p. 534, VII, p. 342 in ind.), alibi.

6, f. 60ᵇ—f. 146ᵇ '*Dicta Magistri Nicolali* (sic) *Super decem precepta.*' (rubr.)

Sunt rectius duo tractatus; prior constat ex sermonibus 11, quibus rubricae praecedunt, hoc initio: 'Scribitur Mat. 22° quod cum quidam legis doctor interrogasset dominum dicens Magister quod est mandatum magnum in lege' etc. et fine (f. 100ᵇ): 'de illa dictum est inter alia vicia capitalia alias.' Ead. pag. sequitur alter tract., qui dividitur in capp. 12 sive rectius sermones rubricis instructos, quorum primus inscribitur: 'Sermo decem preceptorum decalogi' (rubrica ex errore scriptoris legitur f. 100ᵃ) et II.: 'Sermo de sancto iacob apostolo'; incipit autem sic: 'Preter precepta legis nature communia ut sunt illa omne bonum est faciendum' etc. et desin.: 'sit deo accepta et digna premio glorie sempiterne ad quam nos perducere dignetur sancta trinitas et indiuisa unitas.. Amen.' Subscribitur: 'Explicit Deo gracias Anno M°CCCC°XXXIX in die sancti yppoliti martiris.'

Idem tract. extat in codd. Cremif. 154 nr. 1, 196 nr. 2, 345 nr. 2. Auctor est *Nicolaus Dinkelspühel* et hic tract. efficit in edit. Argent. cit. tractatum I. 'De dilectione dei et proximi' (f. 1ᵃ—22ᵇ) et tract. II. 'De preceptis decalogi' (f. 22ᵇ—49ᵃ). Codicibus 9 et 345, qui inter se accurate conveniunt, desunt ea, quae editio tract. II. cap. III. inde a f. 26ᵃ col. 1 lin. ult. —f. 26ᵇ col. 1 lin. 36 habet nec non ea, quae habet cap. V. f. 36ᵃ col. 1 l. 49—col. 2 l. 50; ceteroquin textus concordat, sed minus correctus est; divisio eadem est. In codd. 154 et 196, qui quidem has codd. 9 et 345 lacunas non exhibent, desideratur caput 'De gaudio ex charitate proueniente' in fine tractatus I. nec non tract. II. caput II. integrum; textus correctior est, quam codd. 9 et 345; in cod. 154 dividitur edit. tract. II. caput V. in duos serm. (XV et XVI), residua divisio congruit. Citant hoc opus rei litt. scriptores supra ad cod. 1 nr. 8 laudd. omnes excepto Ossingero; idem recenset Denis, I, col. 1774 Cod. CCCCL. (nunc cod. 4384 nr. 6 et 13), col. 2552 sq. Cod. DCLXXIII. (nunc cod. 4205 nr. 3 et 4), col. 2812 Cod. DCCLXVII. (nunc cod. 4256 nr. 2 et 3), col. 2819 sq. Cod. DCCLXIX. (nunc cod. 4889 nr. 5 et 6); multos codd. ms. commemorant: Kropff, p. 172 sq.; Czerny, p. 283 in ind.; Tabb. codd. III, p. 534 in ind.: duo tractatus de dilect. dei etc. et de praecept. decal. partim coniuncti partim seiuncti oc-

currunt. — Nr. 5 et 6 passim marginibus argumenta breviss. ascripta sunt.

Fol. 146^{b} lin. 8 exceptis vacat scriptura.

7, f. 147^{a}—f. 156^{b} 'Incipit *forma confitendi edita per Magistrum Nicolaum de dinkelspüchel Sacre Theologie professorem eximium confessuris per vtilis.'* (rubr.)

Incip.: 'Secundum Magistrum et doctores in quarto d.^{ne} 16 Tres sunt partes vere penitencie' etc. Sunt capita 7, quibus rubricae praecedunt. Desin.: 'aut aliis benefacientibus viuis et defunctis preces fundere neglexerit. Deo gracias Explicit Amen.' De hoc tract. et codice dixi cod. 1 nr. 8.

8, f. 156^{b}—f. 157^{b} *Versus memoriales argumenti theologici.*

Incip.: 'Hiis Decem versibus confessio panditur omnis
Mortalis . . spiritus do misericorsque
Sensus precipies aliena cum sacramentis.'

Secuntur: 'De Quinque sensibus' (vers. 2), 'Decem precepta' (v. 4; inc.: 'Vnum crede deum nec vana iura per ipsum' etc.), 'De Septem peccatis mortalibus' (v. 3), 'Remedia contra peccata mortalia' (vers. 2), 'Septem sacramenta ecclesie' (vers. 2; inc.: 'Ordo coniugium fons confirmacio panis' etc.), 'Sex opera misericordie corporalia' (v. 1), 'Sex opera misericordie spiritualia' (v. 1: 'Consule. castiga solare remitte fer ora'), 'Septem dona spiritus sancti' (vers. 1), 'Octo beatitudines' (v. 2), 'De Novem alienis peccatis' (vers. 2; inc.: 'Jussio consilium consensus palpo recursus' etc.), 'Peccata venialia' (v. 1), 'Septem peccata in spiritum sanctum' (vers. 3), 'Quinque peccata in celum clamancia' (v. 2), 'Casus episcopales' (vers. 6; inc.: 'Qui facit incestum deflorans aut homicida' etc.), 'Casus papales' (v. 2), 'Excusacio ad papam' (v. 3), 'Declaracio predictorum' (vers. 4), 'Circumstancie peccatorum' (vers. 2), 'Tres virtutes theoloycales' (vers. 1), 'Quatuor virtutes cardinales' (vers. 2), tandem 3 notae brevissimae. Tituli primo excepto litt. rubris scripti sunt. — Versus de 10 praecept., de 7 sacram. et de 9 alienis pecc. quoque extant in codd. Cremif. 43 f. 264^{b}, 411 f. 20^{b} sq., vers. de 7 sacram. in cod. Crem. 106 f. 49^{a} et vers. de 6 oper. spirit. in cod. Crem. 280 f. 348^{a}.

9, f. 157^{b}—f. 167^{a} 'Incipiunt *puncti religionis christiane collecti per Magistrum Thomam ybernicum Anno domini M°CCC° XVI.°'* (rubr.)

Incip.: 'Religio munda et in maculata apud deum Hec est visitare pupillos . . Jacobi I.° d. volens religionem aliquam intrare' etc. Dividitur in capita 5; tertium et IV. cum rubricis. Desin.: 'in quo debet esse maior discrecio Explicit.'

Idem tract. extat in codd. Cremif. 22 nr. 12 et 82 nr. 2, quorum posterior in fine habet epilogum linearum 13, qui in

codd. 9 et 22 deest; ceterum codices 9 et 22 textu ita consonant, ut hic ab illo descriptus esse videatur, sed cod. 82 passim textum minus correctum et parvas lacunas exhibet; divisione omnes concordant. Impressus est teste Hain, Rep. bibliogr. Vol. II, P. I, p. 42 Nr. 8544 'arte Stephani Arndes Lubicensis incole . . anno MCCCCXCVI.' s. l. 4.°, quae editio ad manus non est. Idem habetur in codd. Run. 5 nr. 10 et 60 nr. 4 (Weis, p. 7, 54); in priori idem epilogus legitur ac in nostro cod. 82; plures codd., qui in bibl. Dietrichstein. Nikolsburg. extant, commemorat B. Dudík in Archiv f. oest. Gesch. XXXIX, p. 473 sqq. et tractatum editum esse in Fasseau, Collectio Synod. ecclesiae Olomuc. P. II, p. 30—45 docet. Thomas ex Hibernia oriundus, unde Hibernicus s. de Hybernia dictus, a quibusdam perperam Palmeranus, Palmerstonus cognominatus, Doctor Sorbonicus, sed nec Franciscanis nec Dominicanis accensendus, in confiniis saec. XIII. et XIV. vixit. De eo eiusque operibus cfr. Quetif et Echard, T. I, p. 744 sqq.; Fabricium, T. VI, p. 254 sq.; Denis, II, col. 1056 sq. ad Cod. CCCCXLIII. (nunc cod. 1611 nr. 1), in quo aliud eiusdem opus, quod 'Manipulus florum' inscribitur, extat: Quetif et Fabricius librum de 3 punctis Christianae religionis commemorant, sed posterior ineditum putat.

10, f. 167^a—171^b 'Incipit *contemplacio Beati Bernhardi de passione domini ad dilectum discipulum.*' (rubr.)

Praefatio incip.: 'Sepcies in die laudem dixi tibi Rogasti me ut aliquem modum contemplandi in passione domini monstrarem tibi secundum septem horas diei' etc. Opus ipsum dividitur in capp. 7, quae titulis carent; incipit autem sic: 'Primo igitur a completorio est incipiendum' etc. Desin.: 'et sedebis ibi iuxta eum ad monumentum eius domini nostri Jhesu christi qui viuit . . Amen Eexplicit' (sic).

Idem tract. extat in codd. Cremif. 124 nr. 5, in quo praeter tit. modo allatum legitur alter tit.: 'Contemplacio b. Bernhardi de pass. domini secundum 7 horas canonicas' et 280 f. 317^b sqq., in quo inscribitur: 'tract. b. Bernhardi de modo contemplacionis circa passionem domini per VII horas diei' etc., neque raro in codd. ms. sub nomine S. Bernardi occurrit, ex. gr. in Bibl. Pal. Vindob. cod. 4533 nr. 13, de quo Denis, I, Cod. DCCCCLXII. col. 3212, et aliis codd. ibid. (cfr. Tabb. codd. III, p. 480, VII, p. 300 in ind.), in codice Laurent. (cfr. Bandini, T. I, col. 161 §. XXIX.); sed hic tract. tribuitur etiam Henrico de Hassia (cfr. Pez, Thes. Anecd. Dissert. Isag. T. I, p. LXXVIII nr. 30.) et S. Bonaventurae (cfr. Fidelem a Fanna, Ratio novae collect. operum . . S. Bonavent., Taurini 1874, p. 271). Quicunque auctor fuit, non est saeculi XV., ut Denis putat, sed saltem saec.

XIV., id quod ex codd. nostris 124 et 280 saec. XIV. scriptis liquet. Non repperi opusculum editum inter opera S. Bernardi, sed extat inter opp. S. Bedae (Colon. Agr., 1688.) T. VIII, col. 955—961 tit.: 'Ven. Bedae presb. de meditatione Passionis Christi per 7 diei horas libellus.' Codices nostri omnes exhibent textum passim longiorem, quam editio et varias lect. multas, quarum nonnullae lectionibus edit. praeferendae sunt, sed inter se in textu atque codd. 9 et 124 etiam in verbis exceptis paucis congruunt; codd. 9 et 280 divisione conveniunt cum edit., sed in cod. 124 dividitur edit. praefatio in capp. 4 et opus ipsum in capp. 19, quibus rubricae praecedunt.

Fol. 171ᵇ pars inferior vacat.

11, f. 172ᵃ—f. 187ᵇ '*Tractatus Magistri Johannis Gerson de decem preptis* (sic; leg. '*preceptis*') *de confessione de sciencia mortis.*' Hic tit. legitur in indice tegumenti anterioris.

Incip.: 'Christianitati suus qualiscunque zelator . . Salubre duxi sequens opusculum tripticum' etc. Desin.: 'Sicut in domo dei parysius laudabiliter obseruatur Explicit.'

Idem tract. habetur eod. tit. in codd. Cremif. 182 nr. 11, 256 f. 239ᵃ sqq., 268 nr. 15, plerumque vero 'Opusculum tripartitum' intitulatur. Iam saec. XV. (cfr. Hain, Nr. 7651—7654) et postea saepe typis editus est legiturque inter Gersonii opera, edit. Dupin (Antwerp., 1706.) T. I, col. 427—450. Codices nostri omnes textu, si varias lect. minoris momenti excipias, cum edit. consonant, deest tamen in omnibus 'Epistola ad quemdam Episcopum' ibidem praefixa; calami menda haud pauca. Codices 9 et 268 in divisione inter se consentiunt, sed edit. praefatio dividitur in capita 2, III. partis I. et III. particula in capp. quaterna, IV. partic. in capp. 10; codex 182 maximam partem cum codd. 9 et 268 concordat; in cod. 256 non seiungitur III. partis I. particula; in omnibus codd. caput inscriptum: 'circa peccatum superbie' II. partis incipit a verbis: 'Confessurus ergo' etc., quae in edit. habentur in fine capitis praeced.; reliqua divisio eadem est. De auctore dixi cod. 4 nr. 65.

12, f. 187ᵇ—f. 188ᵇ '*De modo confessionis et absolutionis sacramentalis*' (rubr.)

Inscriptio: 'Responsio magistri *Johannis Gerson.* cancellarii parisiensis / super questione sibi facta de statuto ordinis cartusien. / quo dicitur. quod nullus absoluat a mortali certo / sed confitentem remittat ad priorem suum.'

Incip.: 'Confessio sacramentalis fundatur in solo iure divino et ewangelico' etc. Desin.: 'que sacramentaliter et expresse sunt confessa.' Habetur in edit. modo laud. T. II, col. 460 sq.,

sed deest et in cod. 9 et in codd. 182 nr. 12, 268 nr. 16, in quibus idem tract. extat, ultimum edit. caput: 'Item ad quaestionem sibi factam' etc.

13, f. 188^b—f. 190^b *'Magistralis et breuis distinctio eiusdem magistri de modis excommunicacionum et irregularitatum et absolucionis ab eisdem'* (rubr.)

Inc.: 'Excommunicacionum tot sunt genera quod communicacionum' etc. Des.: 'simplex eciam fiat penitencie iniunccio Explicit.' Idem tract. in codd. 182 nr. 13 et 268 nr. 17: omnes cum edit. Dupin T. II, col. 403—405 conveniunt.

14, f. 190^b—f. 192^b *'Modi iniungendi penitentiam multum utiles contra recidiuum traditi per preuatum* (leg. *'prefatum') doctorem'* (rubr.)

Inc.: 'Habet hoc proprium quelibet ars' etc. Des.: 'Tempus locus modus numerus mora sciencia etas Explicit.' Idem tract. extat eod. tit. in codd. 182 nr. 14 et 268 nr. 18, plerumque vero 'tractatus de remediis contra recidiva s. recidivum peccandi' inscribitur. Editiones 4 saec. XV. (praemisso tract., quem sub nr. 15 recensui) enumerat Hain, Nr. 7659—7662; in edit. Dupin legitur T. II, col. 457—459. In fine nostris codd. adiecta est sine ullo intervallo illa particula de circumstantiis in confessione inquirendis: 'Preterea ille circumstancie que habentur per hunc versum' etc., quae in impressis tractatui praecedit; residuus textus consentit, sed calami menda non desunt. Eand. in fine particulam ac in nostris codd. commemorat Denis, Vol. I. col. 227 ad Cod. XC. (nunc cod. 4409 nr. 14).

15, f. 192^b—f. 196^a *'Consideraciones XX^{ti} quinque eiusdem doctoris de confessionibus audiendis'* (rubr.)

Inc.: 'Et si virtus quō (sic; leg. 'quam') asuefaccio gignit' etc. Des.: 'legendo erudietur atque proficiet Explicit die Innocentum (sic) hora quasi 2^a.' Habetur eod. tit. in codd. 182 nr. 15 et 268 nr. 19, alias 'tractatus de arte audiendi confessiones' inscribi solet; in edit. Dupin extat II, col. 446—453. Codd. nostri in textu, si varias lect. minoris momenti non respicias, congruunt, sed calami menda haud pauca; divisio eadem est, sed in codd. capita litt. rubris in ipso textu positis distribuuntur. Alios codd. ms. nr. 11, 12, 14, 15 habes in bibl. Pal. Vindob. (Tabb. codd. III, p. 500 in ind.), nr. 11—13 in bibl. Florian. (Czerny, p. 274 in ind.).

Fol. 196^a lin. 11 exceptis vacat scriptura.

16, f. 196^b—f. 208^b *Admonitiones ad spiritualem vitam utiles De imitatione christi.* Hic tit. legitur post indicem.

Praemissus est index capp. 25 hac rubrica: 'Incipiunt capitula sequentis libri capitulum primum De imitacione christi

et contemptu omnium vanitatum mundi.' Secuntur hae rubricae: 'Incipiunt ammoniciones ad spiritualem vitam vtiles De imitacione christi' et: 'De imitacione christi et contemptu omnium vanitatum mundi Capitulum primum.' Incip.: 'Qui sequitur me non ambulat in tenebris' etc. Capit. XXV 'De feruenti emendacione tocius vite' desin.: 'Tantum prouicies (leg. 'proficies') quantum tibi ipsi vim intuleris. Explicit tractatulus vtilis valde perlegenti.' Est operis, quod vulgo 'De imitatione Christi libri IV.' intitulatur, liber I. Idem liber I. extat in codicibus Cremif. 22 nr. 14, 95 nr. 11, 191 nr. 7, 268 nr. 11, 384 nr. 4, 402 nr. 2, 411 f. 89^a sqq., praeterea in codice 95 nr. 7 separatim libri I. caput 25: omnes codd. nostri anonymi sunt. Innumerabilis fere est numerus editionum, quarum princeps Augustae Vind. circa a. 1470. prodiit; usque ad initium saec. XVII. permultae nomen Thomae Kempensis, complures nomen Gersonii aut aliorum auctorum prae se ferunt. Anno vero 1604. controversia de auctore exarsit et adhuc sub iudice lis est. Longum est, totam controversiae historiam exponere; quo loco res nunc sit, paucis dicam. Tres auctores praecipue in controversiam vocati sunt: Johannes Gerson, celeberrimus ille cancellarius Parisiensis, de quo iam dixi ad cod. 4 nr. 65; Thomas Hamerken (Hemerken, Malleolus), qui ab oppido natali Thomas a Kempis nominari solet, Canonicus regularis Ord. S. Aug. in monte S. Agnetis prope oppidum Zwollis, natus a. 1378. vel 1380, mortuus 1471; Giovanni Gersen, quem de Canabaco (nunc Cavaglia) territorii Vercellensis ortum, abbatem monasterii S. Stephani Ord. S. Benedicti Vercellis fuisse et saec. XIII. vixisse dicunt. Gersonii partes, si nonnullos nationis Gallicanae excipias, nunc viri docti fere omnes reliquerunt, sed inter Thomam a Kempis et Joh. Gersen controversia manet atque his temporibus denuo exarsit. Thomae auctoritatem prae primis defendit Karl Hirsche in libro: 'Prolegomena zu einer neuen Ausgabe der Imitat. Christi nach dem Autograph des Thomas von Kempen' etc., Berlin, 1873, 8°; pro Gersen nuperrime pugnavit Dr. Coelestin Wolfsgruber in libro: 'Giov. Gersen sein Leben u. sein Werk de imit. Christi', Augsburg, 1880, Huttler, 8.° max. Equidem censeo, rem perdifficilem nisi ex codicibus diiudicari non posse. Quodsi quis ira et studio vacuus codicum ut decet rationem habuerit, facile sibi persuadebit, codices favere auctori Gersen. Ceterum fateor, ea quae de Gerseni vita viri docti adhuc scripserunt, satis dubia et obscura esse. Codd. nostros cum editione principe modo laud. (Hain, Nr. 8589 f. 111^a—f. 186^a), quae inscribitur: 'Incipit liber consolatorius ad instructionem deuotorum' etc. et in fine libri IV.: 'Viri egregii Thome montis s. Agnetis in Traiecto reg. can. libri de christi imitatione

numero quatuor finiunt feliciter. per Ginthe'um zainer ex reutlingen progenitum literis impressi ahenis', atque cum editione Caroli Hirsche (Berolini, 1874, 8.°) contuli. Omnes codices, excepto cod. 411, textu cum editt. concordant; codex 411 circa finem cap. 25 inter verba: 'ammone te ipsum' et: 'Et ergo karissime quidquid' etc. insertam habet particulam linear. 24, quae in reliquis codd. et editt. cit. deest. Variae lect. haud paucae, sed minoris momenti sunt; in nonnullis lect. omnes codd. conveniunt; codices 9 et 268 lectionibus fere ubique inter se consonant, sed textum minus correctum exhibent; codd. 384 et 411 lectiones saepe, sed non ubique, concinunt; calami menda non desunt. Divisio capitum, quibus rubricae praecedunt, eadem est. De codicibus ms. cfr. Wolfsgruber, op. laud. p. 209 sqq., ubi p. 232—234 habetur codd. nostrorum descriptio a me auctori tradita, sed parum feliciter expressa.

17, f. 209ª—f. 229ª 'Incipit *alphabetarium diuini amoris*' (rubr.)

Proëmium incip.: 'Ad honorem omnipotentis dei / aliquos modos et vias pro eleuacione mentis in deum / propono conscribere' etc. et desin.: 'ad eleuacionem mentis in deum et hec de prohemio.' 'Sequitur Registrum', quod capp. 16 exhibet. Cap. I. 'via inchoatiua' incip.: 'A Timore seruili procedit filialis' etc. Desinit in haec: 'ille sit adiutor tuus protector director et finis Et quia prius scriptum quasi per singula capitula secundum ordinem alfabeti clausulas suas ponit ut facilius retineri possint in memoria Et hic est liber de amore dei / ideo placuit ut vocetur alfabetarium diuini amoris Qui hec legerit pro ordine Carthusiensium ex quorum fonte hec procedunt Item et exoret pro omni ordine et statu sancte matris vniuersalis ecclesie katholice christum dominum qui pro institucione Carthusiensium in solitudine degencium / et pro dono huius libelli sit nunc et semper et in secula benedictus Amen.' Idem tract. et ipse anonymus extat in codicibus Cremif. 111 nr. 11 et 268 nr. 10. Diversis auctoribus in editionibus falso tribuitur: saepius prodiit iam saec. XV. sub nomine Gersonii (cfr. Hain, Nr. 7631—7637) et habetur inter eius opera, edit. Dupin T. III, col. 769—800, ubi tamen recte adnotatum est: 'Hoc opus non est Gersonii' etc. (cfr. Hirsche, Prolegomena p. 303); in nostra bibliotheca asservatur editio in 4°, in cuius fine legitur: 'Explicit Alphabetum diuini Amoris . . Uenerabilis . . Thome prepositi Canonicorum regularium in Kotzen ord. s. Augustini.' [i. e. Thomae a Kempis] 'Impressus . . Memming. per Albertum Kunne de Duderstat Anno d. 1489.' (non repperi apud Hain); Nidero vindicatur a quodam Cisterciensi monacho in edit. Paris., Nicolai de la Barre, 1516, 8.°

(cfr. Quetif et Echard, Scriptt. Ord. Praed. I, p. 793 nr. 10). Auctor genuinus est *Nicolaus Kemph de Argentina,* Carthusianus Gemnicensis in Austria (vide Pez, Thes. Anecd. Dissert. Isag. T. I, p. VII). Nicolaus Kempf, Argentinae circa a. 1397. natus, Magister Viennensis, a. 1440. Ordini Carthusianorum in monast. Gemnicensi nomen dedit, ibid. a. 1451 — 1458, deinde in aliis Carthusiis Prior, obiit a. 1497. De eo eiusque operibus vide: Pez, Biblioth. ascet. praefat. T. IV, nr. V. et T. XI, nr. V. sqq.; Fabricium, V, p. 103 sq.; Joecher, II, col. 2063, qui in his: 'Prior der Carthause zu Schemnitz in Ungarn' erravit; Zeissberg, 'Zur Gesch. d. Karthause Gaming' (Archiv f. oest. Gesch. LX, p. 566, 582). Codicum nostrorum textus magis ad editionem Memming. laud., quam ad edit. Dupin accedit, sed passim paullo longior est, ex. gr. in cap. 10 et in fine cap. 13; praeterea in editt. deest ultima codd. particula inde a verbis: 'Et quia prius (in cod. 111 'presens') scriptum' etc., quibus auctorem fuisse Carthusianum confirmatur. Codd. lectio saepe discedit ab editt., sed codd. 9 et 268 fere ad verbum inter se consentiunt et cod. 111 textum minus correctum exhibet; calami menda haud pauca; capp. divisio congruit. De aliis codd. ms. cfr. Czerny, p. 47 ad cod. Florian. 104 nr. 3 et Tabb. codd. III, p. 605, I, p. 415 in ind.

18, f. 229ᵃ—f. 230ᵇ *Notata aliquot theologica.*

Sunt notata haec: 'Septem virtutes principales', 'Septem peccata mortalia', 'Septem opera misericordie ad corpus pertinencia', 'Septem peticiones contente in oracione dominica', 'Duodecim articuli fidei', 'Duo principalia mandata legis', 'Decem mandd. legis', 'Quatuor consilia' etc., 'Septem dotes corp. glorificati', 'Quatuor beatitud. iustorum' in modum tabularum scripta.

19, f. 231ᵃ—f. 234ᵃ (alia manu) *'Sermo beati augustini episcopi de vanitate seculi.'* (rubr.)

Inc.: 'In hac vita positi fratres itaque agite' etc. Des.: 'ut semper magnificetur deus. qui vult pacem serui eius Amen.' Idem sermo (s. tractatus) habetur sub nomine Augustini in codicibus Cremif. 95 nr. 3, 157 nr. 5, 177 nr. 7, 268 nr. 12. Inter opera spuria S. Augustini referendus est et extat inter eius opp., Edit. Maurina T. VI. (Paris., 1685.) Append. col. 292, ubi tamen initium et finis tantum leguntur, reliqua petenda sunt ex Eligii Noviomensis tractatu de rectitudine cathol. conversationis partic. 21—23, ibid. col. 274—276. Codd. nostri, excepto cod. 95, non spectatis lect. variis multis in textu concordant cum edit.; cod. 95 textus uno loco longior est: desunt enim et in edit. et in ceteris codd. ea, quae

cod. 95 fol. 102^a lin. 9 (a verbis: 'ibi erit ille iustissimus iudex' etc.) — f. 102^b lin. 22 (ad verba: 'qualis tunc erit quando') habet; ceterum codd. lectio inter se paullum differt; calami menda non desunt. Alios codd. ms. habes in bibl. Pal. Vind. (Tabb. codd. III, p. 474, II, p. 325, VII, p. 298 in ind.).

20, f. 234^a—f. 242^b 'Incipit *tractatus de proprietate religiosorum editus per magistrum henricum de hassia doctore* (sic) *sacre theologye eximij in wienna regentem'* (rubr.)

Inc.: 'In nomine domini Amen Pro salute eorum qui vicia fugere cupiunt.' etc. Des.: 'quantum ei opus est in christo domino nostro Amen Explicit tractatus magistri *henrici de hassia.'* Idem tract. extat eod. tit. in codd. Cremif. 177 nr. 6 et 268 nr. 8; codices 9 et 177 etiam lectione conveniunt, cod. 268 raro discedit. De hoc tract., quem non editum esse puto, vide: Pez, Thes. Anecd. Diss. Isag. T. I, p. LXXVI, nr. 1; Denis, I, col. 228, Cod. XC. (nunc cod. 4409 nr. 17); Aschbach, Gesch. d. W. Univ. (I.) p. 396. Alii codd. ms. in bibl. Pal. Vind. (Tabb. codd. III, p. 505 in ind.), Sangall. codd. 780, 937 (Hdschr.-Cat p. 259, 352), Laurent. (Bandini, I, col. 572 §. XXXVIII.), Florian. cod. 147 nr. 9 (Czerny, p. 69). Ab hoc vero differunt duo eiusdem auctoris tractatus contra proprietatem religiosorum, quorum alter incip.: 'Regularium sive claustralium sacra religio' etc. et extat in cod. Florian. 82 nr. 4 (Czerny, p. 35), alter: 'Ecce nos reliquimus omnia . . Novistis fratres dilectissimi' etc. et habetur in cod. Cremif. 99 nr. 6. De auctore dixi cod. 8 nr. 20.

21, f. 242^b—f. 245^b *'Meditacio de propria morte excerpta ex orologio sapiencie', 'Meditacio de extremo iudicio excerpta ex orologio sapiencie', 'Meditacio de penis infernalibus excerpta ex orologio sapiencie'* (rubr.)

Prima incip.: 'Meditare igitur o homo de morte et ab oculis tuis nunquam recedat' etc; II. inc.: 'Deinde oculum mentalem verte ad extremum iudicium' etc; III. inc.: 'Deinde verte oculum mentalem ad regionem dampnatorum' etc. et des.: 'fides uel timor qui est eius effectus Deo gracias.' Eaedem meditt. habentur in codicibus Cremif. 177 nr. 8 et 268 nr. 13. qui cum cod. 9 textu ita consonant, ut ab eo descripti esse videantur. Illud horologium sap., quod legitur in tit. supra allatis, fortasse intelligendum est horologium sap. ab Henrico Susone compositum, quod ex. gr. extat in cod. Cremif. 171 nr. 5, sed has meditt. ibid. non repperi. P. Henricus Denifle, operum Susonis existimator doctissimus, qui nostros codd. (Sept., a. 1880.) inspexit, has meditt. non ex Susonis horologio desumptas esse putat. — Fol. 245^b pars inferior et fol. 246—251 integra scriptura vacant.

22, f. 252ᵃ—f. 267ᵃ (ead. manu, qua nr. 5—18) '*Epistola hugberti ad omnes religiosos in caritate scripta.*'

Praemissa sunt operis capitula, numero 53 (rectius 52). Sequitur haec rubrica: 'Epistola *Hugberti* ad omnes religiosos capitulum primum.' Incip.: 'Filiis gracie et coheredibus glorie fratribus carissimis religiosis vniuersis / vitam ducere' etc. Numerantur capp. LIII, quibus rubricae praecedunt, sed capitulum XVIII. hic appellatur cap. XIX. atque sequentia capp. similiter uno numero aucta sunt. 'Exortacio finalis' desin.: 'finis omnium sine fine et finis non habet finem qui viuit et regnat.. Amen Explicit.' Ead. epist. habetur in cod. Cremif. 268 nr. 6 eod. tit. et in cod. Crem. 95 nr. 6, in quo inscribitur: 'Epist. Humberti de tribus essencialibus religionis' etc., quo quidem tit. inscribi solet; edita est in Biblioth. max. Lugd. T. XXV, pag. 653—664. Codicis 9 textus passim paullum differt, ex. gr. in cap. XXI. (in codice falso 'XXII') med., cap. XXVIII. fine, c. XLIX. circa init., c. L. circa finem; in cap. XIII. fine leguntur verba: 'A memoria — obseruancias omnes perdet' et in c. XIX. fine: 'Sit itaque — delectabilis apoteca', quae in edit. habentur in fine capp., quae secuntur, id est XIV. et XXIII; ceterum textus congruit, sed variae lect. multae, quarum nonnullae lectionibus edit. praeferendae sunt. Divisio capitum quater ab edit. discrepat; nam edit. capita XV—XVII, XXI. et XXII, XLVII. et XLVIII, LIV. et LV. in unum contracta sunt. — Codex 268 textu et divisione convenit cum cod. 9, a quo descriptus esse videtur; calami menda non desunt. — Codex 95 in textu et divisione multum ab edit. discedit: dividitur in capp. 52, quorum capita 33 priora efficiunt edit. capp. I—XXXV. (edit. capp. XVI. et XVII, XXI. et XXII. in unum conflata sunt); sed inde a cap. 34 textus misere corruptus est: nam cap. 34 post verba: 'Hec eciam sunt signa humilitatis', quae respondent initio cap. XXXVI. edit., continet c. XL. exceptis verbis 10 prioribus; cap. 35 est ed. c. XLI; cap. 36 continet ed. cap. XLII. partem I. et c. XXXVI. demptis verbis 3 prioribus; capp. 37—39 sunt ed. c. XXXVII—XXXIX; cap. 40 constat verbis 10 prioribus cap. XL. et c. XLIII. parte II; cap. 41 est ed. XLIV; cap. 42 continet ed. c. XLV. partem I. et reliquam c. XLII. part., cap. 43 denique ed. cap. XLIII. partem I. et residuam c. XLV. partem; capita 44—52 constituunt edit. capita XLVI, XLVII et XLVIII. in unum contracta, XLIX, LI—LIII, LIV. et LV. in unum conflata, LVI, LVII; caput L. editionis deest; ceterum textus, praecipue cum codd. 9 et 268, consentit, sed passim minus correctus est atque permultas lect. varias exhibet. De aliis codd. ms. cfr. Tabb. codd. III, p. 513, I, p. 345 in ind.; Czerny,

p. 80 (cod. Florian. 163 nr. 13); St. Galler Hdschr.-Cat. p. 344 sq. ad cod. 918, in quo tamen epistola Jordano Ord. Praed. tribuitur. Hubertus s. Humbertus de Romanis, alias Umbertus, Imbertus, Ord. Praedicat., ab a. 1254. generalis magister, obiit a. 1277. De eo eiusque operibus vide: Quetif et Echard, I, p. 141 sqq.; Fabricium, III, p. 285 sq.; Possevinum, I, p. 773 sqq., II, p. 543 sq.; Oudinum, III, col. 251 sqq., qui omnes nostrae epist. mentionem iniciunt; varias editt. enumerant Quetif et Echard l. l. p. 147 nr. 12.

23, f. 267^{a}—f. 269^{a} *'Questio de temptacione.'* Hic tit. legitur in indice tegumenti anterioris.

Inc.: 'Solet queri a nonnullis / quare hoc sit quod homines spirituales' etc. Des.: 'patet ex dictis intuenti Et sic est finis huius questionis.' Eand. quaest. habes in cod. Cremif. 268 nr. 7, eandem recenset cum brevi summario Denis, I, col. 229, Cod. XC. (nunc cod. 4409 nr. 18).

24, f. 269^{a}—f. 287^{b} *Soliloquium beati Augustini.*

Praemissa rubrica: 'Incipit Soliloquiorum *Beati augustini* episcopi Capitulum primum' initium est hoc: 'Cognoscam te domine cognitorem meum cognoscam te virtus anime mee' etc. Dividitur in capp. XXXVII. rubricis instructa, quarum dimidia pars in marg. legitur. Finis: 'Omnis potencia omnis magnificencia omnis beatitudo omnis clemencia sit deo patri et filio et spiritui sancto Amen.' Idem opus extat sub nomine Augustini in cod. Cremif. 96 nr. 1, sed recte censet Denis, I, col. 2170, Cod. DLXXII. (nunc cod. 3947 nr. 13): 'non est Augustini, sed ex eius, Hugonis Victorini et aliorum sententiis compilatum, unde et Mauriani editores illud in Appendicem T. VI. Paris. 1685. ad col. 85. rejecere' (cfr. Admonitionem editioni laud. praefixam); inscribitur vero in illa edit.: 'Soliloquiorum animae ad Deum, Liber unus.' Codd. nostri 9 et 96 in textu cum edit. concordant, sed in lectione saepe ab ea discordant neque inter se conveniunt, sed cod. 96 passim textum magis correctum exhibet; calami menda haud pauca. Capp. divisio, quam editio in marg. habet, passim a codd. discedit: nam cod. 9 capp. III. et XXXI. initia paullum differunt, cap. III. respondet edit. capp. III. et IV. in unum contractis, capp. XVII. et XVIII. in unum conflata efficiunt ed. c. XVIII, capp. XXIV—XXVI. sunt ed. XXVI, XXIV, XXV; cod. 96 (in capp. 35 dividitur) cap. 28 initium non multum differt ab edit., cap. 31 respondet ed. capp. XXXI—XXXIII. in unum contractis (edit. et cod. 9 initia capp. XXVIII, XXXII, XXXIII. congruunt), capp. 24—26 ordo idem est ac in edit., sed capp. 3, 17, 18 et initia capp. 3 et 31 consonant cum codice 9; reliqua capp. divisio et ordo

consentiunt. Alii codd. ms. in bibl. Pal. Vind. (Tabb. codd. III, p. 474, I, p. 320 in ind.), Laurent. (Bandini, T. V, col. 521 lin. 13 sqq. in ind.), Florian. cod. 113 nr. 6 (Czerny, p. 53), Run. cod. 157 nr. 2 (Weis, p. 95). A praesenti tractatu bene distingendum est genuinum S. Augustini opus 'soliloquia s. soliloquiorum libri II' inscriptum (incip.: 'Volventi mihi multa' etc.), quod ex. gr. habetur in cod. Vind. 1010 nr. 5, de quo Denis, I, Cod. CXCIII, col. 587 sq., et legitur in edit. Maurina T. I, col. 355 sqq.

25, f. 287[b]—f. 295[a] 'Incipit *tractatulus fratris dauid de institucione nouiciorum*' (rubr.)

Incip.: 'Primo semper debes considerare ad quid veneris in religionem propter quid venisti' etc. Dividitur in capp. 37 non numerata, quibus rubricae praecedunt; rubrica cap. 8 in marg. dext. legitur. 'Epilogus' desin.: 'compaciaris afflictis castus esto in omnibus Amen.' Idem tract. extat in codd. Cremif. 95 nr. 5 et 270 f. 176[b] sqq., in quibus inscribitur: 'Opusculum fr. dauid ad iuuenem De exteriori homine' et: 'Summa Nouitiorum', in cod. Crem. 177 nr. 4 tit.: 'Opusculum fr. dauid Ad Iuuenem de exterioris hominis composicione', quibus titulis inscribi solet; in cod. nostro 56 f. 70[a] sqq. intitulatur: 'tractatus fr. dauid De exercicio religiosorum.' In aliis etiam codd. opus nomen fratris David exhibet, ex. gr. codice Vindob. 4766 nr. 6 (cfr. Denis, I, Cod. DCXIX, col. 2368 sq.), in quo inscribitur: 'formula nouiciorum Dauid de exteriori homine', duobus codd. monasterii (nunc sublati) Ss. Udalr. et Afr. Aug. (Braun, Notit. Codd. Ms. V, p. 89, 95), codd. Florian. 79 nr. 5 et 164 nr. 1 (Czerny, p. 33, 80). In aliis codicibus et quidem haud paucis tractatus sub nomine Bonaventurae occurrit (cfr. Bonelli, Prodromus ad opera omnia S. Bonaventurae, 1767, 2°, Lib. VII, col. 410, 421, 434, 436, 444, 449, 458, 464, 466, 468 sq., 486), in quibus haud raro cum aliis tractatt. unum opus efficit, quod Liber s. tractatus 'de triplici Religiosorum statu, scil. Incipientium, Proficientium et Perfectorum' inscribitur et in tres partes s. libros dividitur: 'primus est de forma Novitiorum, secundus de reformatione (informatione) mentis, tertius de profectu religiosorum (religionis)'; primus liber dividitur in duas partes, quarum prior incip.: 'Primo semper debes considerare' etc. et altera: 'Si vis in spiritu proficere' etc., II. liber incip.: 'In priori formula Novitiorum' etc., III. liber inc.: 'Profectus religiosorum (religionis) septem processibus distinguitur' etc.; operi praefixus est prologus, hoc init.: 'Forma Novitiorum' etc. Utraque libri primi pars concordat cum parte I. et II. opusculi inscripti: 'De institutione Nouitiorum', quae leguntur inter

Bonaventurae opera (Mogunt., 1609.) T. VII, p. 613 sqq., p. 619 sqq., liber II., si prologum (incip.: 'Collationes meas' etc.) excipias, convenit cum libro primo opusculi inscripti: 'De profectu religiosorum' et liber III. cum libro II. eiusdem opusculi, in edit. laud. VII, p. 558 sqq., p. 574 sqq. Prima libri I. pars respondet opusculo fr. David de exter. hominis compositione, quod extat in hoc cod. 9 nr. 25 (vide supra), sed in codd., qui nomen fratris David ferunt, plerumque praemittitur prologus (inc.: 'Desiderasti a me charissime' etc.) ad fratrem Bertholdum directus, qui tamen in codicibus nostris 9 et 177 deest; secunda libri primi pars in codd. nostris 95 nr. 2, 177 nr. 3, 384 nr. 3 et alibi inscribitur: 'Passus de virtute bonorum religiosorum thome de aquino'; liber II. idem est ac 'Opusculum fr. dauit de inter. hominis mentis reformacione', quod ex. gr. habetur in codice nostro 177 nr. 5 praemisso prologo, qui incip.: 'Collaciones meas' etc.; liber III. in cod. nostro 177 nr. 2 inscribitur: 'liber de profectu religiosorum fr. dauid minor.'; ceterum iidem tract., si nomen fratris David exhibent, passim eodem modo, quem supra demonstravi, unum opus efficiunt (cfr. Bonelli, Prodrom. col. 430, 447). Bonelli quidem in Prodr. col. 612 sqq. tria opuscula (inc.: 'Si vis' etc., 'Primo semper' etc., 'In priori formula' etc.) inter opera, quae verisimiliter sunt Bonaventurae, et ibid. col. 702 sq. opusculum de profectu Relig. inter opera spuria Bonavent. coniecit (cfr. Fidelem a Fanna, Ratio p. 36 nr. 86, 84, 85); sed, cum contra fidem codicum a Bonelli laudd., qui omnes sunt Italici, pugnent tot codd. Germanici nomine David inscripti, immo etiam nonnulli Italici (Bonelli, col. 447, 430) nomen fr. David exhibeant, equidem putaverim, auctorem tractatuum esse fratrem David i. e. David de Augusta Ordinis Min., sed, quod tractatum (inc.: 'Si vis' etc.) attinet, me praeter duos codd. a Bonelli l. l. allatos adhuc nullum codicem ms. nomen David ferentem repperisse confiteor. Cfr. quoque Denis, II, col. 890 sqq. Cod. CCCXCIII. (nunc cod. 4241 nr. 7—10). — David Augustae Vindel. in Germania natus, Ord. Min. concionator clarissimus, mortuus est a. 1272. De eo eiusque operibus vide: Waddingum, Annales Minorum, ad a. 1272, Edit. II, T. IV. (Romae, 1732.) p. 358 sq. nr. XV. [et eund., De scriptt. Ord. Min. p. 79, 99]; Possevinum, I, p. 417; Oudinum, III, col. 447 sq.; Fabricium, II, p. 15; Jöcher, II, col. 45 sq.; Joh. Schmidt, 'Ueber Berthold von Regensburg' (II. Programm d. Real-Obergymn. Landstrasse, Wien, 1871.). Sub Davidis de Aug. nomine tres tractatus (inc.: 'Primo semper' etc., 'In priori formula' etc., 'Profectus' etc.) coniuncti primum prodierunt teste Denis (l. l. col. 891) 'Augustae ad Insigne Pinus 1596. 12', teste Bonelli (col. 353, 614) 'Augustae Vind. apud Jo. Prae-

torium 1597. (Possevin.: 'ap. Jo. Praetorem an. 1593.') in 12', unde in Bibl. max. PP. Colon. T. XIII. et Lugdun. T. XXV. transierunt, in qua prior tract. habetur p. 869—880 tit.: 'Formula novitiorum.. Et primo de exter. hominis reformatione', divisus in capp. XLI. Legitur quoque inter Bonavent. opera VII, p. 613—619 inscriptus: 'De institutione Nouitiorum, Pars I', ut supra dixi, et inter opp. spuria Bernardi, edit. ult. Mabillon. (Paris., 1719.) Vol. II, col. 826—833 tit.: 'Opusc. in haec verba, ad quid venisti?', capp. XXIV constans, in quibus editt. prologus deest. Cod. nostro 9 et edit. Bibl. max. Lugd. collatis didici, codicem textu eiusque divisione et ordine multum ab editione discedere: praeter prologum enim deest caput III. et edit. capita hoc ordine procedunt: I, II, IV—VI, VIII, IX, XII, VII, XIII, XIV, X, XI, XV—XLI; praeterea cod. capita 5 et 6 in unum conflata efficiunt edit. c. VI. demptis lin. 13 ultimis, caput 10 continet ed. c. VII. partem I. maiorem, caput 11 est reliqua c. VII. pars (exceptis lin. 3 ultimis) et c. XIII, caput 12 constat ed. c. XIV. lin. 6 prioribus et c. X, caput 26 respondet ed. c. XXX. et parti I. c. XXXI, caput 27 est residua XXXI. pars: ceterum cod. capita 16, 19—21, 23, 24, 25 non multum ab edit. capp. XVII, XX—XXII, XXIV—XXVII. in unum contractis, XXVIII, XXIX. differunt, sed passim, praecipue in capp. fine, textum breviorem exhibent; multo breviora vero sunt codd. capp. 2, 3, 8, 14, 15, 22, 33, quam ed. capp. II, IV, IX, XV, XVI, XXIII, XXXVII ita, ut ex. gr. caput 2 ex c. II. lin. 22 prioribus, caput 3 ex c. IV. lin. 25 prioribus et lin. 5 ultimis, caput 14 ex c. XV. lin. 9 prioribus, cap. 15 ex c. XVI. lin. 10 prioribus constet; sola codicis capita 1, 4, 7, 9, 13, 17, 18, 28—32, 34—37 congruunt cum ed. capp. I, V, VIII, XII, XI, XVIII, XIX, XXXII—XXXVI, XXXVIII—XLI. Variae lectiones permultae, rubricae haud raro variant. At cum editione operum Bonavent. cit. codicis textus, si varias lect. multas non respicias, consonat; divisio capp. passim differt (cfr. infra tabulam). Editio operum Bernardi textu (varias lect. non respicio) ab edit. Bonavent. non multum discedit, sed desinit verbis: 'nasci et mori dignatus est', quae in Bonavent. cap. XXXII. (cod. 9 cap. 28) med. leguntur; divisio capp. inde a cap. VIII. maximam partem discrepat. — In cod. 56 praemissus est prologus (inc.: 'Ad exercicium humilitatis' etc.), qui discordat a Bibl. PP. p. 869, in fine tantum (a verbis: 'Alciora autem' etc.) concinit (idem init. etiam in cod. Florian. 164 legitur). Textus cum cod. 9 consentit, sed correctior est; divisio capp. differt: nam caput 3 est cod. 9 cap. 3 dempta particula: 'Hiis de obediencia premissis' etc., quibus

verbis caput 4 incipit, caput 4 praeter hanc partic. continet cod. 9 capp. 4—7, caput 5 est cod. 9 capp. 8 et 9 in unum contracta, caput 6, quod est cod. ultimum, continet cod. 9 c. 10 et initium c. 11; leguntur autem postrema codicis 56 verba ('uiciis alimenta ministrat') in Biblioth. PP. circa finem c. VII, in edit. Bonavent. c. IX. med. — In cod. 95 praemittitur prologus (inc.: 'Desiderasti a me' etc.), qui habetur in Bibl. PP. p. 869 (deest ergo in codice nomen fratris Bertholdi); in fine capitum 16, 21, 22, 27 particulae quaedam adiectae sunt: cap. 16 'Unde argumentum est' etc., cap. 21 'Bernhardus Disciplina' etc., cap. 22 'Item Bernhardus' etc., cap. 27 'Jeronimus Semper' etc., quae particulae nec in cod. 9 nec in edit. Bonavent. nec in Bibl. PP. habentur; residuus textus cum codice 9 concordat; de divisione capp., quae a cod. 9 passim discedit, cfr. infra tabulam. — Codex 270 in textu eiusque divisione congruit cum cod. 95, a quo descriptus est, sed minus correcte. — Codex 177, qui prologum non exhibet, textu convenit cum cod. 95, sed excipienda sunt capp. 12, 16, 28: nam in cap. 12 fine deest particula: 'et quod est quemadmodum praecipuum iudicium' etc. et in cap. 28 fine: 'Ideo multa talia' etc., quae particulae in cod. 95 et mutatis passim verbis in cod. 9 leguntur, et caput 16 consonat cum cod. 9; divisio capp. passim discrepans hac tabula illustratur:

Bonavent.	Codex 9	Codd. 95, 270	Codex 177
Cap. I. et II.	1 et 2	1	1 et 2
III, IV.	3, 4	2, 3	3, 4
V.	5 et 6	4	5
VI, VII.	7, 8	5, 6	6, 7
VIII.	9	7 et 8	8
IX.	10 et 11	9 et 10	9 et 10
X. et XI.	12	11 et 12	11 et 12
XII—XXI.	13—22	13—22	13—22
XXII—XXIV.	23	23	23
XXV. et XXVI.	24	24	24
XXVII.	25	25	25
XXVIII—XXX.	26	26	26
XXXI—XLI.	27—37	27—37	27—37

Codices nostri, exceptis codd. 95 et 270, in lectione inter se saepe differunt neque raro capp. tituli; cod. 9 textus minus correctus calami mendis haud paucis foedatus est, cod. 95 correctior esse videtur, quam ceterorum. Idem tract. in cod. Vind. 4350 nr. 9, de quo Denis, I, Cod. CCXCII, col. 1088, et cod. Sangall. 789 (Hdschr.-Cat. p. 265), in quibus inscribitur: 'Speculum monachorum'; de aliis codd. ms. cfr. Tabb. codd. III, p. 489 in ind. sub voce: 'David de Augusta.'

26, f. 295ª—f. 301ᵇ 'Incipit *tractatulus Boneuenture fratris de institucione nouiciorum*' (rubr.)

Incip.: 'Renouamini in nouitate sensus vestri...Verba ista dicit apostolus in persona nouiciorum' etc. Si primam particulam dicas praefationem, dividitur ipse tract. in capp. 16 numeris non signata, quibus rubricae praecedunt. Caput 'De paupertate' desin.: 'tanto nobilius quanto a multis possidetur Ad quod nos perducat.. Eexplicit (sic) tractatus.' Est Bonaventurae opus genuinum, id quod iudicat Bonellus, Prodromus ad opp. S. Bonavent. col. 617 sqq. (cfr. Fidelem a Fanna, Ratio novae coll. opp. p. 37 nr. 87) et Fidelis a Fanna ipse, qui (a. 1876, mense Junio) hunc codicem inspexit, mihi confirmavit. Legitur inter Bonavent. opera (Mogunt., 1609.) T. VII, p. 623—629 tit.: 'Regula novitiorum'; cod. caput 2 in fine habet particulam linear. 12 (a verbis: 'scilicet pro papa' etc.), quae in edit. desideratur, caput 3 passim fusius est, cap. 12 in fine paullum differt ab edit. c. XI; ceterum textus consentit, sed varias lect. multas exhibet, quarum nonnullae lectionibus edit. praeferendae sunt. Capp. 7 et 8 in unum conflata efficiunt ed. cap. VII, edit. caput ultimum 'De Silentio' transpositum est et legitur in cod. inter caput 'De iudicando alios' et caput 'De humili obediencia' ita, ut cap. 'De paupertate' sit postremum, id quod ad finem eius propter adiunctam δοξολογιαν bene quadrat; residua divisio concordat. Additamentum illud (incip.: 'In conuentu fratrum Minorum Parisiis' etc.), quod habetur in editionis fine, deest in cod. et quidem recte, nam iudice Bonelli (col. 619) manu alienigena additum est. Bonaventura, Graece Euthychius s. Eustachius, proprio nomine Joannes Fidanza, inter Scholasticos Doctor Seraphicus appellatus, natione Italus, Balneoregii circa a. 1221. natus, Ordinem Min. ingressus, Alexandri Halensis discipulus, Universit. Paris. doctor, a. 1257. Ordinis Min. Generalis Minister, concionator celeberrimus, Episc. Card. Albanensis, in concilio Lugd. mortuus est a. 1274. De eius vita vide: Ciaconium, Vitae Pont. Rom. col. 741 sq.; Sollerii commentarium in AA. SS. Bolland. 14. Jul. T. III, p. 811 sqq.; Bonelli, Prodrom. col. 1 sqq.; de operibus: Oudinum, III, col. 372 sqq.; Fabricium, I, p. 252 sqq.; Possevinum, I, p. 232 sqq.; praecipue vero Bonelli l. l. col. 149 sqq. et Fidelem a Fanna, p. 1 sqq. — Alios codd. ms. affert Bonelli, Lib. VII, col. 408, 430, 459, 466, 470; eund. tract. recenset Denis, II, Cod. CCLXI, col. 451, in quo inscribitur: 'quedam Vite religiose et norme nouiciorum' et caput 'de Silentio' transpositum est; idem tract. in codd. Sangall. 780, 1008 (Hdschr.-Cat. p. 259, 384).

27, f. 302ª—f. 310ᵇ 'Incipit *Tractatus meditacionum Beati Beati* (sic) *Bernhardi de contemptu mundi*' (rubr.)

Incip.: 'Multi multa sciunt et se ipsos nesciunt / alios inspiciunt / et se ipsos deserunt' etc. Dividitur in capp. 17 numeris non signata, quibus rubricae praemissae sunt; rubrica cap. 5 marg. sinistr. legitur. Desin.: 'in quo sponsum cum sponsa prospicies vnum eundemque dominum glorie Qui viuit.. Amen Explicit.' Idem tract. in pluribus codd. Cremif. extat: cod. 193 nr. 4 tit.: 'tractatulus bernhardi de contemptu mundi', cod. 273 nr. 1 tit.: 'meditationes b. Bernhardi' etc., cod. 280 f. 322[a] sqq. tit.: 'Tract. b. Bernh. de contemptu mundi per modum confessionis s. oracionis' etc. et in fine: 'meditaciones b. Bernh. de miseria huius mundi', cod. 317 nr. 6 tit.: 'Tract. b. Bernh. de contemptu mundi s. de cognicione hominis interioris', codd. 333 nr. 4 et 335 f. 155[a] sqq. tit.: 'Confessio b. Bernh.'; codd. 9, 317 saec. XV, codd. 193, 280, 333, 335 saec. XIV, cod. 273 saec. XIII; accedit breve fragmentum anonymum in cod. 278 f. 112[b]. In aliis codd. ms., in quibus fere omnibus Bernardo tribuitur, inscribi solet aut 'Meditationes', ex. gr. in codd. Pal. Vind. 4213 nr. 1, 1312 nr. 7, 4178 nr. 10, 882 nr. 1, 785 nr. 24, 4673 nr. 11 (cfr. Denis, I, col. 1077, 1393, 2207, II, col. 1007 sq., 1144, 1428), in cod. Run. 49 nr. 5 (Weis, p. 45), aut Liber s. tract. 'de interiori homine', ex. gr. in cod. Vind. 4686 nr. 7 (Denis, II, col. 961 sq.), in 3 codd. Laurent. (Bandini, T. I, col. 28 §. XV, col. 158 §. VII, T. IV, col. 564 §. XIX.); in cod. bibl. Minorum Perusii inscribitur: 'Summa B. Bern.' (vide Bonelli, Prodr. col. 449). In cod. bibl. Dietrichstein. Nikolsburg. tribuitur S. Augustino (cfr. Dudík, Arch. f. oest. Gesch. XXXIX, p. 456), in cod. Florian. 57 nr. 8 Hugoni (Czerny, p. 22). Legitur inter Bernardi opp., edit. Mabillon. (Paris. 1719.) II, col. 332—349, ubi hunc tit. prae se fert: 'Meditationes piissimae de cognitione humanae conditionis'; sed inter dubia Bernardi scripta referendus est neque Hugonis de S. Victoris, inter cuius opp. librum IV. de anima constituit, esse videtur (cfr. monitum praevium in edit. cit.). Codd. nostris et edit. Mabillon. collatis didici, codices textu haud raro ab edit. discedere; repperi hos locos:

edit. cap. I: in codd. 9, 273 post verba: 'ad imaginem eius facti sumus' desunt: 'quam cognationem — facti sumus' (ed. col. 332 lin. 58—60); codd. 280, 333 nihil habent nisi: 'ad imaginem et suam similitudinem facti sumus.'

ed. cap. III: in codd. 9, 273 post versus: 'Post hominem — omnis homo' desiderantur verba: 'Cur ergo superbis — in tumulo' (col. 336 lin. 1—4); in codd. 9, 273, 317, 335 post verba: 'mori angustia' desunt versus: 'Unde superbit — necesse mori' (lin. 7 sq.), qui versus in

codd. 193, 280, 333 transpositi leguntur ante versus: 'Post hominem' etc.; praeterea in cod. 273 post versus: 'Sic indutus — sit homo' non habentur verba: 'Nihil aliud est — cibus vermium.'

ed. cap. IV: in cod. 193 post verba: 'extra illum' desunt: 'quicquam quaeritur — libet eum' (col. 337 lin. 65 sq.), in cod. 335 post verba: 'sincera diuinitas' haec: 'comprehendetur — arcana divinitatis' (338 lin. 20 sq.), in cod. 317 post: 'liquefiet dileccio' haec: 'Praesentibus omnibus — beatifica divinae' (lin. 30 sqq.).

ed. c. V: in cod. 335 post verba: 'sum ymago dei' desunt: 'ita tibi presens — eam cognoscit' (col. 339 lin. 42—47).

ed. c. VI: in cod. 9, 273 post verba: 'habent in celo' desiderantur: 'Nam etsi — corda sursum' (col. 340 lin. 25 sq.), in codd. 280, 333 post verba: 'creator nos expectat' desunt: 'Exspectat nos Deus — Patri offerat' (lin. 30—33); in fine exhibent codd. 9, 273 particulam (a verbis: 'Suspecta est deo superbia' etc.), quae hoc loco in edit. deest, sed legitur paullo post init. cap. X. (col. 344 lin. 2—8, 9—18), verba, quae praecedunt: 'Non est superbia — delictorum meorum' (lin. 1 sq.), nullibi in his codd. extant.

ed. c. VII: in cod. 335 post verba: 'et assiduam oracionem' desunt: 'ut mundo corde — memento mei' (col. 341 lin. 45—51; in fine desideratur in codd. 280, 333 locus 10 linear. (a verbis: 'Exspectat me aliquis' etc.), codex 335 paullo longior est.

ed. c. IX: in codd. 280, 333 post verba: 'non sum unitus' desunt: 'et ideo in meipso — per veritatem' (col. 343 lin. 2—5), in codd. 9, 273, 335 post verba: 'nichil sum et nichil facere possum' haec: 'Et quia — redire non possum' (lin. 10 sq.), codices 280, 333 nihil habent nisi: 'nil sum. sine quo ad illum redire non possum.'

ed. c. X: in codd. 280, 333 desideratur ab initio locus 9 linear.: 'In capitulo — vel perpetrando', post verba: 'prauis moribus' desunt haec: 'Licentiam loquendi — non requirat' (col. 344 lin. 18—34), post verba: 'virtus esse putatur' haec: 'Sic remissa segnities — Dicam peccatum meum quoniam' (lin. 40—56), post verba: 'a deo meo' haec: 'Exteriorem superficiem — tardus ad bona' (lin. 59—66). De codd. 9, 273 vide supra cap. VI.

ed. cap. XII: in codd. 280, 333 post verba: 'perpetratur iniquitas' desunt: 'Nimirum utrobique — circumagenda est cervix' (col. 346 lin. 6—10), post verba: 'dyabolica suggestio est' haec: 'cui non aliter — ipsa damnatione' (lin. 18 sq.).

ed. cap. XIV: in codd. 280, 333 totum desideratur; in cod. 335 deest inter verba: 'lux corporum' et: 'Nullus ibi peregrinus' etc. locus 17 linear. (col. 347 lin. 7 sqq.).

ed. c. XV: cum cod. 280 lineae 9 priores tantum (ad verba: 'cibum de manu mea sumpsit') congruunt; quae in edit. secuntur, non habentur in cod., in quo habes haec: 'Non est mirum si infideliter agit. qui infideliter intrat. Anima insignita est dei ymagine. decorata similitudine. desponsata fide. dotata spiritu. redempta sanguine. deputata etc. vbi supra.' (id est caput III.), deinde in codice subiunguntur uno contextu quaedam notae, quarum prima incip.: 'Apte mens humana comparatur rote fortune' etc., ultima incip.: 'Congregacio claustralium dicitur vinea domini etc. et desin.: 'qui modo despecti et in miseria sunt sicut sol.' (de cod. 333 vide, quae infra dicam); codex 317 in fine mutilus est, desinens in haec verba: 'inueteratus dierum malorum rebellis virtuti et', quae in edit. paullo post initium cap. XV. leguntur; in cod. 335 deest inter verba: 'spiritum tuum' et: 'homo iste in peccatis' etc. particula 13 linear. (col. 347 lin. 50 sqq.) et post verba: 'os suum' haec: 'Odit disciplinam — dorsum suum' (lin. 67 sq.).

Ceterum codices textu cum edit. concordant, sed (inprimis codd. 280, 333, 335) varias lect. multas exhibent neque, si codd. 280 et 333 excipias, ubique inter se conveniunt; cod. 193 lectio passim ab edit. et reliquis codd. variat, cod. 273 satis sincera est et cod. 9 non multum discedit; calami menda haud pauca. Codices divisione capp. ab edit. hoc modo differunt: cod. 9 capita 4 et 5, 11 et 12 in unum contracta efficiunt ed. capp. IV, X; cod. 273 (in capp. 17 distribuitur) capita 3 et 4, 11 et 12 in unum conflata constituunt ed. III, X; cod. 280 (in capp. 18 dividitur) capita 4—7 in unum contracta efficiunt ed. c. IV, capp. 13 et 14 in unum conflata respondent ed. c. X; codd. 317 (in capp. 20 distribuitur) capita 4—6, 8 et 9, 13—15 in unum contracta efficiunt ed. IV, VI, X; cod. 335 capita 1, 2, 3 sunt ed. I—V, VI —IX, X—XV. in unum conflata (initia ed. capp. II, IV. signis, cap. VIII. littera init. in ipso textu positis indicantur); codex 193 divisionem prorsus diversam exhibet (dividitur enim in particulas 49): tituli capp. in codd. 9, 280 et ab ed. et inter se discordant, in codd. 193, 273, 333, 335 desunt, in cod. 317 inde a cap. 3. Codex 333 in textu et in lectione, si calami menda non respicias, et in capp. divisione cum cod. 280 congruit, sed rubricae capp. desiderantur et notae in fine subiunctae caput singulare constituunt; codicem 333 a cod. 280 descriptum esse puto. — De aliis codd. ms. cfr.

Tabb. codd. I, p. 323, III, p. 480 in ind.; St. Galler Hdschr.-Cat. p. 374 (cod. 988).

Fol. 311[a] legitur 'Index horum tractatuum' minus correctus, haud dubie manu Matthiae Pierbaumer, Bibliothecarii Cremifanensis, (obiit a. 1673.) scriptus; fol. 311[b] scriptura vacat. —

Nr. 5—7, 9, 11, 14, 17, 26, 27 passim nomina auctorum et loci notatu digni linea rubra distincta sunt. Nr. 3, 4 litteris init. carent; litterae init. nr. 8, 18 colore nigro, nr. 23 viridi, nr. 9—11, 16, 17, 22, 26 partim rubro, partim viridi, reliquorum omnium col. rubro exaratae sunt.

In anteriori tegumento verso agglutinatum est folium chartac., in quo codicis index eadem manu, qua nr. 5—18, 22—27, scriptus est.

---

10. Codex chartaceus saec. XV. Foliorum 298. 4.°

Si fol. 218[b] lin. 13—f. 233[b] lin. 16, f. 241[a]—246[b] med., quae ad alios scriptores pertinere videntur, excipias, totum codicem eadem manu, quae mea quidem sententia est Michaelis Wochner Canonici in Hospitali, exaratum puto.

Fuit cuiusdam nobilis, cuius insigne in exteriori tegumento verso depictum est. Insigne autem est hoc: Scutum linea verticali divisum est in duas partes aequales, quarum pars dextra (heraldice) colorem album, sinistra col. azureum exhibet; per medium scutum fascia transversa est col. rubro. Cfr. quae ad cod. 4 initium dixi.

1, f. 1[a]—f. 2[a] *Nicolai de Lutzemburgh consilium de quaestione quadam iudiciali, sine titulo.*

Incip.: 'Georgius herberstorffer plebanus tunc ecclesie parrochialis Sancti viti in monte S. Viti recepit mutuo ab erhardo patre suo Centum libras denariorum wiennensium / pro quibus sibi pignori dedit quoddam predium ecclesie antedicte' etc. Proponuntur et solvuntur dubia 4. In fine subscribitur: 'Ita dico et consulo ego *Nic. de lutzemburgh* decretorum doctor ac licenciatus legum minimus ordinarius lector sacri iuris canonici in Almo studio wiennensi.' Nicolaus Simonis de Luxemburg, Doctor iuris Can. et Licent. legum, ab a. 1447. Professor in universit. Vindob., a qua legatus a. 1457. interfuit iis, qui Magdalenam regis Ladislai sponsam e Gallia deducerent. Cfr. Aschbach, Gesch. d. W. Univ. (I.) p. 227, 309, ubi tamen nihil de operibus. Ad eund. auctorem pertinere

videntur: 'Nicol. de Lüczelburg, Litterae credentiales' etc., quae extant in cod. Pal. Vind. 3520 nr. 4, et 'Nic. de Luczenburg, Lectura super II. libr. Decretalium', ibid. cod. 5122 (Tabb. codd. III, p. 7, IV, p. 31).

2, f. 2ª—f. 3ª *Johannis Poltzmacher consilium de casu quodam iuris Canonici, sine titulo.*

Incip.: 'Quidam nobilis infra limites parrochialis ecclesie in n. Capellam in honore (sic) b. virginis simplicem non curatam / reedificare . . cepit / Rector parrochie . . terciam oblacionum partem que fiunt ad fabricam illius capelle . . petit' etc. Lin. 6 sq.: 'Instat preterea fundator ut capelle prefate specialis rector . . instituatur' etc. Proponuntur et dissolvuntur quaestiones duae. Desin.: 'Et hoc de questione secunda dixisse sufficiat sub cuiuslibet sanius intelligentis correctione' et subscribitur:

'Ita Consulo ego *Jo. poltzmacher.*
His supradictis Assencio ego. *Con. de halstat*
Suprascriptorum determinacioni dubiorum plene assencio ego *Nic. Glatz*
} Decretorum doctores.'

Joh. Polczmacher, Doctor iuris Can., ecclesiae collegiatae s. Petri in Brunna (Brünn in Moravia) praepositus, professor in universit. Vindobon., ibid. a. 1438. Rector (cfr. Aschbach, op. l. p. 611 in append. et Zappert, Wien. Sitzgsber. XIII, p. 134 sqq., ubi illius testamentum habes); Conradus de Hallstatt (in Austria super.), Doctor iuris Can., professor praeclarus in univ. Vindob., ibidem ab a. 1426. usque 1456. novies Rector, obiit post 1458. (Aschbach, p. 477 sq., 599); 'Nic. Glatz' fere indubie est error calami pro 'Nicolaus de Glotz', Doctor iuris Can., professor in univ. Vind., ibid. a. 1444, 1448, 1452. Rector, Canonicus ad S. Stephan., obiit 8. Sept. 1452. (Aschbach, p. 583, 618). Alia Joh. Poltzmacher opera extant in codd. Pal. Vind.: cod. 3248 nr. 2 'Responsio ad quattuor quaestiones de emtione redituum', cod. 5103 nr. 1 'Lectura in librum IV. Decretal.', cod. 4736 nr. 13 (Denis, II, col. 1833) 'Declaratio facta a M. Narcisso (Herz de Perching) et . . Joh. Polzmacher . . super certis difficultatibus in peragendis anniuersariis a fratribus monast. scotorum wyenne' (cfr. Tabb. codd. II, p. 243, IV, p. 24, III, p. 369); in cod. quodam monast. ad Scotos Viennae habetur 'Lectura magistri Joh. Poltzmacher . . . pro annis 1439 et 1442 secundum Cardinalem et Panormitanum' (cfr. Schulte, Wiener Sitzgsber. LVII, p. 607 sq.). — Fol. 3ª marg. inf. legitur manu saec. XVI, ut videtur, nota contra eos, qui primitias fructuum percipiunt, hoc initio: 'Nos sumus agricole. vos primum uultis percipere de fructibus nostris' etc.

3, f. 3^b—f. 5^b *'Carolina.'* (Copia.)

Est versio Germanica constitutionis Martini Papae V., quae 'Carolina' vocatur. Constitutio illa habetur sub nr. 4. Incip.: *'Martinus.* Bischoue ain dien.' d' dien' gotes. Zů widerwenndñ dy pösen begir d' verkerten' etc. Desin.: 'als dañ das in den gesetztñ vnd gepoten d' Concilien vnd des obbemeltñ Babsts Honorii vnd den keys'lichñ ordnungñ lautt'lich begriffen ist.' De editione vide nr. seq.

4, f. 6^a—f. 7^b *'Carolina.'* (Copia.)

Incip.: *'Martinus* Episcopus seruus seruorum dei. Ad Compescendos conatus nepharios peruersorum' etc. Desin.: 'prout in Constitutionibus et sanctionibus Conciliorum et honorii predictorum et imperialibus prefatis plenius continetur Datum Constancie XVII kal. ianuarii pont. nostri Anno primo.' Haec constitutio approbatur in statutis concilii provinc. Moguntini a. 1423. sub Conrado III., Archiepiscopo Mogunt., habiti (cfr. Schannat et Hartzheim, Concil. Germ. V, p. 210 cap. VIII), commemoratur ap. Hansizium, Germ. sacra II, p. 544, ubi disseritur de synodo provinc. dioec. Salzburgensis in ecclesia paroch. oppidi Müldorf a. 1490. celebrata; edita est una cum versione Germanica in eiusd. concilii 'Statutis prouincialibus' sine ulla loci, anni et typographi nota (teste Hain, nr. 15043 'Pataviae') in 4.° impressis fol. 22^b sqq., f. 26^a sqq., unde eam repetierunt Lünig, Continuat. III. Spicileg. Eccl. d. T. Reichs Arch. p. 785 sqq., Schannat et Hartzheim, V, p. 590 sqq. et Dalham, Conc. Salisburg. p. 266 sqq., in quibus editt. inscribitur: 'confirmatio caroline per martinum V. papam in latino et vulgari publicanda' etc.; Latino tantum sermone extat ap. Lünig, Spicil. Eccl. d. T. R. Arch. (I.) nr. CXXIIX, p. 231—234 tit.: 'P. Martini V. Confirmation der von .. Friderico II. u. Carolo IV. edirten Constitutionen die Kirchen-Freyheit betreffend ... de Anno 1417', ubi 'Constant. X. kal. Jan.' etc. data est: in omnibus his editt. missa est ad abbatem monast. Scotorum in Wienna .. et Augusten. ac Salzeburg. ecclesiarum decanos. Codicis nostri nr. 3, 4 in fine textum breviorem exhibent, quam editiones, quae inter se conveniunt; desideratur enim illa particula, quae ecclesiam Frisingensem respicit ita, ut in nr. 3 desint, quae ex. gr. editio prior inde a f. 28^b lin. 23, in nr. 4, quae edit. prior a f. 24^b lin. 27, ed. ultima a p. 233 nr. 5 habent; ceterum nr. 3, si verba, non rem spectes, differt, nr. 4 paucis lect. variis exceptis concordat. Ead. constitutio paucis mutatis legitur ap. Schannat et Hartzheim, Suppl. T. V, p. 739 sqq., ubi inscribitur: 'Conservatorium Ecclesiae S. Servatii Quedlingburg.' etc. et a Synodo Basiliensi ad praepositum B. Mariae

Erffordiensis' etc. Basileae VIII. Kal. Novembr. a. 1434.' data est. — Martinus V. antea Otto de Columna (Colonna), Papa in concilio Constant. 17. Nov. a. 1417. electus, mortuus 20/21 Februar. 1431. De eius vita vide: Ciaconium, col. 1099 sqq.; Gregorovius, Gesch. d. St. R. VI, p. 636 sqq.; Reumont, II, p. 1162 sqq., III, 1, p. 56 sqq.; Hefele, Conciliengesch. VII, p. 328 sq.; de operibus: Fabricium, V, p. 35 sq.; Cave, II, Append. p. 119 sq. Cfr. quoque cod. Cremif. 1 nr. 18.

5, f. 7b—f. 8b *Nicolai Papae V. litterae ad episcopum Eystetensem et abbatem monasterii in Rotenhaslach ac decanum ecclesiae Salzburgensis, quibus eis mandat, ut Friderico archiepiscopo, capitulo et clero dioec. Salzburg. contra hostes auxilium ferant, sine titulo.* (Copia.)

Incip.: '*Nicolaus* episcopus. seruus seruorum dei. Venerabili fratri. n. Episcopo Eystetensi et.. Abbati monasterii Rotenhaslach Salcz. dioc. ac decano ecclesie Salcz. Salut. et ap. ben. / Militi ecclesie licet immeriti disponente deo presidentes. circa curam Ecclesiarum et Monasteriorum omnium sollertia reddimur indefessa 'solliciti' etc. Desin.: 'Constitutione predicta de Conseruatoribus et alia qualibet in contrarium edita non obstante. Presentibus post viginti annos minime valituris Datum Rome apud Sanctum petrum Anno incarnationis dominice MCCCCXLVIII. XVIII° kal. iunuarii (sic) Pont. nostri Anno secundo.' Hae litterae datae sunt in favorem Friderici IV. de Emerberg, Archiepiscopi Salisburg. (1441—1452.), de quo quidem tractant Mezger (Historia Salisburg. p. 491 sqq.), Hansizius (Germ. sac. II, p. 478 sqq.), Zauner (Chronik v. Salzbg III, p. 67 sqq.), sed nihil habent de his litteris, quas neque alibi repperi. Episcopus Eystetensis (Eichstädt) eo tempore fuit Johannes III. de Eich, ab a. 1445. ad 1464. (Potthast, Bibl. Suppl. p. 312); monasterium Rotenhaslach (Raitenhaslach), Ord. Cisterc., in valle Salzae fluvii in Bavaria-Superiore situm (cfr. Janauschek, Origg. Cist. I, p. 77 sq.) nunc sublatum est, abbas eo tempore erat Georgius I, qui obiit a. 1464. (Monum. Boica Vol. III, p. 102). — Nicolaus V. antea Thomas Lucanus Sarzanus, Papa 6. Mart. a. 1447, mortuus 24. Mart. 1455. De eius vita vide: Ciaconium, col. 1173 sqq.; Gregorovius, VII, p. 103 sqq.; Reumont, III, 1, p. 110 sqq.; Hefele, VII, p. 836 sqq.; de operibus: Fabricium, V, p. 102; Possevinum, II, p. 155; Cave, II, App. p. 161 sq.

6, f. 8b—f. 9b *Petri S. Vitalis Cardinalis et episcopi Augustensis Encyclica, qua Bullam Nicolai Papae V. Romae a. 1450. V. Idus Februarii datam publici iuris fecit, sine titulo.* (Copia.)

Incip.: '*Petrus* miseracione diuina tituli Sancti vitalis.. presbyter Card. et episc. Augusten. / vniuersis..ad quos presentes nostre littere peruenerint Sal...Vniuersitati vestre notum facimus Quod litteras..Nicolai..pape quinti' etc. (lin. 6): 'vidimus et..de uerbo ad uerbum transsumpsimus..quorum tenor..sequitur..Nicolaus episcopus' etc. (lin. 11): 'Enormitas nefandi sceleris quod per nonnullos maledictionis filios in partibus Alamanie impudenter ut intelleximus perpetratur' etc. Haec bulla desin.: 'possitis quo ad hoc non immerito coequari / Datum Rome apud S. petrum Anno incarnationis dominice Millesimo CCCC° quinquagesimo / Quinto ydus Februarii pont. nostri Anno quarto', Encyclica ipsa desin.: 'Datum et Actum Auguste Anno a Natiuitate M°CCCC°LI.° Indictione XIIII^{a} pont. dicti domini nostri pape Anno quinto Die vero Martis Terciadecima Mensis Aprilis..in Aula nostra speciali (leg. 'episcopali'). presentibus ibidem..Magistro leonardo Gessl in decretis licentiato Canonico maioris Augusten. et b. virg. marie in feuchtwanngen. nostre dioc. ecclesiarum preposito ..et famosis viris iohanne Schott Castellano nostro in faucibus Alpium iohanne de westernstetn̄ Armigeris nostre dioc. ac.. iohanne lauchner Cancellario nostro testibus..rogatis.' Subsecuntur notariorum testimonia: 'Et ego Nicolaus Bernyr de Torgau clericus Missnen. dioc. publicus..notarius. et Curie Augusten. scriba iuratus' etc. et in fine: 'Et ego nicolaus Rülin de naw etc clericus Augusten. dioc.' Papa Nicolaus V. bulla, quae hac Encyclica promulgatur, constitutionem Martini V. 'Carolinam' nominatam (cfr. supra nr. 4) exequendam jussit. Encyclica una cum bulla Nicolai V. inserta est Statutis concilii provinc. Moguntini a. 1451. sub Theodorico, Archiepisc. Moguntino, celebrati et legitur ap. Schannat et Hartzheim, V, p. 406—408: in cod. nostro deest post alterius notarii nomen eius testimonium, quod fere ad verbum cum testimonio prioris consentit, in editione bulla Nicolai V. 'Anno 1451. Idus Februarii' etc. data est; ceterum codicis textus congruit et varias lect. minoris momenti exhibet, quarum tamen nonnullae lectionibus edit. praeferendae sunt. Petrus de Schaumburg, Germanus, ab a. 1424. episcopus Augustanus, Presb. Card. S. Vitalis, obiit 12. April. 1469. Cfr. Ciaconium, col. 1135 et Potthast, Bibl. Suppl. p. 272. Eiusdem 'literas ad Clerum suum, cui Nicolai V. bullam...publicare praecepit' 'Auguste a. 1451. VI. idus May' datas ex cod. monast. Ss. Udalr. et Afr. August. edidit Braun, Notit. Codd. Ms. III, nr. XXVII, p. 193 sqq., ubi iterum bulla Nicolai V. inserta est et 'Datum' cum cod. nostro concordat; de aliis eiusdem litteris ibid. in codd. ms. extantibus vide Braun, VI, p. 201 in ind. — Cod. nostri nr. 3, 4, 6 extant in cod. Pal. Vind.

3629 nr. 6, 5, 4, sed in nr. 4 bulla Nicolai V. falso 'Romae 1454 ydus Febr.' data est (Tabb. codd. III, p. 40).

7, f. 9^b—f. 12^a (festinanti calamo) *Sixti Papae IV. Bulla excommunicationis contra persecutores ecclesiae dioecesi Pataviensi data, Germanice; sine titulo.* (Copia.)

Incip.: '*Sixtus* Bischoue ain dien' d' dien' gots Zů ewig' dis' sachn̄ gedëchtnuss / Zů straffn̄ dy freuelichn̄ der / so als v'achter gotes vorcht freuelich vnd raublich hennd geistlichn̄ personen .. anzelegn̄ sich nicht fürchtn̄' etc. Desin.: 'in dy vngnad des almechtign̄ gotes / vnd der heilign̄ sannd peter vnd sannd pauls sein' zwelfpoten sich wissn̄ vnd erkennen̄ geualln̄ sein Gebn̄ zů Rom pei sand peter nach vnns's herrn̄ enphahung Tausent vierhund'rt vnd im siben vnd sibentzigsten / an dem ersten kalende des monats iulii vns's Regiments im Sechsten Jare.' Hansizius, Germ. sac. I, p. 570 allegat bullam Sixti IV. 'Romae Anno MCCCCLXXVII. VII. Kal. Julii' datam, quam, cum argumentum congruat, unam eandemque esse puto ac nostram; ceterum bullam neque in Magno Bullario Romano edit. Luxemburg., neque alibi inveni. De Papa Sixto IV. cfr. cod. Cremif. 4 nr. 7. — Fol. 12^b vacat scriptura.

8, f. 13^a—f. 14^b *Carmen, num castor comedi liceat in diebus ieiuniorum, versibus hexametris 92 ad episcopum Tridentinum scriptum, sine titulo.*

Incip.: 'Suscipe magne presul pater cunctis venerande.
Tridenti domine paruis pro gratibus istud
Exiguum dogma miro de castore nato' etc.
Desin.: 'Castoris hinc cauda quam laudat principis aula
In christi caula reprobatur non sine causa /
Tempore quo populus seruat ieiunia sancta.'

Marginibus passim argumenta brevissima ascripta sunt. Auctor est *Henricus de Langenstein,* dictus *de Hassia* (cfr. Pez, Thes. anecd. Diss. Isag. T. I, p. LXXVIII, nr. 17. et Aschbach, Gesch. d. W. Univ. (I.) p. 391 not. 1), de quo dixi cod. 8 nr. 20.

9, f. 15^a—f. 22^b *Carmen in laudem B. Mariae Virgin., quod 'sertum b. virginis' inscribitur.*

Opus quidem titulo caret, sed in marg. sup. leguntur litt. minoribus haec: 'Iste liber intitulatur sertum . b. virginis / quia sicut sertum continet diversas gemmas preciosas/sic iste liber continet diversa miracula beate virginis/et sicut sertum est ornamentum virginis sic eciam iste liber est ornamentum serens diversa miracula . b. virginis marie. Causa efficiens istius libri fuit *petrus de riga* secundum aliquos Sed materia eius est incarnacio domini et quatuor euangeliste et tres pro-

phete. et paradisus et secundum hoc dividitur in. 4. partes.' Sunt versus 367 iique maximam partem distichici, sed vitiosi; versus 54 f. 16[a] in marg. dext. legitur, post v. 141 unus versus deesse videtur.

Incip.: 'Nectareum rorem terris ingestat olimpus.
Totam respergunt flumina mellis humum' etc.
Desin.: 'Amnis in ingressu zonam. diffibulat illam
A nodo soluens brachia iuncta suo.
Anniczka gest ma day zato pennicze dwa.'

Ead. manu, sed litt. minoribus, passim glossae et in margine et inter lineas ascriptae sunt; ultima linea (lingua Czechica) declaratur hac glossa interlineari: 'i. e. anna est mea da pro ea duos denarios.' Non audeo, hoc carmen tribuere Petro de Riga, Canonico et cantori Rhemensi, qui nota marginali supra allata auctor nominatur, nam nec Leyserus (Hist. poet. med. aevi p. 692 sqq.), nec Fabricius, nec Oudinus, nec Possevinus aliique rei litterariae scriptores hoc carmen Petri de Riga commemorant. Phil. Jac. Lambacher, Bibl. antiq. Vind. civica I, p. 63 sq. disserens de cod. ms., in quo 'Aurora' (Biblia rythmica) Petri de Riga extat, allegat carmen elegans in laudem B. V. Mariae ibid. libro Ruth subiectum, cuius prologum (inc.: 'Archa, columba Noe, fuit haec, Moisi rubus, Aaron' etc.) edidit, sed falso dicit, hoc carmen deesse in codd. Bibl. Caes.: nam in iis teste Denis (I, col. 329 sq.) legitur paullo post initium 'Historiae evangelicae' (id est Novi Testamenti), quo loco etiam in nostris Aurorae codd. 124 f. 64[b] et 129 f. 195[b] tit.: 'De commendacione B. Marie per eloquia scripturarum' habetur; sed hoc carmen a carmine codicis 10 differt. In cod. Pal. Vind. 13428 nr. 9 extat 'De virgine virginum' carmen elegiac. in laudem B. M. V., quod incip.: 'Nectareum florem terris instillat olympus' etc. et desin.: 'Fasciculis laudum claudere ligna potest. 1462.' (Tabb. codd. VII, p. 221), quae verba in nostro cod. versum 68 constituunt.

10, f. 23[a] '*De verbositate.*'

Sunt variorum auctorum de hac re dicta; auctores autem sunt hi: 'Egesippus' (bis), 'Varro', 'Hugo', 'Boetius', 'Tullius', 'Salustius', 'Cassiodorus', 'Sidonius', 'Sixtus pitagoricus', 'Julius Celsus', 'Socrates', 'Calcidius', 'Aristoteles.' Inc.: 'Egesippus li. 4° Qui enim verbosus est nimium/nunquam quod in mente conceperat ad finem perducet congruum et optatum' etc. Des.: 'Aristoteles 6° pollit. Sub silencio quidem loqui et agere conuenit sex generibus personarum/videlicet/puellis/timidis/infirmis/furibus/pueris et astutis.' Fol. 23[a] pars inferior et fol. 23[b]—24[b] integra vacant scriptura.

11, f. 25^a—f. 150^a *Johannis Bocacii de Certaldo de mulieribus claris ad Andream de Actiarolis de florencia Alte uille comitissam liber.* Hic tit. legitur post praefationem.

Praefatio praemissa hac rubrica: '*Johannis Bocacii* de Certaldo mulieri clarissime Anndree de acciarolis de florencia alte uille Comitisse' incip.: 'Pridie mulierum egregia paululum ab inerti uulgo semotus' etc. Desin.: 'et posteritati seruabit eternam.' Sequitur haec rubrica: '*Johannes* (sic) *Bocacii* de Certaldo de mulieribus claris ad Andream de Actiarolis de florencia Alte uille comitisse (leg. 'comitissam') liber incipit feliciter.' Incip.: '[S]Cripsere iam dudum non nulli veterum sub conpendio de viris illustribus' etc. Caput 'De Eua prima parente' inc.: '[S]Cripturus igitur quibus fulgoribus mulieres claruerint' etc. Hoc caput in registro nr. 3 signatum secuntur capita numeris 4—102. signata et operis conclusio; quia vero numeri 72, 85, 90, 94 bis leguntur, rectius sunt capp. 106 et conclusio: capp. 3—25. rubricis instructa sunt, reliquorum capp. tituli in registro tantum habentur. Conclusio desin. (f. 148^a): 'laceratum dentibus infidorum depereat Amen.' Sequitur spatium vacuum aliquot linearum. Fol. 148^b: 'Sequitur Registrum super libro *Johannis Bocacii* de Certaldo. de mulieribus claris precedenti', quod finitur f. 150^a lin. 5; reliqua f. 150^a pars vacat scriptura. — Eund. librum recenset Bandini, Cat. bibl. Laur. T. II, col. 568 §. II, T. III, col. 679 sq. Cod. XCVIII, 1. sqq., qui primo loco docet, de editionibus et codd. ms. consulendum esse Mazzuchellium, Scrittori d'Italia Vol. II, P. III, p. 1338 not. 166, quod opus tamen ad manum non habeo. Plures codd. ms. Vindobonae extant (cfr. Tabb. codd. I, p. 324, II, p. 330, IV, p. 345 in ind.). Hain, Rep. bibl. allegat sub nr. 3327—3332 editiones 6 Latinas saec. XV., quarum prima sine ulla loci, anni et typographi nota (teste Hain 'Argentor., Georg. Husner') in folio excusa ad manum est. Codicis textus, si varias lect. multas non respicias, cum edit. concordat, divisio eadem est; codex haud raro duas lectiones juxta se in ipso textu positas exhibet multisque calami mendis foedatus est, quorum nonnulla correcta sunt; ceterum editionis textus satis corruptus ex cod. corrigi potest; registrum capp. deest in edit., in qua singulis capp. tituli praecedunt. Johannes Boccaccius de Certaldo, Florentinus patria, sed a. 1313. Parisiis natus, Francisci Petrarcae aequalis et amicus, Poeta clarus, obiit 21. Dec. 1375. Cfr. de eo eiusque scriptis: Fabricium, I, p. 248 sqq.; Oudinum, III, col. 1069 sqq.; Cave, II, App. p. 53 sq.; Marc. Landau, 'Giovanni Boccaccio sein Leben und seine Werke' (Stuttg., 1877, Cotta, 8.°), qui omnes libri de claris mulieribus mentionem iniciunt. Eiusdem libri 9 de casibus virorum illu-

strium extant in cod. Cremif. 47 nr. 2 eadem manu scripti, qua cod. 10.

12, f. 150ᵇ—f. 153ᵇ *'Sapho vates Clarissima ad phaonem Siculum eius amatorem.'*

Sunt versus 220 iique distichici; ad quos accedunt duo versus, qui f. 151ᵃ in marg. sup. leguntur (cfr. infra).

Incip.: 'Nunquid ubi aspecta est studiose littera dextre
Protinus est oculis cognita nostra tuis?' etc.

Desin.: 'Ha (?) saltem misere crudelis epistola dicat
Vt mihi leucadie fata petantur aque.'

Subscriptum est: 'Finit feliciter.'

In margine passim scripturae discrepantia legitur. Ead. epistula adiecta in calce P. Ouidii Nasonis Heroidum extat in cod. Cremif. 329 f. 203ᵃ sqq., ubi idem tit. praemissus est ac in codice 10 (cfr. Henr. Steph. Sedlmayer, 'Prolegomena critica ad Heroides Ovidianas', Vindob., 1878, p. 23). Haec epistula, cui omnes inde ab Heinsio usque ad Merkelium editores locum inter Heroides Ovidianas decimum quintum tribuere consueverunt, his temporibus omnium fere consensu a Merkelio (Tom. I, p. 159 sqq.) et Rieseo (Vol. I, p. 215—220) inter carmina Pseudo-Ovidiana reiecta est, quorum sententiam Sedlmayer in disputatione cit. (p. 32 sq. not. 28) secutus est (cfr. etiam Bähr, Gesch. d. Röm. Lit. 4. Aufl. I. [Carlsruhe 1868.] p. 787, 789 not. 6). Codd. nostris et editione Riesiana collatis didici, utrumque cod. in vv. 33, 34, 162 ab edit. discedere, qui in codd. sic leguntur:

v. 33: 'Nec me despicias si sum tibi corpore parua'
v. 34: 'Mensuramque breuis nominis ipsa fero'
v. 162: 'Formosus puer est visus adesse mihi'

Praeterea codex 10 in marg. sup. exhibet etiam vv. 33 et 34 editionis a prima manu scriptos et, ut signo indicatur, post v. 34 ('Mensuramque' etc.) inserendos; ceterum codices in textu corcordant, sed varias lect. multas exhibent, in quibus haud raro conveniunt; calami menda non desunt. De aliis codd. ms. vide: Bandini, V, col. 632 lin. 7 sqq. in ind.; Hagen, Cat. codd. Bern. p. 440 (cod. 527 nr. 2); Sedlmayer, p. 12 sqq.

13, f. 154ᵃ *'Marcus poeta ad pinum. in laudem Saphos.* hec edidit.' Hic tit. a prima manu scriptus est in marg. dext.

Carmen, quod epistulam praecedentem respicit, constat vers. 28 distichicis.

Inc.: 'Lesbidos altisone saphos pia verba phaoni
Scripta uel eumenides posse mouere puto' etc.

Des.: 'Tu mitilene dum perlegis acta puelle
Fac saltem dicas lesbia docta vale.'

De hoc carmine eiusque auctore nihil repperi. Haud dubie auctoris est medii aevi.

14, f. 154b — f. 156b *'Lactancii firmiani de phenice libellus' constans vers. 170 distichicis.*

Inc.: 'Est locus in primo felix oriente remotus
Qua patet eterni maxima porta poli' etc.
Des.: 'Ipsa quidem/sed non eadem/quia est ipsa/nec ipsa est
Eternam vitam mortis adepta bono.'

Secuntur versus 12 inscripti: 'Ouidius Methamorphoseos', qui incip.: 'Hec tamen ex aliis generis primordia ducit' etc.

Hos excipiunt praemisso tit.: 'Dantes' versus 6 lingua Italica exarati, hoc initio:

'Cossi per li gram (leg. 'gran') saui se confessa' etc.
et fine: 'E nardo. e mirra. sun (leg. 'son') le ultime phasce.'

(Hi versus, quibus tractatur de phoenice, leguntur Metamorphos. Lib. XV, v. 391—402 et Divina Commedia, Inferno canto XXIV, v. 106—111.) De hoc carmine cfr. Denis, I, col. 651 sq. Cod. CCVIII. (nunc cod. 717 nr. 4) et Bähr, op. cit. I, p. 465 sq. In codd. ms. maximam partem tribuitur Lactantio Firmiano (obiit a. 325.), alias Claudiano, aut Venantio Fortunato, aut Theodulpho Aurelianensi; de editionibus, quae operibus Lactantii aut Claudiani addi solent, cfr. Bähr l. l. p. 467 not. Inter plures Lactantii editiones nostrae bibliothecae has commemoraverim: Venetam 'per Sim. Beuilaquam papiensem' 1497. in fol. (Hain, nr. 9818), in qua carmen habetur f. 131b sqq. tit.: 'Lactantii Firm. de phoenice carmina' et in calce adiecti sunt loci illi Ovidii et Dantis; Parisiensem ex recens. Nicolai Lenglet Dufresnoy, 1748, ap. Jo. de Bure in 4°, ubi T. II, p. 263—269 extat et inscribitur: 'Incerti auctoris phoenix Lactantio tributus'; Bipontinam 1786, 8°, in qua Vol. II, p. 435 sqq. legitur tit.: 'Lactantii Firm. ut creditur sive veteris cuiusdam poetae carmen de phoenice.' Codex in lectione non multum ab edit. Veneta, haud raro ab ed. Paris. laudd. discedit; calami menda non desunt. Variae lectiones, quas ex codice Vindob. 717 cit. collato cum editionibus Xysti Betuleji (Basil., 1563, 2.°) et Mich. Thomasii (Antverp., 1587, 8.°) dedit Lambecius, Comment. L. II, p. 788 sqq. (edit. Kollar. col. 601 sqq.) etiam (excepto v. 61, in quo noster codex habet 'lassum') leguntur in cod. Cremif. De aliis codd. ms. cfr.: Bandini, V, col. 612 in ind.; Hagen, p. 442 (cod. 527 nr. 14); St. Gall. Hdschr.-Cat. p. 312 (cod. 893 nr. 1, ubi inscribitur: 'Thopographia'); Tabb. codd. II, p. 360 in ind.: in cod. Vind. 717 adiecti sunt in calce versus Ovidii commemorati; iidem una cum Dantis

versibus procul dubio extant in cod. Vind. 3110 nr. 7, 8 (Tabb. codd. II, p. 198 sq.).

15, f. 157[a]—f. 175[b] *Daretis Phrygii historia de excidio Troiae.* Opus anepigraphum.

Praemissa est Cornelii Nepotis epistula ad Sallustium Crispum, quae incip.: '[C]Ornelius nepos Salustio Crispo (in marg. 'suo') Sa. p. d. Cum multa athenis curiose (corr. 'curiosus') agerem / inueni hystoriam *daretis phrigij* ipsius manu conscriptam' etc. Desin.: 'nunc ad pollicitum reuertamur.' Historia inc.: 'p]Eleus Esonem fratrem habuit' etc. Dividitur in capp. 33 numeris non signata. Des.: 'Andromacham et helenam (leg. 'helenum') mille ducenti huc vsque hystoria *daretis* prescripta est 1453 15 Marcy.' Ead. historia extat in cod. Cremif. 88 f. 85[a] sqq., in quo inscribitur: 'De destruccione Troye in frigia.' De hoc opere, quod sub nomine Daretis Phrygii circumfertur et e Graeca in linguam Latinam translata esse dicitur (cfr. epistulam fictitiam Cornelii Nepotis), unde varii medii aevi scriptores in poematibus de excidio Troiae exarandis, in primis Conradus de Wirceburgo in poemate de bello Troiano amplissimo saec. XIII. lingua Germanica conscripto hauserunt, vide: Teuffel, Gesch. d. R. Lit. 2. Aufl. (Lp., 1872.) p. 1070 sqq.; Bähr, II. (1869.) p. 108 sq.; Cholevius, Gesch. d. deutsch. Poesie I, p. 109 sqq.; Lindemann, Gesch. d. deutsch. Liter. 2. Aufl. (1869.) p. 142 sqq. Prodiit iam saepius saec. XV. partim separatim (Hain, nr. 5957—5962), partim una cum Dictys Cretensis historia Troiana (Hain, nr. 6156—6158): ceterum de editionibus cfr. Fabricium, Bibl. lat. Vol. II. (Hamburg., 1721, 8.°) p. 79 sqq. et Bähr, II, p. 297 not.; adde novissimam ex recens. Ferd. Meisteri, Lips., 1873, Teubner, 8.° Ad manum est Dictys Cret. et Daretis Phrygii editio in usum Delphini curante Lud. Smids, Amstelaed., ap. Georg. Gallet, 1702, 4°, in qua Daretis historia a p. 145 ad p. 177 extat. Codex 10 in textu consentit cum edit., sed variae lect. et calami menda permulta; codex 88 (capp. 4 constat) in capit. 3 med. textum breviorem exhibet: nam post verba: 'Achillem pectorosum', quae in editione paullo post initium cap. XIII. leguntur, residua c. XIII. pars deest in cod., qui (f. 88[a] lin. 15—17) nihil habet nisi Graecorum enumerationem, ceterum in textu, si varias lect. multas non respicias, cum edit. congruit; capitum divisione, quam editio in marg. exhibet, codices discrepant neque inter se concordant. Alios codd. ms. afferunt: Bandini, V, col. 570 in ind.; Hagen, p. 572 in ind.; Weis, Hdschr. zu Reun p. 20 (cod. 21 nr. 10); St. Gall. Hdschr.-Cat. p. 73 (cod. 197); Tabb. codd. I, p. 330, II, p. 339, III, p. 488 in ind. — Fol. 176[a] scriptura vacat.

16, f. 176^{b}—f. 189^{a} 'Incipit *liber Centonis editus a Proba Alipii uxore* Rubrica.'

Praemissa est praefatio prosaica ex Isidori Hispal. Origin. (Lib. I, cap. 38 fin., edit. du Breul) deprompta, in qua de centonum notione et de Proba tractatur. Incip.: 'c]Entones aput grammaticos vocari solent qui de carminibus homeri et virgilij' etc., desin.: 'similiter et de eneidis.' In marg. sinist. habetur nota fusior eiusdem fere argumenti ead. manu scripta, qua reliqua; inc.: 'Dicit Mammotrectus in prologo Biblie' etc., des.: 'Virgiliocentonas composuit *proba* vxor Adelphi est autem opus presens et continet 705 versus.' (de numero versuum vide infra). Praefat. prosaicam excipit praefatio metrica inscripta: 'Incipit prefacio in carmen *probe* Rubrica', hoc initio:

'i]Am dudum temerasse duces pia federa pacis
Regnandi miseros tenuit quos dira cupido' etc.

Carmen ipsum praemisso tit.: 'Inicium fabrice mundi' inc.:

'Principio celum ac terras camposque liquentes
Lucentemque globum lune / solisque labores

Constat cum praefat. (vv. 57) versibus 700, quorum vv. 365 posteriores 'carmen de euangelio' constituunt; v. 194 legitur f. 180^{a} in marg. sup. Dividitur in capp. 49 (carmen de evang. capp. 30) numeris non signata, quibus tituli praemissi sunt. Fol. 182^{b} habes hunc tit.: 'Carmen de euangelio eius (sic) *probe* / et primo de aduentu christi in carnem.'

Inc.: 'n]Vnc ad te . tua magna pater consulta reuertor
Maius opus moueo / vatum predicta priorum' etc.
Des.: 'O dulcis coniunx / et si pietate meremur
Hac casti maneant in religione nepotes.'
Subscriptum est: 'Finis / Deo Gracias.'

Marginibus ascripti sunt loci Virgiliani, unde hi centones petiti sunt. Idem carmen recenset Bandini, T. I, col. 723 §. VIII, T. III, col. 676 §. VII, col. 771 §. II; codicem Pal.-Vatic. affert Reifferscheid, 'Die römisch. Bibliotheken' (Wien. Sitzgsber. LVI, p. 552). De hoc carmine et de Proba poetria saec. IV. vide: J. Fontanini, De antiquitatibus Hortae (in Graevii Thesauro antiq. Italiae T. VIII, P. III, Lugd. Pat., 1723.) Lib. II, Cap. I. sqq. col. 69 sqq.; Aschbach, 'Die Anicier u. die römisch. Dichterin Proba' (Wien. Sitzgsber. LXIV, p. 400 sqq., p. 420 sqq.), qui verum nomen Aniciam Faltoniam Probam esse argumentis probavit; Bähr, op. cit. IV. (Supplem. I: Die christl. Dicht. u. Geschichtschr. Roms 2. Aufl., Carlsruhe, 1872.) p. 69 sqq.; Ebert, Gesch. d. Lit. d. Mittelalt. I. (Lp., 1874.) p. 120 sq.; Fabricium, Bibl. med. lat. II, p. 142 sqq.; de editionibus cfr. auctores laudd. et Fabricium,

Bibl. lat. II. (1721.) p. 305 sqq. Praeter editionem Bibl. max. PP. Lugdun. V, p. 1219—1227 ad manum sunt duae editiones: altera inter 'Homerocentra' etc. (Graece et Latine), 'Francofurti ex Officina Petri Brubacchii.. M. D. XLI', 8°, ubi a p. 241 ad p. 272 extat et inscribitur: 'Probae Falconiae ..centones h. e. Carmen ex diuersis Virgilii uersibus..consarcinatum, continens descriptionem veteris et noui testamenti', altera eod. tit. inter 'Elegantes variorum Virgilio-Ovidio-Centones' etc., Monaci, 1617, 8°, ubi p. 8 sqq. legitur, quae duae editt. posteriores in textu eiusque ordine et divisione inter se consentiunt; itaque, quae de edit. Francofurt. dicam, de Monacensi quoque intelligendum est. Editio Francof. continet versus 694 (nov. testam. vv. 361), Bibl. PP. vv. 691 (nov. test. 356), codex vv. 700 (nov. test. 365), Aschbach numerat vv. 719; in utraque edit. praeter praefat. prosaicam desunt hi codicis versus:

v. 44: 'Terrarumque animeque maris celique fuissent'
v. 194: 'Quo uitam dedit eternam cum mortis adepta est'
v. 225: 'Nunc vbi vix multa latitantem noscit in vmbra'
v. 465: 'Postquam altos ventum in montes eterna potestas'
v. 466: 'Jura dabat legesque viris secreta parentis'
v. 467: 'Spemque dedit dubie venti (sic) curasque resoluit'
v. 468: 'Conspicit ecce alios dextra leuaque frementes'
v. 584: 'Sol ruit interea et montes vmbrantur opaci.'

(versus 44 idem fere est atque Ecl. VI, 32; v. 467 conflatus est Aen. IV, 55 et Georg. I, 302; v. 584 legitur Aen. III, 508; vers. 465, 466, 468 conferri possunt cum Aen. X, 18, I, 507, VI, 486; de reliquis nihil repperi.) Codicis v. 85 primo verbo excepto idem est ac v. 89 (= v. 88 ed. Franc., 89 Bibl. PP.); in codice desiderantur vv. 71, 150, 672 edit. Franc. (= vv. 72, 152, 678 Bibl. PP.); et in cod. et in edit. Franc. non habentur Bibl. PP. vv. 61, 107, 593, 599—601, sed in Bibl. PP. desunt versus 9, qui in cod. et in ed. Franc. sunt postremi. Ordo versuum passim variat: nam edit. Franc. vv. 108—110; 292, 293; 320, 321; 598—607; 645—655; 683—685 (= Bibl. PP. vv. 110—112; 294, 295; 322, 323; 604—613; 651—661; 689—691) sunt codicis vv. 110, 109, 111; 295, 294; 323, 322; 643—649, 658 - 660; 642, 661, 650—657, 662; 691, 689, 690; ceterum versus eorumque ordo concordant, sed codex varias lect. multas et calami menda haud pauca exhibet. Codex in divisione capp. et titulis haud raro differt ab editt. Franc. et Bibl. PP., quae non ubique inter se conveniunt. In nostro cod. (et in editt. laudd.) non extant versus illi (incip.: 'Romulidum ductor, clari lux altera solis' etc.) Honorio Augusto dedicati, qui in nonnullis codd.

leguntur in fronte carminis Probae (cfr. Bähr, l. l. p. 72 not. 8) et falso in plerisque editt. Seduliani operis paschalis subiciuntur prologo, ex. gr. Bibl. max. PP. Lugd. VI, p. 459 sq. Probae eiusque carminis mentio quoque fit in Georgii ad Isotam Nog. epistula, quam habes sub nr. 66. — Fol. 189ª pars inferior et fol. 189ᵇ vacant.

17, f. 190ª—f. 202ᵇ *'Jesuida Hieronimi de vallibus paduani/Ad Re^mum in christo patrem et dominum . d. petrum Regie urbis padue presulem dignissimum/dominum suum colendissimum.'* Hic tit. litteris minoribus scriptus est.

Carmen Petro Donato, Episcopo Patavino, dedicatum est; constat versibus 505 hexametris. Incipit praemisso tit.: 'Inuocacio ad deum optimum maximum':

'm]Axime celicolum supera qui celsus in aula
Eterno imperio superes fortique tridente' etc.

v. 493: 'Presulis alta sui nec finem versibus addant.'

Secuntur versus 12, quibus praemissus est tit.: 'Jhesus in cruce clamat ad animam.'

Inc.: 'Dulcis amica veni/ihesumque auersa vocantem' etc.
Des.: 'Brachia aperta dedi/frontem quoque (leg. 'que') ad oscula flexi.'
Subscriptum est: 'Finis adest.'

Ead. manu, sed litt. minoribus passim glossae et in margine et inter lineas ascriptae sunt. Idem carmen extat in cod. Cremif. 374 f. 180ª sqq., qui versus 457 tantum praebet. In nostra bibliotheca asservatur vetusta variorum carminum editio in 4.º 'Vienne Pannonie per Joan. Singrenium Expensis vero Leonhardi Alantse... Anno M.CCCCC.XV.' impressa, in qua hoc carmen legitur a fol. 1ᵇ ad f. 10ᵇ et inscribitur: 'Hieronymi Paduani de Christi passione Carmen Jesuida nuncupatum' etc. Codex 10 in versuum numero cum edit. congruit, cod. 374 vero in his ab edit. differt: edit. vv. 139, 420, 448, 460—505 desunt, edit. vv. 281—283 constituunt versus 4 (280—283), v. 445 (= edit. v. 459) truncatus est. Edit. vv. 429—440 in utroque cod. habentur in fine; ed. vv. 165, 166 et 241, 242 in cod. 374 leguntur inverso ordine. Codicis 10 lectio haud raro, cod. 374 saepe ab edit. discedit; codex 374 multis calami mendis foedatus est. Hieronymus Vallis s. de Vallibus, Vallensis, eques, medicus et poeta eximius Patavinus, vixit saec. XV. Cfr. de eo eiusque operibus: Fabricium, III, p. 250; Ersch u. Gruber, Encycl. d. W. u. K. II. Sect. VIII, p. 94, qui eius 'Jesuidam' commemorant. De aliis codd. ms. cfr. Tabb. codd. II, p. 352, III, p. 510 in ind.; St. Gall. Hdschr.-Cat. p. 537 in ind. — Fol. 203 et 204 integra carent scriptura.

18, f. 205^{a}—f. 214^{a} *Fratris Apollonii Bianchi Placentini Ord. Min. De vitae pauperis praestantia liber.*

Inscriptio: 'Ad excellentissimum patrem dominum Gerardum Landrianum Card. Cumensem/Fratris *Apollonii Bianchi* Placentini fratrum minorum minimi/De vite prestancia liber incipit / feliciter.'

Prohemium incip.: '[I]Nter omnia officia que ex officina virtutum proficiscuntur. nullum fore. dignius a summa auctoritate iuris accepi' etc. Desin.: 'fatigatam mentem permulcebit.' Sequitur subscriptio: 'Explicit prohemium de prestanti vita.' et tit.: 'Opusculum incipit feliciter.' Initium: '[S]Epenumero admirari solebam / quum in scolis gimnasiisque philosophorum adolescentes audirem' etc. Finis: 'Pauperes diuitibus extitisse clariores.' Subscriptum est: 'Fratris *Apollonii Bianchi* placentini. De vite pauperis prestancia libellus Finit.'

Est apologia vitae pauperis et praecipue Ordinis Minorum. De auctore cfr. Waddingum, Annal. Min., ad a. 1450, edit. II, T. XII. (Rom., 1735.) p. 75, qui auctorem 'Fratrem Apolonium de Blanchis Placentinum Ord. s. Francisci de Observantia' excellentem praedicatorem verbi Dei laudat eumque narrat Cuneum, civitatem in Pedemontana regione, venisse, ibid. maximo cum successu conciones habuisse, deinde Romam versus iter direxisse, inde in Lombardiam regressum Bobii obiisse et pro beato a populo coli; ceterum de eo eiusque operibus, quorum complura in nostro cod. sub nr. 18—24 extant, apud rei litter. auctores nihil repperi. Nostri cod. nr. 18, 19, 21 quoque habentur in cod. Pal. Vind. 12814 nr. 5, 1, 2 (Tabb. codd. VII, p. 150). De Ger. Landriano, Card. Cumensi, vide infra nr. 33.

19, f. 214^{a}—f. 216^{b} *Eiusdem ad principem Leonellum Estensem oratio.*

Inscriptio: 'Ad dominum principem ac Marchionem Clarissimum diuum Leonellum Estensem/Fratris *Apollonii Bianchi* placentini ord. minorum minimi. Oratio incipit.'

Incip.: 'Magni ac excellentis ingenii quo mihi carere videor munus hodierno die suscepi' etc. Desin.: 'Ceterum eciam glorie sempiternus decor et immortalis vite simul cum presencium posterorumque omnium congratulacione felici consequantur' (sic). Est panegyricus Leonelli Estensis; in cod. Vindob. laud. recte inscribitur: 'Commendatio principis . . ad Leonellum Estensem.' Leonellus, Marchio Estensis et Ferrariensis, patri Nicolao III. a. 1441. successit, vir litteris deditus et Guarini Veronensis fautor, obiit 1450. (cfr. Zedleri Univers. Lex. Th. VIII, col. 1975 sub voce 'Este'). — Nr. 18, 19 marginibus passim argumenta brevissima ascripta sunt.

20, f. 216^{b}—f. 217^{a} *Eiusdem ad eundem epistula.*

Incip. tit.: 'Diuo Leonello Estensi Frater *Apollonius* Salutem plurimam dicit' praemisso: 'Et si eo/glorie res tue peruenerint optime princeps ac Marchio clarissime. ut omnium fere ore ac sermone. tuum nomen predicetur' etc. Desin.: 'Quemadmodum et feci nuperrime et sepissime faciam Vale decus principum Ex ede diui francisci pridie kal. febr.' Videtur esse dedicatio vel praecedentis vel alius operis panegyrici.

21, f. 217[a]—f. 218[a] *Eiusdem ad Anthonium Centurium epistula.*
Praemisso tit.: 'Frater *Apollonius* Anthonio Centurio S. p. dicit' incip.: 'Ego multos homines mi Antoni liberali animo fuisse ac ipsius munificencie officiis prope singularibus et claros et excellentes extitisse fateor' etc. Desin.: 'vale et me tibi amicum persuade/Ex ede diui francisci pridie ydus octobris 1444.[to]' Agitur praecipue de notione verae liberalitatis. Anthonius Centurio fortasse ortus est ex familia 'Centurio' postea Genuae clarissima (cfr. Zedleri Lex. V, col. 1838).

22, f. 218[a]—f. 219[a] *'Fratris Apollonii Funebris oratio.'*
Incip.: 'Cum multe res sint quas quique mortales expetere solent ut immortale nomen eternumque consequantur' etc. Desin.: 'Itaque ut finem dicendi faciam patres excellentissimi et splendissimi viri pro tam singulari . . officio tum ipsius defuncte familia progeniesque tota/tum maxime clarissimus eiusdem coniunx francischinus vna cum fratre suo domino Auromo centurio (?) viro spectatissimo vobis per me gracias et quidem magnas atque ingentes . . . . agunt et habent quam accumulatissime.' Habita est Vercellis in funere nobilissimae matronae Catharinae, uxoris cuiusdam Francischini.

23, f. 219[a]—f. 221[a] *'Eiusdem fratris Appolloni funebris oratio incipit.'*
Incip.: 'Quamquam vite presentis tanta. tamque dulcis iocunditas apparet optimi patres . . vt omne animancium genus naturali impulsu pro ea tuenda seruandaque pericula queque subeat' etc. Desin.: 'tota simul familia etc Clarissima atque maxima dignitati . . omnium vestrum gratias . . maximas pro summa beniuolentia quam in honestando huiusce optimi patris funere declarastis non dico agit et habet Sed eciam certe (?) habitura est.' Habita est in funere fratris de D. Ordinis Min., ex nobili genere orti.

24, f. 221[a]—f. 222[a] *'Eiusdem fratris appollonij funebris oratio incipit.'*
Incip.: 'Et si humanarum rerum ea sit condicio vt quitquid nascatur intereat tamen haut certe dubito' etc. Desin.: 'sic et nos demum consequi possimus prestante domino . . nostro ihesu christo qui semper et sine fine viuit et imperat amen.' Sub-

scriptum est: 'Explicit feliciter.' Habita est in funere cuiusdam nobilis civis.

25, f. 222^a—f. 228^b *'Viri patricij Leonardi Justiniani Veneti Oratio in funere Caroli Zeni conciuis sui habita.'*

Incip.: 'Maximum et amplissimum munus Illustrissime princeps hodierno die ad me delatum video' etc. Desin.: 'sed imitacione quoque ac opere declaremus.' Subscriptio: 'Finis.' Edita est teste Fabricio Venetiis a. 1492. in Fol. una cum Leon. Justiniani epistulis quibusdam et filii Bernardi orationibus; ad manum sunt duae editiones posteriores: altera ap. Martene et Durand, Vett. scriptt. collect. T. III. (Par., 1724.) col. 743 sqq. tit.: 'Leon. Justiniani oratio parentalis de divo Carolo Zeno', altera eaque accuratior ap. Muratorium, Rerum Ital. scriptt. T. XIX. (Mediol., 1731.) col. 373—380, ubi inscribitur: 'Funebris oratio . . Leon. Justiniani pro Carolo Zeno'; in fine huius edit. legitur: 'Acta . . MCCCCXVIII. Octavo Idus Maji ad populum in aede Mariae Coelestis Venetiis.' In nostro cod. paullo post initium desunt post verba: 'florentissima modo nostra' ex errore scriptoris verba: 'Respublica — aetas nostra', quae in editt. laudd. lineas 4 constituunt, reliquus cod. textus concordat, sed varias lectt. haud paucas et calami menda multa exhibet. Vita Caroli Zeni, Patricii Veneti et de patria meritissimi ducis, (mort. a. 1418.) auctore Jacobo Zeno, eius nepote, Feltrensi et Bellunensi, postea Patavino episcopo, legitur ap. Muratorium, l. l. col. 207 sqq. Leonardus Justinianus (Giustiniani), Patricius et Procurator Venetus, discipulus Guarini Veronensis, obiit a. 1446. De eo eiusque operibus cfr.: Fabricium, IV, p. 209 sq.; Ger. Jo. Vossium, De historicis Lat. (Francof., 1677, 4.°) p. 552; Apostolo Zeno, Dissert. Vossiane T. I. (1752.) p. 48 sqq.; Oudinum, III, col. 2385 sq., qui nostram orationem commemorant. Duo orationis codices ms. extant Vindob. (cfr. Tabb. codd. II, p. 359 in ind.), alia eiusd. auctoris opera ibid. (Tabb. IV, p. 375 in ind.).

26, f. 228^b—f. 230^a *Guarini Veronensis ad Albertum de Sala epistula.*

Titulus: *'Gwarinus veronen.* Clarissimo equestris Ordinis Alberto De Sala S. P.' Incip.: 'Lucultutam (sic; leg. 'Luculentam') illam iustiniani nostri orationem in Caroli funere habitam tibi missurum me pridem pollicitus sum' etc. Desin.: 'Tu vale et domino meo Magnificentissimo D. Marchioni me commissum facito Venecijs kalendas iulij 1418 Finis.' Guarinus Veron. ad Albertum de Sala (fortasse Ferrariam) orationem Leon. Justiani (cfr. supra nr. 25) mittit eamque summis laudibus extollit. Guarinus (Guarino), ex nobili familia Guarina a. 1370. natus Veronae, unde Veronensis dictus, Emanuelem Chryso-

loram Constantinopoli audivit, deinde Graecas et Latinas litteras docuit Florentiae, Venetiis, Veronae, Tridenti, Ferrariae, inter humanistas quos vocant praeclarus, obiit Ferrariae 4. Decemb. 1460. De eo eiusque operibus vide: Ersch u. Gruber, I. Sect. XCVI, p. 24 sqq.; Fabricium, III, p. 119 sqq.; Vossium, De hist. Lat., edit. l. p. 584 sq.; Apost. Zeno, Dissert. Voss. I, p. 213 sqq.; Jac. Burckhardt, Cult. d. Renaissance in Ital. 2. Aufl. (Lp., 1869.) p. 166 sq. Ead. epistula extat in cod. Vind. 12814 nr. 3 (Tabb. codd. VII, p. 150), ubi eadem dies legitur loco non ascripto; ad eand. epistulam videtur pertinere fragmentum 'Ex epistola Guarini Veron. inedita' etc. ibid. cod. 6688 nr. 1 (Tabb. V, p. 51).

27, f. 230ª—f. 236ᵇ *Leonis Baptistae Alberti Canis.*
Titulus: '*Leonis Baph.* (sic) *Alber.* Canis / Incipit.' Initium: 'Erat in more apud maiores nostros viros omnium bonarum arcium cognicione et in primis disciplina morum sanctissimorum et religione prestantissimos' etc. Finis: 'Vale igitur Canis atque esto quantum in me sit. prout tua expetit virtus immortalis.' Secuntur duae notae, in quibus de canibus agitur: altera incip.: 'Canum vero tam fida custodia tamque amans dominorum adulacio' etc. et desin.: 'quid signat aliud nisi se ad commoditates hominum esse generatos?', altera, quae inscribitur: 'Valerius maximus li. 9. c. 13. de his qui exquisita custodia usi sunt quibus domestici suspecti fuerunt', incip.: 'Massimissa (leg. 'Massinissa') rex parum fidei in pectoribus hominum ponens' etc. et desin.: 'si ad hec tuenda nihil latratu canino aut morsu valencius duxit.' (De priore nota cfr., quae ad nr. 35 dixi; altera ad verbum legitur ap. Valerium Maximum l. l.) Auctor describit iocose vitam et mores canis sui. Leo Baptista Alberti, patria Florentinus, natus a. 1398. vel 1400, Canonicus ecclesiae maioris (S. Maria de' Fiori) Florent., architectus clarissimus et poeta, obiit circa a. 1483. Cfr. de eo eiusque operibus: Ersch u. Gruber, I. Sect. II, p. 361 sq.; Burckhardt, Cult. d. Renaiss. p. 110 sqq.; Joecher, I, col. 196; Gesnerum, Bibl. univ. fol. 18ª sub voce 'Albertus Florentinus.' Eiusdem 'Canis' habetur in codd. Pal. Vind. 3420 nr. 8 et 12814 nr. 4 (Tabb. codd. II, p. 284, VII, p. 150); de aliis eiusdem operibus vide: Bandini, V, col. 476 in ind.; Tabb. codd. II, p. 320 in ind.; Hagen, p. 79 (cod. 52 nr. 4). — Nr. 22 (inde a f. 218ᵇ lin. 13), nr. 23—26, 27 (ad f. 233ᵇ lin. 16) ad aliam manum parum diligentem pertinere videntur, quam praecedentia; nr. 26, 27 marginibus passim argumenta breviss. ascripta sunt ead. manu, qua nr. 1—21.

28, f. 236ᵇ—f. 238ª '*Guarini Veronen. post Nouiciam Theobaldi missam. inter conuiuantes habita oratio* / Incipit.'

Incip.: 'Circumspicio princeps Illustrissime et diligencius animaduerto/quid nam hoc loci et excellentissimorum hominum coniectu constitutus potissimum collaudem' etc. Desin.: 'quando vestri preclari facti memoriam cum honore et laudibus semper excipient anni consequentes.' Habita est Ferrariae coram quodam principe et Marchione Estensi (fortasse Leonello); ille Theobaldus, ut ex ipsa oratione patet, 'ex clara et generosa Costabilium familia' ortus est. De auctore modo dixi ad nr. 26.

29, f. 238ab '*Plutarchus ad ducem indoctum.*'

Incip.: 'Platonem Cyrenei precibus sollicitarunt/ut leges ab se scriptas illis relinqueret' etc. Tractatulus mutilus est, desinens in haec verba: 'non fidie sculptura non policleti. non mironis. sed ipse sese deo similem virtute constituit.' Hoc opusculum, quod e lingua Graeca in Latinam versum est, passim inscribitur 'De principe indocto' vel 'De doctrina principum' vel 'In principe requiri doctrinam' vel 'Quid principem deceat.' Versio Latina per Rainuccium Castilionensem a. 1431. confecta, quae ex. gr. extat in cod. Laurent. (cfr. Bandini, III, col. 400 sq.) a nostra paullum differre videtur; editiones Plutarchi, ex. gr. Basil. a. 1514. 4.° et Paris., editore Didot, 8.°, ubi opusculum 'Ad princip. ineruditum' habetur Vol. IV. (1841.) p. 952—956 Graece et Latine, cum codice re, non verbis concordant; leguntur autem verba codicis postrema in edit. Paris. p. 954 lin. 2; itaque in codice tertia fere pars extat. Plutarchus, Choroneae in Boeotia circa a. 50. natus, obiit circa a. 120. De eo eiusque operibus vide Fabricium, Bibl. graeca Lib. IV. (Hamburg., 1717, 4.°) p. 329 sqq. et Rudolf Nicolai, Griech. Literaturgesch. 2. Aufl. Bd. II. (Magdeb., 1876, 8.°) p. 537 sqq. p. 641 sqq., qui opusculum 'Ad princip. ineruditum' commemorant.

30, f. 238b—f. 240a '*Oratio Nupcialis* Incipit.'

Incip.: 'Maiores nostri qui res cunctas bene ac sapienter administrarunt Magnifici presides . . morem hunc in nupciis orandi summa cum ratione instituerunt' etc. De familia sponsi habes haec (f. 239b med.): 'Tantus est enim eius (i. e. generis) splendor et gloria / tam illustris hec familia est ut in ea militaris dignitas tametsi magno ubique honore habeatur / pro minima tamen habita sit / Sunt enim hii proceres a sempiterna retro hominum memoria trium castellorum domini. Et plenissima meri ac mixti / imperii potestate gloriantur / Ex hoc nobilissimo genere innumeri equestri (sic) ordinis viri prodiere . . De clarissimis bellorum ducibus dicendum foret si tempus pateretur / quos splendidissima hec familia edidit . . Duo tantum exempli loco. magnanimitatis et virtutis . . monimenta referam. B. strennuus ac magnanimus huius familie vir / qui sepius instructa acie victor

dimicauerat/cum maximus Theutonicorum exercitus patriam obsideret/ad sacrosancte Acquileg. ecclesie internicionem omnium primatum consensu imperator designatus ita Barbaros homines fudit dissipauitque ut vix vnus ex clade superstes inueniretur ... Alius item eiusdem generis vir/de insigniis (sic) et armis ut est nobilium consuetudo. cum nobili quodam ac fortissimo homine in concionem uenit Cumque in italia ad duellum nullibi campus daretur/in Achaiam usque consenserunt ibique concedente soldano eodemque iudice .. victoriam potitus est' etc. De familia sponsae haec (f. 240ª lin. 8 sqq.): 'Eius tamen nobilitati et glorie .. sponsa nostra nequaquam inuideat Siquidem et genus suum ab dicione montis regalis nobilis eiusdem patrie opidi cognominatum/pari et antiquitate et auctoritate et virorum claritate fulget et illustratur / Siue enim equestri (sic) ordinis viros siue iurisconsultos querimus in hoc genere omnia virtutis exempla inueniemus/Adest huius regalis familie hoc tempore princeps Conradus iurisconsultus princeps prestantissimus / cuius eloquencia et sapientia cetereque virtutes eximie ita in aperto atque omnibus admiracioni sunt/vt regalis ubique vir .. iudicetur' etc. Desin.: 'super omnia vobis optamus ut duo concordes anima viuatis. in vna.' Habita esse videtur Aquileiae. Fol. 240ᵇ vacat scriptura.

31, f. 241ª (alia manu, ut videtur) *Leonardi Aretini ad Antonium Cremonensem epistula.*

Titulus: '*Leonardus Aretinus* Antonio Cremone Salutem.' Incip.: 'Cum prestantissimus laudensis episcopus me tuo nomine litteris flagitasset' etc. Desin.: 'Hec abste audire cupio ac super hiis responsum expecto/vale florentiae III. kalendas decembris 1435.' Auctor quaerit ex eo, quibus de causis 'mediolanum populi sui numerosam magnitudinem' servaverit. Bandini, Cat. bibl. Laur. T. III, col. 665 sqq. recenset codicem ex biblioth. Gaddiana translatum, qui continet Leon. Aretini epistulas CXXXV, eumque confert cum edit. epistularum Aretini duobus in 4.° voll. Florentiae, MDCCXLI, curante Laur. Mehus impressa, quae edit. ad manum non est. In cod. laud. nostra epistula est nr. CV. diverso tamen fine, in edit. cit. Lib. VII, Ep. V. Leonardus Aretinus, proprie Leonardus Brunus, natus circa a. 1369. Aretii (Arezzo), unde Aretinus dictus, inter humanistas quos vocant praeclarus, Colucii Salutati et Emanuelis Chrysolorae discipulus, sub Pap. Innocentio VII, Gregorio XII, Alexandro V. et Joanne XXIII. magister epistularum (Segretario de' Brevi), deinde Cancellarius (Segretario) reipublicae Florentinae, ibid. obiit 1444. De eo eiusque operibus cfr.: Fabricium, I, p. 290 sqq. sub voce 'Brunus'; Oudinum, III, col. 2386 sqq.; Cave, II, Append. p. 122 sq.; Vossium, De hist. Lat. p. 556 sqq.; Apost. Zeno, Diss. Voss. I, p. 82 sqq.

32, f. 241^b—f. 242^b (ead. manu) *Eiusdem ad Gerardum Landrianum, Cardinalem Comensem, epistula.*
Titulus: '*Leonardus aretinus* S. Landriano Cardinali Comensi.' Inc.: 'Si tempora me non impedissent Re^me^ pater' etc. Des.: 'a me plurimum amari Vale.' Cardinali de accepta dignitate gratulatur eumque docet, non 'Comanus' sed 'Comensis' dicendum esse. In cod. Laur. cit. est nr. CXVII. anepigrapha, in edit. Lib. VIII, Ep. VII. ead. inscriptione, qua in nostro cod.

33, f. 242^b—f. 244^b (ead. manu) *Gerardi Landriani, Cardinalis Comensis, ad Leonardum Aretinum epistula.*
Titulus: '*Gerardus Landrianus* Cardinalis Comensis Leonardo Aretino viro insigni Salutem.' Incip.: 'Ego illud mi Leonarde semper calamitosis/condicionibus rerum nostrarum tribuendum censui quod ad me hiis forte temporibus venire distulisses' etc. Desin.: 'Accedit ad hoc longa inter nos amicicia que tantum mihi confidentie tribuit ut si parum considerate scripsisse me accusaueris me quoque uel ingentis ex hoc erga te beniuolentie et caritatis que amicum tuum inpudenciorem (f. 244^b) quem (sic; leg. 'quam') expediret fecit/commendem necesse est. vale decus Nostrum.' Cardinalis respondet, gratias agit et rogat, ut accuratius se doceat de illis vocabulis 'Comensis' et 'Comanus.' Gerardus Landrianus, patria Mediolanensis, Episcopus Laudensis (Lodi ad fluvium Addam), deinde episc. Comensis (Como) et Presbyt. Card. S. Mariae Transtiberim tituli Callisti, a. 1432. concilii Basileensis legatus ad Henricum VI, regem Angliae, obiit Viterbii 1445. De eo cfr.: Zedleri Lex. XVI, col. 446, XVIII, col. 144; Ciaconium, col. 1134; Fabricium, III, p. 42, qui tamen nihil habent de hac epistula, neque eam apud alium inveni. In cod. Vindob. 4975 nr. 19 extat: 'Eberhardus (sic) Landriani episc. Laudensis, Oratiuncula nomine Concilii Basileensis ad Universitat. Coloniensem habita' et ibid. nr. 20 Eiusdem 'Oratio ad regem Angliae Henricum VI. a. 1432. habita' (Tabb. codd. III, p. 459).

34, f. 244^b—f. 246^b (ead. manu) '*Leonardus aretinus Excellentissimo domino Gerardo landronensi Cardinali Comensi.*'
Incip.: 'De Ceteris quidem omnibus excellentissime pater' etc. Desin.: 'Comenses dicere maluerunt quam Comanos/Vale cum laude omnipotentis ihesu//In noua ciuitate. 1455to 13 die Januarii.' Aretinus respondet et sententiam, non 'Comanus' sed 'Comensis' dicendum esse, argumentis probat. In cod. Laur. l. est nr. CXVIII. anepigrapha, in edit. Lib. VIII, Ep. VIII; sed locus et dies, quae noster codex exhibet, aperte falsa sunt neque inveniuntur in cod. Laur. et in edit.

35, f. 246^b—f. 247^a (ead. manu, qua nr. 1—21) *Bronii ad Cathelanum quemdam epistula consolatoria.*

—

Titulus: *'Bronius*/Cathalane (sic) Salutem.' Incip.: 'Dulcissimam filiolam amisimus speciosissimam dorotheam ymo vero immatura morte si iuste credimus et religiose sentimus/non amisimus eam sed in patriam premisimus' etc. Desin.: 'Quibus omnibus te hortor et moneo Cathelane mi ut mortem filie nostre que triduane febris igniculo dissoluta est equo animo perferas/Reliqui liberi nostri valent et parentes sani sunt.. Benefactori nostro Francisco clarissimo me firmiter recommenda Butrii 24 octobris 1430.' Ead. epistula extat in cod. Vindob. 3420 nr. 9, sed initium ('Canum vero tam fida custodia' etc.), quod in novo catalogo (Tabb. codd. II, p. 284) legitur, plane falsum est; nam illa verba prorsus inepta ad epist. consolatoriam optime quadrant ad notam opusculo Alberti 'Canis' in fine subiunctam, quod in cod. Vind. proxime praecedit (cfr. supra nr. 27). De auctore, qui in nostro cod. Bronius, in cod. Vind. Bornius nominatur, apud rei litter. auctores nihil repperi. In cod. Vindob. 5217 nr. 1, 6 (Tabb. codd. IV, p. 61) extant duo opuscula Bornii de Sala, qui fortasse idem est ac noster.

36, f. 247ª *Eiusdem ad Richardum quemdam epistula anepigrapha.* Incip.: 'Sepe mecum illud dixi Richarde vir clarissime/inter tot tamque precipites nostre ciuitatis casus felix terque quaterque felix/qui potuit mundi blandicias/illecebras/superare' etc. Desin.: 'Et ne accusandi studio mundi dei creaturam *Bronius* tuus dimittat penitus illaudatam/sed parcendo sibi mitius secum agat/Mundus est uia mortalium.. Suppeditator est abundantissimus voluptatum Plato in Gorgia. mundum a mundicia dicit id est. congruitate et consonancia elementorum conuenientissime nominatum/Reliqua in ocio attencius latissime conferemus.' Agitur de miseriis mundi. Nullibi huius epistulae mentionem inveni. — Nr. 30, 32, 34, 36 marginibus passim argumenta breviss. ascripta sunt.

37, f. 247ᵇ *Leonardi Aretini ad Omnibonum epistula.* Titulus: *'Leonhardus Are.* Homibono suo. S. p. dicit.' Inc.: 'Solent qui errati veniam petunt' etc. Des.: 'qui pre uerecundia preteriti erroris magis quotidie errare perseuerant. Vale.' In cod. Laur. l. est nr. CXXXIII, in edit. Lib. X, Ep. IV, in quibus inscribitur 'Panagatho'; extat quoque in codd. Laur. (Bandini, III, col. 634 §. IX. et col. 647 §. XIX.), quorum prior inscribitur 'Coluccio Salutato.' De Omnibono Leoniceno, inter humanistas quos vocant saec. XV. claro, cfr. Fabricium, V, p. 164 sq.

38, pag. ead. *Eiusdem ad Nicolam quemdam epistula.* Titulus: *'Leonardus* Nicole suo. S.' Inc.: 'Laurencio quem mihi per tuas litteras' etc. Des.: 'Dij perdant illum/Tu vale.' In cod. Laur. nr. XXXIX, in edit. Lib. III, Ep. II, in quibus inscribitur 'Nicolao.'

39, f. 247^b—f. 248^b *Eiusdem ad Poggium epistula.*
Titulus: '*Leonardus Aretinus* Pogio. S.' Incip.: 'Res protinus risu digna nuper mihi occurrit' etc. Desin.: 'hec tui sepulcri vanitas et ambicio exhiberet.' Narrat, Bartholomaeum quemdam Montepolitianum Aretii marmoreum sepulcrum sibi exstrui jussisse. Explicat, quid de monumentis sentiat. In cod. Laur. nr. XCI, in edit. Lib. VI, Ep. V; extat quoque in altero cod. Laur. (Bandini, III, col. 634 §. VII.) et in cod. Vindob. 3420 nr. 46 (Tabb. codd. II, p. 286). De Poggio Bracciolino, Cancellario reipublicae Florentinae claro, mort. a. 1459. vide: Fabricium, V, p. 305 sqq.; Vossium, De hist. Lat. p. 548 sqq.; Apost. Zeno, Diss. Voss. I, p. 36 sqq.

40, f. 249^a *Eiusdem ad Guarinum Veronensem epistula.*
Haec epistula non extat in cod. Laurent. cit. neque alibi a me reperta est; itaque integram exscribendam duxi: '*Leonardus Aretinus.* Guarino S. p. dicit.' 'Si vales bene est. Ego quidem valeo Canitellum sese mihi dedentem. ex antiqua formula suscepi/tu autem fuisti tanquam pater patratis Ago igitur tibi gratias ingentes pro singularisissimo lucro quod a te mihi comparatum est. Neque enim cum suauitate amici thesaurum ullum conferendum (sic)/nec tu magis illum mihi. quam me illi comparasti. Siquidem reciprocus amor est/et amantes non possumus non amare/Cum inhumanissimum sit non respondere in amore hiis a quibus prouocere/Tu uale vale et me splendidissimo Leonello commendatum facias. iterum vale.' Epistula Ferrariam missa esse videtur.

41, ead. pag. *Eiusdem ad Nicolam quemdam epistula.*
Titulus: '*Leonardus.* Nicole S.' Inc.: 'Veni Aretium kalendis ipsis decembris' etc. Desin.: 'quid agendum mihi sit statuere possitis. Vale.' In cod. Laur. l. est nr. XLI. et iterum nr. XCIX, in edit. Lib. III, Ep. IV, ubi inscribitur 'Nicolao'; in nostro cod. desunt locus et dies: 'Arretii II. Non. Dec.'

42, f. 249^{ab} *Episcopi Senensis ad Johannem, Episcopum Varadiensem, epistula, qua Johannem Tröster illi commendat.*
Incip.: 'Reuerentissimo in christo patri ac domino/domino Johanni Episcopo Waradiensi et inclite regni Bohemie Cancellario Episcopus Senen. S. p. dicit Bene tecum actum est cui commendare plures necessum est. potes enim prodesse plurimis' etc. Paullo post initium haec: 'Quod si mee preces apud te aliquando valuere. nunc maxime ut hee ualeant opto/quas pro Johanne Tröster clerico Salzeburgen. dioc. ad te porrigo/ Is est vita bona et moribus venustis/ingenio florido/et animo liberali/amat humanitatis litteras/Cupitque illis ad summum imbui/propositum eius excludit inopia... Confugit ergo ad tuum presidium.. Seruiet tibi summa fide si eius dignabere famula-

tum accipere/Eritque tua in cancellaria non ociosus/Fuit hic aliquando inter preceptores gloriosi regis Ladislai/secundumque post Gasparem locum habuit... At cum malum fatum Gasparis oppressit statum/hic eciam cecidit/non quia uel particeps uel conscius eorum esset que actitauit Gaspar/sed quia vnius arboris ruina raro sola est Recognoscet eum regia sublimitas ut primum videbit..ipse quoque tue prestabilitati erit non inutilis/pro ea que sibi est cum rege vetusta consuetudine (f. 249[b]) Poteris eum nonnunquam ad regem mittere/eiusque obsequio non incassum uti' etc. Post pauca: 'Is primo congressu subagrestis uidebitur/Neque enim ad modum prompto sermone est/pronunciatque more teutunico crassius et morosius. Attamen scripta eius videris et ingenium et doctrinam probabis' etc. Desin.: 'Sed cum tu rite teneas Mecenatis locum/et hic oracii personam non inepte gerat solus ego comparacioni vaco qui nimis a Marone disto Vale et viue optime Ex noua civitate vlt. iulii/Anno etc LIIII.[to]' (i. e. 1454). Auctor haud dubie est *Aeneas Sylvius Piccolomini* (Papa Pius II.), ab a. 1449 ad a. 1456. episcopus Senensis, de quo supra dixi cod. 4 nr. 24. Inter Aeneae Sylv. epistulas familiares Nurembergae per Ant. Koburger a. 1481. in Fol. impressas (Hain, nr. 151) complures extant ad Johannem, Episcop. Varadiensem, missae, sed nostra epistula ibid. deest; desideratur etiam ap. Georg Voigt in dissert.: 'Die Briefe d. Aen. Sylv. vor seiner Erheb. auf d. päpstl. Stuhl' etc. (Archiv f. K. oe. Gesch.-Qu. XVI, p. 321 sqq.). Aeneae Sylv. ad Joh., Episc. Varadiensem, epistula 'Ex Nova Civitate XV. Kal. Aug. MCCCCLIV.' data (cfr. Bandini, II, col. 666 §. XCIX.) videtur eiusdem argumenti esse ac nostra. Ille Johannes, Episc. Varadiensis, ad quem nostra aliaeque Aeneae Sylv. epistulae missae sunt (cfr. Voigt, l. l. nr. 307, 325, 351, 390, 438, 479), proprie Johannes Vitézius, Johannis de Hunyad (Corvini) Gubernatoris familiaris eiusque filii natu maioris Ladislai praeceptor, a. 1445. episcopus Varadiensis (Grosswardein), Cancellarius Regis Ladislai Posthumi, a quo una cum Ladislao et Matthia Corvino 1457. captus sed paullo post dimissus est, a. 1466. archiepisc. Strigoniensis (Gran), obiit teste Pray 1472. (vide Kaprinai, Hungaria diplomat. I, p. 58 sqq.; Pray, Annal. Reg. Hung. P. III. in ind. sub voce 'Vitézius Jo. episc. Varadiensis', P. IV. in ind. sub voce 'Joannes Strigoniensis Archiepisc.'). Ab hoc vero distinguendus est Johannes Vitézius, eius nepos, quem Janum Pannonium dicunt, Episcopus Quinque-Ecclesiensis, qui teste Pray (IV, p. 86) paullo post avunculum mortuus est (cfr. Kaprinai, l. l. p. 71, 78; Ersch u. Gruber, II. Sect. XXII, p. 172 sq. sub voce 'Johannes v. Cisinge'). — Fol. 249[b] pars inferior et fol. 250—252 integra vacant scriptura.

43, f. 253^a—f. 260^a *Johannis Tröster Dialogus de remedio amoris.* Praemissus est hic tit.: 'Epistola loco prologi ad wolfgangum vorchtenawr per Johannem Tröster.' Incip.: '*Johannes Tröster*/ Wolfgango vorchtnawer Imperatorie maiestatis scribe perdocto. amico suo primario S. p. dicit/Exigebat proximis nunc his Julii diebus/per longam non sententijs minus/quam verbis comptam epistolam/mei tuique amans veronen. ille Baptista' etc. Desin.: 'uolui te phylostratum id sequens exclamare.' Sequitur haec inscriptio: 'Dialogus in quo philostratus introducitur petens ab Eudione quomodo amorem in quo est repellat.' Incip.: 'Quis tremor excussus? aut pauidus quis timor meos meat per artus?' etc. Desin.: 'Eudion. Et tu mi philostrate vale. tibique persuade tuum me esse/Valete et plaudite Cum laude omnipotentis Jhesu. Ex wienna II.° Julii Anno domini Millesimo CCCC° quinquagesimoquarto.' Subscribitur: 'Finis Feliciter.' (Verba: 'Cum laude — Jhesu' lineis nigris deleta, nomina 'Philostratus' et 'Eudion' linea nigra distincta sunt.) Laudat simul et corrigit hunc dialogum Aeneas Sylv. in epistula ad Joh. Tröster 'ex noua ciuitate. VII. Idus iulias. 1454.' missa (cfr. Voigt, l. l. nr. 372); editus est ex cod. ms. Sand-Hippolytano apud Raim. Duellium, Miscell. Lib. I. (1723, 4.°) p. 227—245 tit.: 'Epistola Joannis Troester ad scribam Caesaris Wolfgangum Forchtenauer' etc. Nostri cod. textus in his ab edit. discedit: post Eudionis verba: 'ad medullas usque' (edit. p. 241 lin. 20) codex habet haec: 'Phi. Cur puerum? Eu. Reddit enim — in sermonis medio estimaris' (f. 258^a lin. 17—19), quae verba in edit. desunt, deinde: 'Phi. Cur iratum? — Phi. Quam ob rem cecum?' (= edit. p. 241 lin. 29 — p. 242 lin. 9), secuntur: 'Eu Quia in heroas — iudicium absit' (f. 258^a lin. 29—33), quorum verba 8 postrema tantum in edit. extant, denique: 'Phi. Cur hominum — hos vicit' (= edit. p. 241 lin. 21—28), inde a verbis: 'Phi Cur uulcano' etc. (f. 258^b lin. 5) codex cum edit. (p. 242 lin. 12) concordat; codicis verba: 'Si uero cum amica — euellitur tota' (f. 259^a lin. 15—f. 259^b lin. 2) non leguntur in edit.; ceterum cod. textus consentit, sed passim paullo longior est et varias lect. permultas exhibet, quarum nonnullae lectionibus edit. praeferendae sunt; calami menda non desunt. In edit. fin. legitur nihil nisi '1456', quo anno fortasse scriptus est cod. In Zedleri Lex. XLV; col. 1049 opuscula: 'Epistola ad . . Wolfg. Forchtenauer' et: 'Dialogus de Remed. amoris' Johanni Troester cuidam, ex Transsilvania orto et Norimbergae circa a. 1685. mortuo, tribuuntur, sed falso: nam duo illius Johannis Troester opuscula, quae ad manum sunt, alterum tit.: 'Das Alt u. Neu Teutsche Dacia' (Nürnb., 1666, 12.°) dedicationem Norimb. 1666, alterum tit.: 'Päpstlicher Suetonius' (1684, 12.°) dedicationem 1667. scriptam ex-

hibent; ergo ab illo Joh. Troester auctor epistulae ad Wolfg. Forcht. et Dialogi de amore (quae rectius unum opus constituunt) distinguendus est. Epistulae Aeneae Sylv. ad eund. missae complures extant (cfr. Voigt, l. l. nr. 267, 372, 439, 471, 524); sed praeter ea, quae in Aeneae Sylvii ad Jo., Episc. Varad., epistula (cfr. supra nr. 42) leguntur, nihil apud rei litter. auctores repperi. Fol. 260ª pars inferior vacat.

44, f. 260ᵇ *Nota anepigrapha 'De libidinosi amoris remediis' ex Francisco Petrarca petita.*

Incip.: 'De libidinosi amoris remediis/ut dicit Fran. petrarcha. in ti. de gratis amoribus. c. 69. Multi olim ista conquirere nisi sunt' etc. Desin.: 'Hec mihi sunt ultima. dura quidem sed pre magnitudine pestis optanda remedia.' Legitur haec nota in Petrarcae opere, quod 'De remediis utriusque fortunae libri II' inscribitur, Lib. I, Dial. LXIX, inter eius opp. omnia (Basil., per Henr. Petri, 1554, 2.°) p. 78 lin. 40—p. 79 lin. 6, lin. 15—19; variae lect. paucae. De Franc. Petrarca, poeta praeclaro, mort. 1374. cfr. infra cod. 119. Fol. 260ᵇ pars inferior et fol. 261—264 integra carent scriptura.

45, f. 265ª *Guarini Veronensis ad Barthol. Peregrinum epistula.*

Titulus: '*Guarinus Veronen.* Barthol. peregrino S. p. dicit.' Incip.: 'Quantus sit amicicię nostre cumulus / tum aliis permultis / tum hoc vno intelligo quod quociens abste litteras suscipio / mira quadam afficior delectacione' etc. Desin.: 'V.ᵗᵒ kal. Nouembris Veronam redire statui idque maturius fecissem si quid proficere posse credidissem / Sed tocius ciuitatis ferme absentia / me quoque ad redeundum tardiorem fecit / Recreasti me clarissimi equitis nostri commemoratione cuius laus tantum ciuitati splendorem affert Bene igitur ualeat quoniam (?) sua virtus immortalitate dignissima est. Vale ex ualle polizella. VIII. kal. Nouembris.' Laudat epistulas amici. Timet, ne pestilentia proximo anno increscat.

46, f. 265ªᵇ '*Idem. ad eundem.*'

Incip.: 'Si tu ac tui ualetis bene est / ego quoque ualeo / Hanc uel pestem uel pestis suspicionem / tum aliis de causis / tum uero hac ipse detestor et maledico / quod me tua iocundissima consuetudine priuauit' etc. Desin.: 'Si ad senectutem peruenire dabitur proprium illud nobis tempus ad iudicandum erit / et plurimum quidem in agro / Nunc cum Absumus (sic). mutuo litterarum officio fallamus hoc tempus Vale.' Invitat amicum absentem ad epistularum commercium, quum 'secessus et secretum habitaculum / nescio quomodo cogitandi / inueniendi / dictandi vim' adiuvet.

47, f. 265ᵇ—f. 266ª *Eiusdem ad Johannem Nicolam epistula.*

Titulus: '*Guarinus* Clarissimo viro Johanni Nicole. s. p. dicit.'

Inc.: 'Nisi cognitam et ab adolescentia usque perspectam humanitatem tuam et singularem erga me beniuolenciam haberem / te succensurum mihi arbitrarer / propterea quia tam diuturnum egi silencium' etc. Post pauca haec: 'Alterum ecce historiarum uolumen ad te mitto in quo quicquid egregium nactus sum / collegi in eo duas francisci barbari et leonardi Justiniani translaciones videbis quas Rei. p. Venete duo volumina (non iniuria) dixerim/propter summam in vtroque virtutem. egregiam doctrinam' etc. Des.: 'Transscribi faciam/nisi tu forte alio modo faciendum esse iusseris / Pecunias autem quas [pro] utroque uolumine librario erogaui/ad calculum tibi descripsi/Tu reliquum earum Bartholomeo ab auricalco nostro restitues / cui aliquantum pecuniarum debeo / Doctissimum Jurisconsultum D. Guilhelmum saluere iubeto. Tu vale meque ama plurimum Veneciis Nonas octobris Generosissime mulieri matri vestre me commendatote Taceo lauagnolum meum /Vt enim is insolite se taciturnitatis sepulcro recondidit/ita in eo est dignissime occidendus/Debet hic quotidiana mensa cancros edere/iam sompniculosus vix compescitur aura.' Guarinus amico mittit opus quoddam, fortasse Plutarchi vitas parallelas quae vocantur; complures quidem Guarinus ipse, nonnullas Franc. Barbarus et Leon. Justinianus e lingua Graeca in Latinam verterunt. De Franc. Barbaro, Veneto, mort. a. 1454. cfr. Fabricium, I, p. 171 sq.; de Leon. Justiniano cfr. supra nr. 25. De Johanne Nicola vide, quae infra ad nr. 55 dixi.

48, f. 266[a] *Eiusdem ad Baptistam affinem epistula.*
Titulus: '*Guarinus Veronen.* Baptiste suo affini S. p. dicit.' Inc.: 'Euenit mihi tuos (sic) legenti litteras quod de Apibus dici solet/que cum mel pariant acerbissimum in cauda gestant aculeum/Nam cum tuas antea legissem litteras ciuitatis nostre sanitatem nunciantes/per quam suauis me dulcedo tenebat.. Nunc posteriores versis auspiciis uelut aculeo ita me pupugerunt/ut non mediocre uulnus accepisse visus sum'(sic) etc. Des.: 'Audio nescio quod ingens et ad religionem pertinens ortum esse in agro vincentino miraculum ad quod visendum finitimos et longinquos concursare populos/Si quid est memoria dignum/ ex te libens sensero / vel ut tuas legam litteras quibus nihil iocundius hoc tempore facere mihi potes/Vale/valemus et nos/ Ex Valle polizella pridie kal. oct. 1. 4. 26.' Exponit, quae mala metus et suspicio pestilentiae studiis litterarum afferat.

49, f. 266[a]—f. 268[a] *Eiusdem ad Ludovicum de Gonzaga epistula.*
Titulus: '*Guarinus Veronen.* Illustri Adolescenti Ludouico de Gonziaga s. p. d.' Incip.: 'Hesterno vesperi. Jacobus Tercius et homo clarus/et strennuus miles tuas mihi litteras reddidit/dignus certe nuncius/[qui] tam egregium/prestans vere-

que regale deferret/quas perinde ac dulcissimum ingenii tui simulacrum/et expressam clarissime indolis effigiem/veneratus amplector' etc. Desin.: 'Tempus est ut ad rem librariam veniam/Oratorem Ciceronis emendare secundum lectiones ceperam/Is quidem absolutus. sed non ad vnguem emendatus est uti constitueram/Terencium habeo ydoneum satis/sed nondum more meo correctus est/uti quedam discipulorum meorum volumina sunt/quos hec ipsa pestilentie suspicio metusque dispersit/ut difficile sit non modo libros sed eciam dominos inuenire/Mei qualescunque sint/et usu et possessione tui sunt/Itaque si tales optas (f. 268[a]) eos ad te uolitare faciam..Vale decus nostrum et optimo principi/patri tuo humanissimo/domino meo singulari carum facito/Cupio Symonem virum prudentissimum et amicum meum saluere Ex Montorio.v. Idus Junias.' Ludovici de Gonz. epistulam et studia litterarum summis laudibus extollit eumque ad studia prosequenda hortatur. Collaudat eius praeceptorem 'optimum virum et doctissimum magistrum' Victorinum, qui olim Guarini fuerat discipulus; vituperat praeceptorem, quo antea usus est. Ex ipsa epistula colligitur, missam esse ad Ludov., filium principis Mantuani. Tum princeps Mantuanus fuit Joh. Franciscus II. de Gonzaga (1407—1444.) eique successit filius natu maior Ludovicus III, qui a. 1478. obiit; haud dubie idem ac noster (cfr. Ersch u. Gruber, I. Sect. LXXIV, p. 138 sqq.). De Victorino Feltrensi, praeceptore Mantuae praeclaro, cfr. Burckhardt, Cult. d. Renaiss. p. 166. Ead. epistula extat in cod. Vind. 5089 nr. 13 (Tabb. codd. IV, p. 17), sed in nostro cod. multo longior est; nam post verba: 'pullulantes nequaquam lacius', quae cod. Vind. sunt postrema, noster habet particulam satis amplam, quae a verbis: 'fructus educit/Quamobrem a doctissimis hominibus' etc. (f. 267[a] lin. ult.) usque in finem continuatur.

50, f. 268[a] *Eiusdem ad Johannem Boscolum (aut Boscalum) epistula.*

Titulus: '*Guarinus Veron.* s. p. d. Johanni Boscolo v. c.' Incip.: 'Statueram in hisce litteris ad te scribendis/ipsam primo execrari et asperius insectari fortunam/que iocundissimo tui spectaculo me ipsum priuauit' etc. Paullo post initium haec: 'Crede mihi spectatissime boscale/tam amena tam dulcis fuit tui nominis commemoracio/Nuper aduentum tuum nunciante viro insigni ac amico optimo bartholomeo nostro/ut non omnino tu mihi aut ego tibi/absens fuisse videar' etc. Post pauca: 'Marcus Capesanus qui has tibi meo nomine reddet/et mihi carus et singulari beneuolentia coniunctus/Sic enim sui mores integri/erudicio et longior. consuetudo vita/uictusque/communis/postulant..Is rome visende cupiditate incensus/et animi nobilitate ductus/hortantibus amicis in Curiam proficiscitur/

quemadmodum coram idem M. explicabit/Hoc suum consilium ut tuo et consilio et auxilio iuues atque confirmes oro/et mirum in modum obsecro' etc. Desin.: 'Eum denique ita tibi commendo/ut magis ex animo non possim/quantum profecto oratione explicare vix liceat/Vale vir humanissime et me singulari amore ama.' Amicitiam Boscoli petit eique Marcum Capesanum commendat. Eundem eidem commendat Barth. Castiotus in epistula, quam sub nr. 58 recensui; Barth. Castiotus et Marcus Campesanus ibid. discipuli Guarini vocantur. Eund. Capesanum Guarinus ipse commendat Nicolao cuidam (nr. 51) et Marioto (nr. 52), qui Florentiae commemoratus esse videtur.

51, f. 268[ab] *Eiusdem ad Nicolaum quemdam epistula.*

Titulus: *'Guarinus ver.* optimo V. Nic. suo. s. d. p.' Inc.: 'Quociens ad te scripserim non facile dixerim/quia pluries ac pluries/Tu uero quociens scripseris ad me facilius dices/quia nihil adhuc litterarum abste datum est/Credo tuas occupaciones impedimento fuisse/et proinde silencium tuum meliorem in partem accipio' etc. Des.: 'Te igitur oro carissime Nicolae/ut tuum in me amorem conserues augeasque Quod cum sic abste fieri mihi persuaserim confidamque non dubitabo/hunc egregium iuuenem tibi notum familiaremque facere ut eum in tuum recipias gregem Est autem probus in primis/eruditus/et tui iamdudum amantissimus Marcus Capesanus/oro ut qui meus ad te venit/noster a te discedat/petit enim Romam. Vale dulcissime Nicolae/verone kalendis Aprilibus/Monacho sancto Ambrosio me commenda.'

52, f. 268[b] *Eiusdem ad Mariotum epistula.*

Titulus: *'Guarinus ver.* Marioto carissimo Sal. dicit p.' Inc.: 'Accusas me fortasse taciturnitatis nimie/et ego ipse te/prestat autem querelis parcere/et amicicie operam dare/Venit istuc M. Capesanus meus olim contubernalis/iam nunc magna visende florentie cupiditas incendit . . tuum erit eius auiditati satisfacere et ei ἀξιοθέατα vrbis et ciuitatis . . illi commonstrare' etc. Des.: 'vale et v. c. Leonardo Aretino litterarum splendori me diligentissime commenda.' Alia Guarini Veron. ad Mariottum epistula extat ap. Bandini, III, col. 522 §. XXVIII.

53, f. 268[b]—f. 269[a] *Eiusdem ad Marcum Capesanum (aut Campesanum) epistula.*

Titulus: *'Guarinus Ver.* suo Marco Capesano Sal. d. p.' Incip.: 'Si te a me diligi non tibi persuades/aut parue fidei es/aut magne inconstancie/eo (sic) qui putes meum in te amorem viguisse/dum presens eras/euanuisse cum absens factus sis/Non ita est/te amo . . Teque frequens cogitatio absentem esse non sinit . . . . Quod et experientia probo/Nam quociens ad me scripsisti tociens ad te (Et quidem grandes epistolas)

rescripsi Sed grauitatis erit officium uel nuncios uel alias accusare occupaciones quam voluntatem in te meam / Quantum uero fortuna me exagitarit per multorum domesticorum et morbos et mortes triste est meminisse... Filii tamen.. incolumes sunt cum vxore/post longos variosque languores/Accedit nunc amici illius mors quam nuncias' etc. Desin.: 'Paulus Ziliolus et iohannes Estensis domi mee paucis diebus excessere/multis iam Mensibus familiam omnem dissipaui / ne si simul omnes essemus magis excandesceret incendium/Barth. etc abiit quorsum nescio Anth. Brixinen. rura peragrauit/Rouerola grauiter febricitauit/Nunc conualuit proxime/Bonauentura ita grauiter habuit/ut ter limen mortis adierit/Quocirca desine tam iniquo ferre animo infelicitates tuorum.. Nec tantas effunde querelas/si aliorum litteris carueris.. interea codicem aliquem inuenisti/ex uetustis illis nostris/dum tantum agri transcurris/Ego postquam discessisti nunquam uagari cum familia destiti incumbente morbo / Nudiustercius redii in hanc vrbem/iam pristine restitutam incolumitati Vale et . d. Cincium a me saluere opta et virum primarium pogium/Commenda me humiliter Re^{mo} domino meo vrsino. Ex ferraria 25. decembris . 1. 4. 29.' Epistula Romam missa esse videtur. Ille Ursinus fortasse est Jordanus Ursinus, Romanus, Archiepisc. Neapolit., postremo episc. Card. Albanus, mort. 1439. (cfr. Ciaconium, col. 1038 sq.).

54, f. 269^a—f. 270^a *Eiusdem ad Andream Julianum epistula.*

Titulus: '*Guarinus Ver.* c. v. Andree Juliano S. p. dicit.' Incip.: 'Hec ut mihi apud te diem dicat. meque accuset venit epistola/Sed ut arbitror ita me accusatura est/ut ego quidem amoris/tu uero benignitatis laudem ex tuo iudicio reportemus' etc. Fol. 269^a circa finem haec: 'Non enim ignoro quam amena. quam grauia quam amabilia scripta sint tua.. Nunc Guarini crimen agitur/hoc accusationis tempus est/Omnia igitur versanti / tua illa se se ultro in manus (f. 269^b) obtulit oratio / quam in patrui funere conscriptam nisi testamento prohibuisset acturus eras/Ea est quam et sepe quidem rogatus edere noluisti cum ex innata tibi modestia et verecundia id contempnendum esse ducas quod multi et prudentes et eruditi mirentur/Quod equidem non laudo' etc. Fol. 269^b med.: 'Magnum est et preclarum te honestissima generosa et antiquissima ortum familia/patriciis viris et ciuitatis principibus annumerari/ Verum id tibi commune est cum multis et propria nequaquam commendacio/Quod autem doctrina excultus et optimis artibus institutus sis. Id ferme tibi peculiare et tuum prope modum est/Quibus ex rebus tu ac reliqui disciplinarum amatores. nostras tollitis in astra venecias/Hee subesse cause videbantur/ quibus ut orationem ipsam disseminari. sineres. censebam..

Ceterum quod presens impetrare nequiui/absens extorquebo/ Eam emittam in pluresque disperciam' etc. Desin.: 'Nunc enim veneciarum Laudes perstringis/nunc familie vestre nobilitatem ac vetustatem/verecundie (sic) quidem commemoras/Nunc pauli Juliani vitam/personam/fortunamque nobilitas/Quibus ex rebus quanta studio et labori tuo laus debeatur et gloria/nostrum volo (f. 270[a]) sit iudicium atque officium/quoniam (?) rem tuam adeo negligis/et pro nichilo ducis Tuum erit suauissime Andrea ut huic tam pio furto veniam .. tribuas et bonam in partem factum accipias ... Pogio nostro suauissimo ac doctissimo Salutem non modo uerbis/sed et fronte/uultu/oculis dicito/Et bartholomeo (?) de Monte policiano viro humanissimo et eruditissimo Scin quid uolui dicere Vises scio dominum episcopum Venetum ei carum facere memineris Cristoforum nostrum quomodo amicus amicos amicis soles vale a nostris Barbaris victorio donato et floro Venetiis Nonas Nouembris.' Andreas Julianus ortus fuit ex familia quadam patricia Veneta.

55, f. 270[ab] *Eiusdem ad Johannem Nicolam epistula gratulatoria.* Titulus: *'Guarinus Ver.* c. v. Johanni nicole S. d. p.' Incip.: 'Proximis diebus magna quidem uoluptate renunciatum est te Mantue pretorem designatum esse/qua in re nonnullos ita gratulari uideo' etc. Circa finem haec: 'His tam egregiis rebus (f. 270[b]) hoc tanto virtutum cetu instructus accedens/maximam laudem et singularem coronam reportabis/Que tum te ac maiores tuos et antiquam salernorum familiam/tum vero ciuitatem nostram illustret. Facies scio Mantuanos homines ac ceteros quibus ius dices/ut iste tuus magistratus sempiternus illis fiat/optare precari ac longis orare votis' etc. Desin.: 'Felix igitur vale/fidei specimen equestri (sic) ordinis splendor/et nobilitatis exemplum/Ac nostram factis tollas super astra veronam/Vale/clarissimus ac sapientissimus et in primis humanissimus Barbarus noster pl. tibi salutem nunciat/maximeque tibi ex hoc magistratu congratulatur. Vale iterum Ex venetiis ydibus maiis.' Ille Joh. Nicolas, qui ex Salernorum familia ortus esse videtur, haud dubie est Joh. Nicolas Veronensis, ad quem etiam Leonardi Aret. epistula missa est, quam recenset Bandini, III, col. 317 §. II. Aliam ad eund. Joh. Nicolam epistulam habes supra nr. 47.

56, f. 270[b] *'Epistola Guarini ad Comitem Ludouicum de. s. bonifacio.'*

Incip.: 'Superi et dii boni faueant tibi decus et honor patrie ac refocillatio amicorum/Tu enim uitam ministras tu viuificas/tu denique spiritum sufflas in corpora egra et muta/ et sine voce radicitus mirabiliter loqui facis' etc. Desin.: 'Qua-

dere exhortaris (sic) eum litteris tuis velis. et moneas et imperes/qui solus ut ait imperare potes vnde tua sit hec gloria Vale salus et spes mea.' Amicum in oppido Lendenario commorantem summis laudibus extollit et, ut domicilium ad se transferat, invitat. Textus epistulae corruptus esse videtur.

57, f. 271[ab] *Eiusdem ad regem Aragoniae et Siciliae epistula.* Titulus: '*Guarinus Veronen.* Serenissimo Regi Aragonum Sicilie etc Salutem dicit pl.' Incip.: 'Solent plerique uel angustis animis/uel tanta reuerentia virorum illustrium/magnorum principum tuique consimilium reformidare conspectum' etc. Desin.: 'At enim quid sit planius et oportunius coram explicabit magnificus campinassi comes ioan. quo legato et patrono apud te utuntur plautine muse Vt ille tuo patrocinio post Liuii iura consequantur.' Haec epistula panegyrica procul dubio ad regem Alphonsum scripta est. Alphonsus V. a. 1416. rex Aragoniae, deinde multis rebus gestis rex utriusque Siciliae, re militari et eruditione praeclarus, obiit 1458. (cfr. Ersch u. Gruber, I. Sect. III, p. 93 sq.; Burckhardt, p. 174 sqq.). — Nr. 45—57, si nr. 49 excipias, nullibi repperi; num editi sint, ignoro.

58, f. 271[b]—f. 272[a] *Barth. Castioti ad Johannem Boscalum epistula.* Titulus: '*Barth. Castiotus* sal. dicit iohanni boscalo suo.' Incip.: 'Si beniuolencie et amori par dicendi suauitas. et copia responderet/non solum saniorem verum eciam uberiorem ad te epistolam darem' etc. Paullo post initium: 'Tu me languentem erexisti/tu me ab interitu liberasti/tu me mortuum pene/suscitasti. Pro quibus omnibus rebus nescio plus ne tibi quam ipsis parentibus debeam?' etc. Fol. 272[a] lin. 12 sqq. haec: 'Nunc quidem attende queso que abste velim Cum Marco Campesano Claro et docto adolescente summa mihi necessitudo est quo plures menses utor ualde familiariter/Nam in eodem contubernio apud Guarinum permansimus et non solum sodales et condiscipuli. sed quod hiis maius est et coniunctissimi et amantissimi semper fuimus Is Romam venit Causam autem ab ipso coram cognosces/Quare eius tibi commendo omnia/et illum ipsum ita trado/atque velim habeas ut me alterum esse putes/non secus/Est enim vir amicicia tua dignus . . Nec nunc quidem de ornatissimis moribus suis atque doctrina prope singulari ad te referre statui/Sed hoc vnum mihi crede . . qui melior sit aut per etatem doctior inuenies neminem' etc. Desin.: 'De his omnibus que inter nos locuti sumus me nisi molestum est facies certiorem hoc est de statu Curie/Et si quid ad bene de re sperandum vides quamprimum uelim scribas/Nicolao Sodormo scribito ut me amet. Guarinus noster suauissimus preceptor et te mirifice amet. et quod te non viderit egre molesteque tulit et quanti ipsum facias ex me latissime cognoscet

Vale.' Cfr. supra nr. 50. Huius epistulae nullibi mentionem inveni; de auctore nihil habent rei litter. auctores.

59, f. 272[b]—f. 273[a] *Isotae Nogarolae ad Nicolaum Venerium epistula.*

Titulus: '*Ysota Nagarola* perito Adolescenti Nicolao venerio Sal. p. dicit.' Incip.: 'Nuper allate littere tue/uehementer me delectarunt/Inferunt enim pre se eciam naturam prestantissimam/quod est ingenii/et disciplinam vigilantem atque solertem/quod est studii et diligencie' etc. Desin.: 'Quod autem me tantopere laudas/meum quod ad sydera attolis nomen/hoc tua summa probitas facit/tibique gratias pro ingenioli mei paruitate et ago et habeo. Vale pl. Salutem Andree fratri tuo agnatoque meo nuncies velim.' Laudat Nicolai Ven. epistulas eumque exemplis allatis ad studia prosequenda hortatur. Nicolaus Venerius haud dubie ortus est ex nobilissima Veneta familia Veneria (Venier), de qua cfr. Zedleri Lex. XLVI, col. 1618 sqq. Isotta (Isocta) Nogarola (Navorula) sive de Nogarolis, virgo Veronensis eruditione clarus, saec. XV. med. vixit. De ea eiusque operibus cfr. Zedleri Lex. XXIV, col. 1172 sq. et Joecher, III, col. 968, ubi a. 1466. obiisse legitur. Bandini, III, col. 387 not. habet haec: 'De hac illustri femina, quae decessit A. 1446. aet. 38. adi Cl. Scipionem Maffeium Scrittori Veronesi pag. 95. et fusius de ea disserentem Jacobum Gaddium de Scriptor. non Eccles. Tom. II. pag. 106' etc, quae opera ad manum non sunt. Varia Isottae Nogar. opera habes ap. Bandini, V, col. 629 in ind. et Tabb. codd. II, p. 368 in ind.

60, f. 273[a] *Hieronymi cuiusdam ad Isotam epistula.*

Titulus: '*Jeronimus* Ysote etc Sal. dicit p.' Incip.: 'Et si indignus sum/cuius ad tantam doctissimarum adolescencium doctrinam rudis aduentet impericia/et mea inermis imbecillitas ad graue luculentumque litterarum studium appropinquat/tamen ineffabilem vestram impericie mee etatis/humanitatem indulturam esse non dubito' etc. Des.: 'uti ad tantam rem exprimendam et laudandam se viribus imbecillem libret et aduertat/et alio eloquencie et virtutis auctore cicerone opus esse intelligat/Valete ex Ferraria.' Ille Hieronymus fortasse est Hieronymus, Guarini Veronensis filius natu maior (cfr. Ersch u. Gruber, I. Sect. XCVI, p. 26 col. 2), quem Isota Nog. etiam commemorat in fine epistulae, quae sub nr. 63 extat. Ad eundem fortasse scripta est epistula, quae sequitur.

61, f. 273[a b] *Isotae Nogarolae ad adolescentem quemdam epistula.*

Titulus: '*Ysota Nagarola* perito Adolescenti etc S. pl. dicit.' Incip.: 'Multa sunt in epistola tua abste sapienter et preclare dicta/que cuiusuis animum ad amandam colendamque uirtutem facile adducere possunt' etc. Fol. 273[b] lin. 10 sqq.:

'Genitor namque tuus in hac re optimus testis est qui probe vestigia maiorum decursus est/et qui per tam longa itinera tam diversas regiones per varios casus.. eloquenciam persecutus est/Habes namque studiose adolescens quem imiteris' etc. Desin.: 'Et ne te nugis meis obtundam finem iam scribendi faciam/Vale/Meus enim animus tibi gracias quantas capere valet/et agit et habet Iterum vale.' Argumentum idem fere est ac epistulae nr. 59.

62, f. 273^{b}—f. 274^{a} '*Ludouicus ysote.*'
Incip.: 'Eximia me ac fere incredibilis ad scribendum impulit admiratio/cum quod primum mihi non facile persuadebam. id a fidis nunciis et auctoritatis hominibus sollercius atque exploracius acceperim' etc. Fol. 274^{a} lin. 4 sqq.: 'Quippe me minime latet quanta doctrina preceptore M. viro peritissimo uos ambas cumulatissime decoraueritis etc Vestrum igitur erit ut facitis diuine inuigilare uirtuti/nec illorum stultas [opiniones?] expauescere/qui magnum periculum esse aiunt feminas litteris incumbere ac studio' etc. Desin.: 'Valete et ut inchoastis perseuerate. Me matri vestre matrone integerrime et splendidissimo equiti domino Antonio plurimum commendate.' Ex Isotae epistula rescripta (nr. 63) patet, illum Ludovicum, qui epistulam scripsit, fuisse discipulum Guarini Veronensis (fortasse Ferrariae).

63, f. 274^{ab} '*Ysota A nogarolis etc perito adolescenti Ludouico.*'
Incip.: 'Epistolam tuam omni virtutis luce fulgentem quam a te accepi non admirari non possum/cum in ea fraterne caritatis et humanitatis plenam voluntatem erga me perspexerim/Teque studiis optimarum arcium disciplinarumque florentem' etc. Paullo post initium: 'Audio enim multas tuas iam diuulgari epistolas/quas et ad optimum genitorem et ad reliquos mittis/qui de te optimos se fuisse vates vident/quoniam te talem virum prestas ut tua preclara indolis de te polliceri semper visa est... M. enim preceptor noster eruditissimus de te mirabiliter loquitur/et Jo./ceterique non pauci litteratissimi homines admirari videntur plurimum hoc tui ingenii acumen/quod iam tantos et tam speciosos virtutis et scientie flores profers.. Quamobrem maximas gratias patri tuo agere debes/qui..te sub guarino viro prestantissimo erudiri curauit .... in eo est quedam grecarum litterarum summa cognicio. isque quasi quoddam Italie lumen et sydus (f. 274^{b}) existit' etc. Desin.: 'Te uero precibus obsecro ut Guarinum veron. me plurimum commendes in primis autem te rogo ut suauissimo adolescenti ieronimo. Guarino plurimam salutem a me dicas/ et verbis meis ei amplissimas gratias nuncies.' Ludovicum eiusque magistrum Guarinum Veron. collaudat. Cfr. nr. 60, 62.

64, f. 274b *'Jeorgius Isote.'*

Incip.: 'Si bene valetis. Georgius ego. vero ualeo. Memini dum vos visendi gratia cum lauagnola meo venissem. et uos inter studia et lacteos ciceronis libellos.. repperissem/Vobis me pollicitum litteras frequentaturum... Ad hoc me inuitat humanissimi et splendidissimi equestris ordinis viri fratris vestri discessus... Sed ego uoluptuosissime facio Et hoc litterarum genere vehementissime delector' etc. Epistula mutila est; desinit in haec verba: 'Cotidie colles illos quos amenissime peragrabamus benedico cotidie collaudan. (?) rethia (?) illa.'

Isotam eiusque sororem (Genevievam?) summis laudibus extollit. Ille Georgius, qui ad Isotam epistulas nr. 64, 66, 68 scripsit et ad quem Isotae epistula nr. 67 missa est, iuri civili Bononiae et Patavii (cfr. nr. 66, 68) operam dedit. Fortasse est Georgius Bevilacqua; extat quidem in cod. Vind. 3494 nr. 24 (Tabb. codd. II, p. 312) Isottae Nogar. ad Georgium Beuilacqua epistula.

65, f. 274b—f. 275a *Epistulae cuiusdam fragmentum.*

Incip. tit.: 'Interponitur sequens' praemisso: 'Te quoque Italice iuuentuti presentibus quam ac posteris iocunditati fore confido' etc. Desin.: 'Primam itaque partem absoluenti mihi et de uita exponenti excellentissimum illud de te occurrit quod in laude totus ex te ipso pendes. Cumque nulla (?).' Videtur ad epistulam quamdam dedicatoriam pertinere.

66, f. 275a—f. 276b *'Georgius / Isote.'*

Incip.: 'Excideratis mihi mente pene honestissime virgines/ et propter studiorum meorum frequenciam.. Animum simul et cogitaciones meas ego diuerteram/Solus ciuili scientie inuigilabam' etc. Paullo post initium: 'Verum factum est his proximis diebus ut vos menti mee summa uestra cum gloria reuocarem/iueram forte in locum publicum quod ante Basilicam summi pontificis..situm est/illuc homines cuiusque generis confluunt/Hic conueniunt non tam negociatores quam scolares/ doctores viri ex equestri ordine..Video quorumdam ordinis mei honestissimorum scolarium conuentum.. Recensebat vnusquisque pro arbitrio viros eloquentissimos/quibus hoc potissimum tempore florescit ytalia Jam fuerat tempus in longam pertractum orationem Tandem vnus ex regione Calabrie.. prorupit in verba. Quid viros commemoras inquiens? legi duarum virginum veronensium epistolas quasdam/viro patricio Francisco barbaro exaratas/quibus adeo disertissime pollent/ut nedum in his/eloquentissimorum hominum effigiem contemplari fas est (sic) Sed illas in Cornelie matris gremio pariter ac sermone educatas appareat/Tum ego dicta huius admirans frontem inspicere cepi. (f. 275b) tamquam mee partes essent ipsius sen-

tentiam adnotare/Petit a me num vera commemoret/Ego qui uellem si id fieri potis esset vos vndique laudacionibus meritis. efferre/ac..vigilias et labores vestros ornare/non modo illud asseueraui/sed morum uestrorum grauitatem ab ineunte etate continenciam/integritatem vite/diuinam quamdam indolem industriam admirabilem/perliberalem/ingeniaque vestra ..referebam..Tum vos vnusquisque plurimum commendabat' etc. Post pauca: 'Apud nostros vero superat/sola illa et doctrine et eloquencie gloria/quam guarinus veron. nostre oratorie scientie princeps disseminauerat aliquanto. Sed nunc ipsam per vos ambas a nobis auferri et ad vestrum mulierum ordinem transferri video....Ferunt Cornificiam Romanam mulierem. Cesare Augusto imperante tanto bonarum arcium dogmate fulsisse ut esset Cornificio fratri ea tempestate poete. insigni eque illustris gloria. Sacris eciam musis impellentibus heroicum carmen doctissime sepe descripsit/Et..plurima et insignia Epigramata composuit qui beati ieronimi temporibus decantabantur a pluribus/Admirantur eciam omnes probam mulierem Ro. et religione christianam coniugem Adelphi liberalibus artibus ad modum eruditam. Virgiliano carmine fuit adeo perdocta/et illius familiaris effecta/ut illud totum habuisse memoria visa sit/Eo namque versus integros quandoque discurrebat Eorumdem quandoque particulas redigebat/et seruata carminis dignitate omnem testamenti veteris historiam et noui seriem dilucide descripsit' etc. Versus finem: 'libellus quidam in quo deuotissimus beati ieronimi transitus explicatur/a quodam Monacho religiosissimo (f. 276^b) mihi donatus superioribus diebus fuit/Et quoniam studia humanitatis cum sacris litteris quandoque miscere suaue satis condimentum pollucet/illum uobis mittere decreui' etc. Desinit: 'per deum inquit id mihi videtur et ciuitatem paruam magnam opera et diligencia sua facere posse. Vale ex Bononia XI kal. Sextilis.' Virgines propter studia litterarum collaudat. Exponit, 'dulcissimum virtuosorum hominum pabulum laudem esse ac gloriam.' Probae carmen modo laud. habes supra nr. 16.

67, f. 276^b *Isotae Nogarolae ad Georgium epistula.*

Titulus: '*Ysota Nagarola* etc Excellenti viro d. Georgio etc S. pl. dicit.' Incip.: 'Si uales gaudeo ego quoque salua sum/Gratissime mihi fuere littere tue ex quibus preteriti temporis excusacionem tuam/cur ad me excellentissimas epistolas tuas non dederis/profecto animaduerti' etc. Desin.: 'Quam ob rem tuam pro viribus ciceronis profectionem amore prosequar/reditum spe expectem/absentem memoria colam. omne desiderium litteris mittendis accipiendis leniam. Vale.' Isota respondet, gratias agit pro litteris et dono transmissis, petit, ut Georgius litteras mittere pergat.

68, f. 276ᵇ—f. 277ᵇ *'Georgius ysote.'*

Incip.: 'Totus litteris vestris arrisi et earum aduentui sum congratulatus/Ex quibus tantam me iocunditatem cepisse fateor/ut molestiarum mearum solacium. non mediocre ipsas fuisse cognouerim' etc. Paullo post initium: 'Postquam patauium adueni/tot me vndique cure sollicitarunt/vndique tot molestie latera confoderunt/ut multociens illum diem fuerim detestatus qua istinc discessurus equum ascenderim' etc. Versus finem: 'Collocatis me in amplissimo laudacionis gradu. (f. 277ᵇ) que epistolas meas virtutum vestrarum premium esse arbitramini/Nimis ego magnificentissimis decretis vestris sum cohonestatus/Nimis vestro singulari studio atque consensu immortale honoris iudicium video adeptus.... in his hoc ego tempore triumpho/ex quibus tantum fructum excerpsi/ut sententiis vestris gloriosum diserti nomen adeptus inter celeberrimos viros me palmam insignem consecutum mihi persuadeam' etc. Desin.: 'quod in viris laudabile solet appellari/in vobis commendatissimis virginibus admirabile/et contemplabunt et predicabunt/Vale/sola virginum pudicissimum decus Ex patauio.' Biancham, virginum matrem, collaudat, quod disertissimos praeceptores illis elegerit; ceterum argumentum idem fere est ac epistulae nr. 66.

69, f. 277ᵇ—f. 279ᵃ *Isotae ad Julianum Cardinalem epistula.*

Titulus: '*Isota* Reᵐᵒ in christo p. ac domino. d. Juliano Cardinali Salutem plur. dicit.' Incip.: 'Si eloquencie principem Ciceronem legimus/quociens veniret ad dicendum/magno cum metu semper incepisse/quia tociens in iudicium venire sibi uidebatur' etc. Fol. 278ᵃ lin. 8 sqq.: 'Quod cum ita sit humanitati tue ingentes habeo gratias/qui me diligas amicicia tua dignum iudicaueris.. Qua ex re parum ne mihi licet gloriari? Cum in eius viri familiaritatem venerim cuius tante et tam multiplices virtutes existant/quod non solum subditi/sed eciam alienigene. certatim ament.. Cuius quidem rei testimonio est Basilien. concilium/Cui tanta sapientia. modestia. humanitate/condita grauitate/prefuisti/immo sanctissime gubernasti. ut te abeuntem lacrimis singultibus prosequutum sit' etc. Fol. 278ᵇ lin. 2 sqq.: 'Nichil dicam.. quanta cura studio labore diligentia insudaueris ut hussitas illos ad sanctam dei fidem et verum dei cultum reuocares' etc. Versus finem: 'Sed redeo ad laudes quas mihi tribuis/que mihi magnam attulerunt amenitatem/cum in eis virtutum mearum.. premium esse cognoscam..... (f. 279ᵃ) Reliquum est ut Nogarole familie gratuler magnificentieque tue ingentes habeamus gracias/cum ergo (leg. 'erga') nos tanta familiaritate et caritate vsus sis/et ita hominis perliberalis facis officium. ut nemo sit cui plus quam tibi

debeamus/Teque humiliter oramus ut dilectionem . . erga nos susceptam non solum conseruare sed et augere velis/in primisque ut leonardi fratris curam paterno suscipias affectu/quem omnes benefactum iudicant cultui divino dedicandum esse' etc. Desin.: 'Vale meque filiam sapientie tue et caritatis existima/ Me tibi commendo Ex Verone' (sic). Haec epistula, quae laudibus Cardinalis plena est, ad Julianum Caesarinum scripta est. Is fuit Protonotarius Apostolicus, deinde Diac. Cardinalis S. Angeli, Presb. Card. tit. S. Sabinae, Episcopus Grossetanus, 1431. a Papa Martino V. legatus in Germaniam et Bohemiam missus, Concilii Basileensis praeses, Concilio Ferrariensi-Florentino magna cum auctoritate interfuit, denique legatus in Hungariam profectus, obiit cum Wladislao, Poloniae et Hungariae rege, in pugna Varnensi aut paullo post a. 1444. (cfr. Ciaconium, col. 1116 sqq.; Ersch u. Gruber, II. Sect. XXVIII, p. 251 sqq.).

70, f. 279^{ab} '*Ysota prothonotario Barbaro.*'

Incip.: 'Petronius arbiter vir sane doctissimus mutos quosdam et elingues sed aliorum censores/qui se e minerua notos (sic) existimant/dum aut Ciceronis orationem vnam/aut nonnullos virgilii versus audierint optime ac vere derisisse visus est' etc. Paullo post initium: 'Tua quoque prestancia . . testis erit/me tuo hortatu et Anthonii fratris Lauagnolique nostri impulsu inuitatam. hanc ad te prouinciam scribendi sumpsisse' etc. Fol. 279^{b} lin. 8 sqq.: 'Hoc a divini animi magnitudine nobilitateque procedit/Quis enim ignorat clarissimam barbarorum familiam? quam incliti ciues/primores vrbis venete ornant et amplificant' etc. Desin.: 'Habes enim epistolam verbosam tanquam testem mei amoris/que si tibi non iniocunda fuerit/[videtur lacuna esse] et ut gaudeam/me hanc scribendi curam non inanem sumpsisse. Vale.' Barbarum summis laudibus extollit. Ille Barbarus haud dubie est Hermolaus Barbarus, Patricius Venetus, Protonot. Apostol., deinde episcopus Trevisanus et inde Veronensis, mortuus a. 1471. (cfr. Fabricium, I, p. 172; Ersch u. Gruber, I. Sect. VII, p. 350); bene distinguendus est ab Hermolao Barbaro, Patriarcha Aquileiensi clarissimo, qui obiit 1493. (cfr. praeter laudd. Vossium, De histor. Lat. p. 620 sqq.; Apost. Zeno, Diss. Voss. II, p. 348 sqq.).

71, f. 279^{b}—f. 280^{b} '*Nicolaus Barbus Isote.*'

Incip.: 'Cum tanta quotidie tam preclara tamque magnifica de tuo prestantissimo ingenio/a plurimis etatis nostre eruditissimis viris audirem/Et ea de re aliquid ad te scribere/incredibili quodam desiderio arderem/id ante hunc diem capescere diu multumque sane dubitaui/Nam non modo nostrorum temporum/huiusce ciuitatis subrustici quasi quidam viuendi

mores/me ab hac non mediocriter deterrebant' etc. Fol. 280ª lin. 3 sqq.: 'his autem proximis diebus lapsis cum perlegissem quasdam tuas que ad manus meas peruenerant elegantissimas epistolas/ac vehementer in his admirarer ingenium tuum/summamque dicendi facultatem/decreui omnino huic tue ad summam gloriam magis ac magis in dies florescenti facundie meis litteris aliquantulum congratulari' etc. Desin.: 'vnumquemque spero non tantum comprobaturum quantum eciam maxime improbaturum si nihil ad te scribere curassem Nam me qui quoscunque dicendi peritos admirabili beniuolencia prosecutus fuerim ac semper a tenera mea etate horum studiorum amore flagrarim/non paruam negligentie suspicionem incidisse crederem/Si hoc mihi..onus non assumpsissem/Te uero..rogari non desinam/ut quemadmodum cepisti pergere non desinas atque ad id studium in quo es ita coneris incumbere/quo omnium aliorum gloriam possis adequare/vale decus non minimum etatis nostre/Veneciis V. idus Decembris.' Epistula laudibus Isotae scatet. Nicolaus Barbus, qui ad Isotam epistulas nr. 71, 73 scripsit et ad quem Isotae epistula nr. 72 missa est, procul dubio ortus est ex nobili Veneta familia 'Barbo' (cfr. Zedleri Lex. III, col. 421); rei litter. auctores nihil de eo habent. Nicolai Barbi epistulae quaedam extant in cod. Vind. 3330 (Tabb. codd. II, p. 261).

72, f. 280ᵇ—f. 281ᵇ *'Ysota Nicolao Barbo.'*
Incip.: 'Et si sepe numero decreueram me aliquid ad te scribere ut id quod tibi debebam persoluerem/neque id egerim (sic)/abste peto ne putes me tui obliuione aut ambicione adductam/id muneris neglexisse/quando id occupacionibus meis persoluere nequiuerim/licet occupaciones mee in litterarum studiis versentur/Nunc cum me ad scribendum uocaueris/ingrati/impudentis/audacisque hominis officium existimaui tue honestissime voluntati non morem gerere/quo rescunque cadat' etc. Desin.: 'Tibi tamen (?) summas habeo gratias agamque Dum memor ipse mei/dum spiritus hos regat artus Vale et in augenda uirtute te ipsum vince Ex veneciis.' Isota respondet et pro laudibus gratias agit. Virtutem et probitatem laudat.

73, f. 281ᵇ—f. 282ª *'Nicolaus Barbus ysote.'*
Incip.: 'Quamquam mihi preter opinionem meam nequaquam acciderit ut illam preclaram ingenii tui indolem. per quedam quodammodo inuolucra antea perspectam/tua quam abste accepi mearum litterarum responsione optima iam facultate adepta cognoscerem' etc. Desin.: 'hac re manifeste cognoscam/ea que de me tam preclara in epistola tua scripsisti a sensu eciam tuo verissime non abhorrere/Vale mea summa spes. et me mutuo amore diligas. Ex veneciis.' Barbus rescribit, Isotam prop-

ter facundiam collaudat, pro laudibus gratias agit. Petit, ut Isota litteras mittere pergat.

74, f. 282[a]—f. 283[a] *Anthonii Cassarii ad Isotam epistula.*
Titulus: '*Anthonius Cassarius* Sicilien. ysote virgini doctissime et ornatissime Sal. dicit plurimam.' Incip.: 'Proximis diebus ysota doctissima/cum e grecia rediens nauigassem/et essem primo venecias aduectus/cupido mihi..intercesserat ut non solum. eos uiserem/quos veteri beneuolentia coniunctos habueram/sed si quos eciam illic doctos audiuissem/studio ut illos omni conuenirem' etc. Fol. 282[b] lin. 10 sqq.: 'Sed cum tandem ex his qui aderant vnus ex epistolis tuis quasdam legendas mihi tradidisset/fuerant eciam cum illis aliorum alligate nonnulle/et vno quasi aspectu omnes peruolassem/Sic mihi et ingenii tui copia et orationis. concolor tum dignitas sese et ostendit et aperuit/ut res ipsa longe opinionem et famam anteiret' etc. Circa finem: 'Quare ysota doctissima seculi huius ornamentum/et specimen/si minus commode tecum actum existimaueris/quia hoc ad te scripserim/cum illis expostulatum (?) eas potuit [textus corruptus] qui me ad hoc reluctantem subegerunt. apud quem plus amicicie ratio valuit quam pudoris Et ne fingi hec a me fortasse crederes/virum primarium iohannem Cornarium doctissimum/tuique eciam admiratorem/vadem ego tibi pro me sistam/cui si litterarias expostulaciones detuleris/nescio quid facere possis iocundius' etc. Desin.: 'Quid enim potest esse maius quam factum hoc meum uel a te que probissima sis probari et que doctissima eciam laudari/Vale et tunc a te probari intellexero/cum illis item ut ego qui litteras tuas expectant non defueris Ex domo Cornaria kal. Marcias. V.' Epistula laudibus Isotae plena est. De auctore nullibi mentionem repperi; de nobilissima Veneta familia Cornaria (Cornaro) cfr. Zedleri Lex. VI, col. 1296 sq.

75, f. 283[a]—f. 284[a] *Isotae Nogarolae ad equitem Feltrinum Boyardum epistula.*
Titulus: '*Ysota Nogarola* splendidissimo equiti. d. Feltrino Boyardo. S. plur. dicit.' Incip.: 'Cum a lauagnolo meo nuper ex Mutiña redeunti multa super vrbem rogitarem ad te tamquam ad singulare illius decus et ornamentum deuenit/Et si tua in dies ad nos clarissima fama vna omnium voce uolitabat/tamen quanta tua fuerit uirtus/humanitas. eloquencia. ex eo coram facillime cognoui' etc. Fol. 283[b] lin. 11 sqq.: 'Natus es quoque ex ea venustissima progenie per tot ducta viros antiqua ab origine gentis/que tum (leg. 'tam') multis equestri ordine/tam domi quam milicie summe auctoritatis clarissimis viris floruerit/eos omnes cum clarissimis virtutibus. opibus et magnificencia tum plurimum humanitate exuperas/officiosus in

amicos/comes familiaribus/humanus erga omnes/Adde magnitudinem ingenii/summam litterarum cognicionem/elegantem dicendi copiam/diuinum multarum rerum usum/summam constanciam modestiam integritatem/quibus sane virtutibus factum est ut illustrissimis principibus carus et admirandus existas Et in primis Illustrissimo Marchioni Estensi' etc. Desin.: 'Hoc enim coacta egi tum tuis clarissimis virtutibus meo in te amore et reuerentia/tum quia non parum me felicitatis et ornamentorum comparasse iudicauero/si in tuam amiciciam venerim/Quoniam ut non ignoras Maxima laus viris est placere principibus/Vale et si tuas ad me dabis ut te facturum existimo/eas semper mutue nostre beniuolencie testes habebo. Iterum vale.' Boyardum praecipue propter eloquentiae et historiae studium summis laudibus extollit. Ille eques Feltrinus Boyardus haud dubie ortus est ex familia Bojarda, quae Regii (Reggio) in territorio Mutinensi (Modena) comitatum Scandianum tenebat; fortasse idem est ac Matthaeus Maria Bojardus, poeta clarus, qui variis in aula Estensi muneribus perfunctus obiit a. 1494. (cfr. Ersch u. Gruber, I. Sect. XI, p. 344 sqq.). — Nr. 59—75 nullibi repperi; num editi sint, ignoro.

76, f. 284ª—f. 285ª *Eiusdem epistula gratulatoria ad Franciscum, Card. et Episcopum Veronensem, urbem Veronam intrantem.*

Titulus: '*Ysota Nogarola.* Reverendissime (sic) in christo patri et d. Franc. Card. et Episcopo veron. Sal. dicit plur.' Incip.: 'Memini me legisse pater re^{me} Ciceronis esse sententiam. malle se in disertam prudenciam quam stultam loquacitatem/Cui cum assentirem/multis ut ad te scriberem hortantibus/decreueram omnino tacere' etc. Fol. 284^{b} lin. 13 sqq.: 'Que cum a tenera usque etate exercere solitus sis/non mirum est si Romanus pontifex/si cardinalium cetus/si romana ecclesia te Cardinalem/et episcopum nostrum/te camerarium/te vicecancellarium uoluerit/ac postremo legatum contra Turchos pro christiana fide.. dignissimum iudicauerit.. quod sane munus/obeundum/leto uultu/letiori animo. summo ardore et studio.. suscepisti. Non te itinerum labores/non regionis calores et frigora. non maris ipsius ac bellorum pericula deterrere potuerunt/quin imo vitam exponere et mortem subire non recusasti/dummodo christiane fidei et militantis ecclesie vsui ac adiumento esse possis' etc. Desin.: 'Finem igitur mihi faciam pater Re^{me}/si excellencie .. tue pro tuis in omnes nos in familiam nostram (f. 285ª) amore et caritate ac meritis gratias egero/et me et fratres meos tibi commendauero/Et leonardum in primis qui tuo auxilio. tuo ductu. et auspiciis deo se omnino dedicauit Nunc igitur in quem caritatis tue iam signa relucent/in tutelam in patrocinium suscipe/Quod si feceris/facies autem tua

humanitate non dubito aliquando et illum dei matri ecclesie ornamento et usui futuro.' Haec epistula, quae laudibus Cardinalis scatet, scripta est ad Franciscum Condolmerium (Condolmieri), Nobilem Venetum, nepotem Papae Eugenii IV. Ciaconius, col. 1131 quidem refert, fuisse Protonotarium Apost. et Vicecamerarium, Presb. Cardinalem, S. R. E. Camerarium et Vicecancellarium, Episc. Card., Patriarcham Constantinopolitanum et multis legationibus perfunctum Romae obiisse, sed nihil habet de eius episcopatu Veronensi; legitur vero inter episcopos Veronenses in Zedleri Lex. XLVII, col. 1520. Ex eod. Lex. VI, col. 932 sq. didici, a. 1438. episcopum Veronensem factum et 1453. mortuum esse. Ead. epistula extat in cod. Vind. 3481 nr. 4 (Tabb. codd. II, p. 306); ad eundem Franc. Condolmerium procul dubio pertinet Isotae Nog. oratio in adventu episcopi Veronensis, quam affert Bandini, III, col. 387 sq. §. XIII.

77, f. 285[ab] *L. de M. ad Sebastianum Baduarium epistula.*
Titulus: '*L. de M.* Suo Sebastiano S. p. dicit.' Incipit: 'Taceat iam antiquitas Cesaris laudes crebris usurpare sermonibus Desinant iam prisci / magni Alexandri mihi gesta dinumerare / presertim cum deus omnipotens nobis Sebastianum Baduarium tempestate hac .. obtulerit' etc. Fol. 285[a] med.: 'Acerbissimum sane fratris mei casum non ignorans (leg. 'ignoras')/ hunc enim nonnulli reum esse accusant / et iniuste quidem .. Quid enim ipse admiserit nulli compertum est / Sed sepe accidit ut fortunarum tenues/ob potencium inuidiam culpentur' etc. Paullo post: 'Igitur pro nostra intemerata iusticia. te exhortatum esse velim/vt magnificum vrbis nostre pretorem auum tuum conuenire uelis et innoxium fratrem meum a vinculis liberare' etc. Desin.: 'Et ita tibi mi Sebastiane persuadere uelim rem hanc et tibi et magnifico pretori auo tuo magno fore honori vale.' L. de M. [Malatesta?] Sebastianum implorat, ut apud praetorem pro liberatione sui fratris intercedat. Ille Sebast. Baduarius ortus esse videtur ex nobilissima Veneta familia 'Baduero' (cfr. Zedleri Lex. III, col. 100 sq.). Huius epistulae nullibi mentionem inveni. — Nr. 45, 46, 49, 50, 53, 55, 57, 58, 61, 66, 69—77 marginibus passim argumenta brevissima ascripta sunt.

78, f. 285[b]—f. 287[a] *Orationes 6: 'Sermo doctoris kathedrantis in principio disputacionis', 'Commendaciones proponentis', 'Commendat responsalem antequam perueniat ad decisionem', 'Oratio doctoris in Cathedracione in principio disputacionis', 'Commendatio proponentis', 'Antequam deueniatur ad decisionem.'*
Orationes tres priores de promotione cuiusdam Leoneti de Neapoli, qui iuri Caesareo operam dedit, tres posteriores (rectius formulae) in universitate Patavina habitae sunt. Prima in-

cip.: 'Multis efficacissimis rationibus et probari facile atque fundari posset Religiosissime presul/magnifici pretores..quod proprium hominis est alcius continuo speculari' etc. Ultima incip. (f. 286[b]): 'Optarem hodierna die preclarissimi patres/ut cum tempus et dicendi copia prestaretur/laudes profecto huius plurimum honorandi responsalis nullo modo silencio preterirem' etc. Desin.: 'vnde ad id venio quod mihi principaliter incumbit videlicet ut inter dubia sententiam eligam que veritati saltem proximior sit.'

79, f. 287[ab] *Regis Hungariae ad Papam epistula, qua petit, ut praelatis Ducatus Austriae Turcica et imperialis decima remittatur, sine titulo.* (Copia.)

En tota epistula: 'Beatissime pater etc Percrebe ille. et frequentes nephandissimorum Thurcorum irrupciones. quibus regnum meum vngarie in dies magis populabatur et vastabatur. impulit me ut vndecunque possem rem pecuniariam cônflarem. ut ualidius eorum funestissimum impetum reprimere et profligare valerem/et tam equitatu quam peditatu eos oppugnarem/ Ex qua re factum fuit ut eciam singulis prelatis ducatus mei Austrie pecuniariam solucionem imponerem. Quamquam autem meminissem ex edicto Sanctitatis vestre vniuersum clericalem ordinem omnium reddituum decimam persoluere debere/que in expedicione contra Thurcos erogari deberet/Tamen existimaui prefatos prelatos non indigne aut absurde facere/si mihi hoc necessitatis articulo/eciam in negotio fidei subuenirent. vtpote qui eciam pene inuitus (ut maiorem calamitatem defleam.) contra prefatos nefarios Thurcos cogar decertare/Tametsi autem memorati prelati indignum putauerint me in tanta necessitate deserere/tamen pergraue et pene exiciosum eis esse affirmabant/tam multiplici eos exactione exhauriri et eneruari/Quippe quibus eciam imperialis decima adhuc soluenda restaret/Tamen ne mee necessitati deesse uiderentur/tandem se spontaneos ad eam solucionem obtulerunt/que plane maior et uberior est. quam thurcica aut imperialis decima esse videatur/Regio tamen verbo fretus et confisus vestra clementia ipsis asseueraui me apud S. v. facile precibus obtinere posse/ut ipsis tam Thurcica quam imperialis decima remitteretur. Tum etiam ut ipsi cum suis Conuentibus et Capitulis/subditis et tributariis omnium indulgenciarum participes fierent/quas. S. v. eos assequi indulsit/qui in hoc Sacrosancto negocio manus adiutrices porrigendas adduxerint/Cuius rei obtinende Re[mus] pater dominus papien. e. s. v. legatus mihi plane solidam (f. 287[b]) spem prebuit/Omni igitur studio et plurima diligentia flagito et supplico. vt S. v. generose efficere dignetur/ne memoratis prelatis utriusque sexus ducatus mei Austrie inane quippiam asseruisse

videar. sed clementer declarare ut tam thurcica quam imperialis decima ipsis remittatur/Preterea ut tam ipsi quam eorum supposita et tributarii atque coloni qui pro magna parte illam pecuniam erogarunt/predictarum indulgentiarum non immunes aut expertes fiant/Tam crebram autem et frequentem exactionem ab ipsis extorquere nichil aliud foret quam eos ad desolacionem pene redigere conari Et ut voti mei apud S. v. compos fiam id deuotis obsequiis sedulo recognoscam. quam altissimus etc Datum Bude.' Haec epistula procul dubio missa est a *Ladislao Posthumo,* rege Hungariae et Bohemiae, Duce Austriae (mort. 23. Nov. a. 1457.). Palacky, Gesch. v. Böhm. IV, 1, p. 373 quidem affert Bullam Papae Nicolai V. die 30. Sept. 1453. datam, qua expeditio contra Turcos promulgatur et impeditis decima imponitur, et ibid. not. narrat, legatum Johannem Castillioneum, episcopum Papiensem, mense Januario 1454. regem Ladislaum ad bellum Turcicum incitasse, sed nihil habet de hac epistula; neque Pray (Annales reg. Hung.) neque alii eius mentionem faciunt. Ille Joh. Castillioneus (Castiglione), qui in hac epistula 'Re^mus^ pater dominus papien. e. s. v. legatus' nominatur, fuit ab a. 1454. episc. Papiensis (Pavia), Apostol. Sedis legatus ad Imperat. Fridericum III. missus, postremo Presb. Cardinalis, obiit 1460. (cfr. Ciaconium, col. 1197 et Zedleri Lex. XXVI, col. 1421). Itaque epistula scripta est aut ad Papam Nicolaum V. (mort. 24. Mart. 1455.) aut ad Calixtum III., fortasse a. 1456, quo anno imminente Turcorum periculo Ladislaus ab 6. Febr. usque ad finem mensis Maii Budae commoratus est (cfr. Palacky, l. l. p. 389, 394 sqq.). Alia Ladislai ad Calixtum III. epistula Budae 7. April. 1456. data, in qua de bello Turcico agitur, edita est apud d'Achery, Spicileg. III. (Par., 1723.) p. 799 sq. — Fol. 287^b^ lin. 11 exceptis vacat scriptura.

80, f. 288^a^—f. 289^b^ *'Oratio funebris Johannis Rôt. de casu. Illustris Comitis Vlrici de Cilia.'*

Incip.: 'Optarem. p. R. et nobiles lacrimosi/ac singultibus habundantes vestris posse prestare animis/quod ipsi ore intento a me fieri exposcitis/Nam video quod prestolamini ut hoc narracionis officio. imbribus lacrimarum caligan(tibus) oculos parcere fletibus compellitis' (sic) etc. Fol. 288^a^ versus finem: 'Pretercam ne thori eius consortem mulierem castissimam que tanto sibi erat iuncta caritatis vinculo. ut cum pridie lamentabilis nouitatis rumor ad eam pertingeret/omnibus eius viribus pre nimio doloris aculeo medullitus resolutis crebris vicibus visa est in extasim corruisse. Contestantur eius uberrime lacrime. creberrimi ululatus. sparsi crines/lacere gene. totum eius corpus macie confectum/in sui dilectissimi coniugis ex-

tremo die suique refugii diruto asilo/Et quamquam nos omnes morte eius seu tanti principis maxime desolatos conspicimus. ad nullum tamen maior de illo calamitas peruentura quam ad sacrosanctam vniversalem ecclesiam/et illam benedictam cruce signatorum multitudinem/quos his turbatis temporibus per Allemanicas Germanicas et illiricas naciones optimo bellorum duce et primipilario orbatos consternatis animis vndique dispersos errare conspicio' etc. Fol. 288[b] lin. 11 sqq.: 'Deplange o tenerrime Ladislae. Regum innocentissime mortem tui fidelissimi cognati. quoniam tante spei thesaurum inestimabilem perdidisti... O miles perfide/perfidie miles. milies mille mortibus digne cur in adopcionis patrem. cui pridie indissolubili vinculo te filium deuouisti/tantis accensus furiis crudelissime tam ilico degenerasti?' etc. Desin.: 'Clamemus ad eum cuius nos figmentum esse cognouimus/ut nobis quod utile nouit tribuat/a nobis has compedes auferat soluat hec vincula. Conferat frui perpetua ac inaccessibili luce quam omni in tempore eum diligentibus possidendam traditurus est. hic cum gratia et in futuro cum gloria Amen.' (Textus passim corruptus esse videtur; variae lectiones compluribus locis in ipso textu collocatae sunt.) Haec oratio, quae laudibus Ulrici et querelis de eius morte plena est, die post mortem habita est; nullibi eius repperi notitiam. De caede comitis Ulrici de Cilia, Regis Ladislai Posthumi avunculi, quae per Ladislaum Corvinum (Hunyadi) 9. Nov. 1456. Bellogradi perpetrata est, cfr. Kaprinai, Hungar. diplomat. I, p. 94 sqq. et Palacky, op. laud. IV, 1, p. 399 sqq. Johannes Roth (Rothus), Suevus, Regis Ladislai Posth. Secretarius, Imperat. Friederici III. Protonotarius, postremo a. 1490. episcopus Vratislaviensis (Bresslau), obiit 1506. De eo eiusque operibus cfr. Zedleri Lex. XXXII, col. 1126, IV, col. 1308 et Joecher, III, col. 2249, ubi nostra oratio non allegatur. Nomen Johannis Rot legitur in Johannis Troester dialogo de remedio amoris, prologo (apud Duellium, I, p. 228), quo loco in nostro codice habetur nomen Baptistae Veronensis (cfr. supra nr. 43).

81, f. 289[b] *'Franc. de zabarellis super obitu germani sui etc pulcra'* (i. e. epistula).

Fragmentum brevissimum est, quod incip.: 'Doctissimo et optimo viro/domino petro de Abiarottis patauino Jurisconsulto. Suorum obitum flere' etc. et lin. 5 med. abrumpitur his verbis: 'Vulgus autem mortem suorum tanto studio lamentatur.' Reliqua desunt. De hac epistula eiusque auctore dixi cod. 4 nr. 49, ubi integra extat. Fol. 289[b] pars inferior vacat.

82, f. 290[a] — f. 294[b] *'Ladislai vetesii pannonii Cubicularii Apostolici oracio ad. Summum Sanctissimumque pontificem Sixtum*

LENTII. TYPIS HERED. JOS. FEICHTINGER.